

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาคน ชุมชน และพื้นที่
การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย สิทธิพร ภู่นริศ และคณะ

มกราคม 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาคน ชุมชนและพื้นที่การค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

คณะผู้วิจัย

สิทธิพร ภู่นริศ

วรรณทนี รุ่งเรืองสภาคูล

สังกัด

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	4-6
บทคัดย่อ : ภาษาไทย	7-8
บทคัดย่อ : ภาษาอังกฤษ	9-10
คำนำ	11-11
บทนำ	12-17
บทที่ 1	18-37
บทที่ 2	38-60
บทที่ 3	61-98
บทที่ 4	99-112
บรรณานุกรม	113-113
ภาคผนวก	114-128
(1) คำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 1/49 เรื่อง จัดตั้งศูนย์กองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549	
(2) คำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ 729/2549 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศ เพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2549	
(3) ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อ การค้าและช่องทางอนุมัติ ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549	
(4) คำสั่งกรมทะเบียนการค้าที่ 61/2544 เรื่องมอบอำนาจของอธิบดีกรมทะเบียนการค้าในการ อนุญาตการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ ของคนต่างด้าวตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2544	
(5) คำร้องขอขึ้นทะเบียนเพื่อค้าขายบริเวณชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน	

ประมวลกิจกรรมการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามของ“โครงการพัฒนาคน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน” 129-134

รายนามเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอนภายใต้“โครงการพัฒนาคน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน” 135-137

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

การค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเกษตรและการท่องเที่ยว และโดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเองมีศักยภาพด้านการค้าชายแดนหลายๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่าทั้งทางบกและทางน้ำเป็นระยะทางยาวกว่า 326 กิโลเมตร การย้ายเมืองหลวงของประเทศพม่าจากเมืองย่างกุ้งมาเป็นเมืองเนปยีดอซึ่งมีระยะทางห่างจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพียง 210 กิโลเมตร การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมอันมีค่าตั้งอยู่ในระหว่างชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับประเทศพม่า เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลต่อศักยภาพด้านการค้าชายแดนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอยู่แล้วทั้งสิ้น

แรงผลักดันต่อศักยภาพด้านการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนประการหนึ่ง คือ ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และโดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบไปด้วยทั้งคนไทยและคนต่างด้าว ดังนั้น ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงอาจจะมีทั้งผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยและผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว ซึ่งผู้ประกอบการทั้งสองกลุ่มนี้ต่างอาศัยอยู่ร่วมกันในระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นประกอบไปด้วยการค้าชายแดน 2 รูปแบบคือการค้าชายแดนโดยแท้และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ จากข้อเท็จจริงในพื้นที่พบว่าการค้าชายแดนทั้ง 2 รูปแบบนั้น หากเป็นการค้าชายแดนโดยแท้เรื่อง “สถานะบุคคล” จะยังไม่มีบทบาทหรือผลกระทบใดๆ ต่อผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยและผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว กล่าวคือ กฎหมายและระเบียบทางการค้าไม่มีผลต่อการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนทั้งคนไทยและคนต่างด้าวที่จะเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนโดยแท้

แต่หากเป็นการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ เรื่อง “สถานะบุคคล” จะเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญหรือผลกระทบอย่างยิ่งโดยเฉพาะต่อผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว กล่าวคือ กฎหมายและระเบียบทางการค้าจะเข้ามามีผลในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนของคนต่างด้าวที่จะเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งกฎหมายที่สำคัญที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ก็คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

อนึ่ง แม้ผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยจะไม่ประสบปัญหาทางกฎหมายในการถูกจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจเหมือนเช่นผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวก็ตาม แต่ในทางข้อเท็จจริงแล้วกลับปรากฏว่ามีนโยบายทางการค้าบางประการที่ออกโดยหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่สร้างหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยเอาไว้ประดุจหนึ่งกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดอุปสรรคต่อ

ระบบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งนโยบายทางการค้าดังกล่าว ก็คือ ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าวจึงน่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 43 เนื่องจากประกาศดังกล่าวกำหนดเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของคนไทยเอาไว้โดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และนอกจากนี้ประกาศฯ ดังกล่าวยังจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวมากกว่าที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 กำหนดไว้โดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้เช่นกัน

ในขณะที่ผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยนั้นไม่ประสบปัญหาทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจแต่ผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวนั้นต้องประสบปัญหาทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเอาไว้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการห้ามคนต่างด้าวที่เข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบธุรกิจโดยเด็ดขาดในประเทศไทย ซึ่งการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมีทั้งการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อเท็จจริงและการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

การเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อเท็จจริงของคนต่างด้าวบางกลุ่มหรือบางประเภทนั้นประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคล กล่าวคือ การพัฒนาสถานะบุคคลจากคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย มาเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย และคนไทยหรือคนสัญชาติไทยตามลำดับ

สำหรับการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายของคนต่างด้าวบางกลุ่มหรือบางประเภท ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคล กล่าวคือ การพัฒนาสถานะจากคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมาเป็นคนไทยหรือคนสัญชาติไทย

ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเอาไว้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะประเด็นของการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายเอาไว้ในสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มของคนต่างด้าวที่ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลดังกล่าวแล้วหรือไม่ อย่างไร? ซึ่งในประเด็นนี้ทางคณะผู้วิจัยคงไม่ได้เรียกร้องให้ประเทศไทยเปิดกว้างหรือยอมรับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายให้มีสิทธิประกอบธุรกิจในประเทศไทยอย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อจำกัด แต่ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่าการที่กฎหมายปิดช่องทางในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวกลุ่มนี้อย่างเด็ดขาดโดยไม่มี การเปิดช่องหรือสร้างโอกาสในการประกอบธุรกิจเอาไว้ย่อมไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

และยังเป็นการผลักดันให้เกิดระบบการค้าชายแดนในคลาคว์มากขึ้น และที่สำคัญอาจจะเป็นการทำให้ประเทศไทยต้องเสียโอกาสและประโยชน์จากการนำทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทย

นอกจากนี้ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะเปิดโอกาสให้คนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทย และคนต่างด้าวที่ถูกถอนสัญชาติไทยสามารถประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้ภายใต้เงื่อนไขของพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม แต่ทางปฏิบัติกลับไม่มีการประกาศเงื่อนไขตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวออกมาเพื่อให้คนต่างด้าวสามารถใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ และคนต่างด้าวในกรณีนี้ยังถูกสันนิษฐานโดยข้อกฎหมายให้เป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งจะเป็เหตุให้คนต่างด้าวเหล่านี้ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของการห้ามประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาดเหมือนกับคนต่างด้าวในกรณีแรก

และในประการสุดท้าย แม้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะอนุญาตให้คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยสามารถที่จะประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้โดยพิจารณาบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม แต่เนื่องจากในปัจจุบันนี้ยังไม่มี การเสนอเรื่องไปยังคณะกรรมการการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวให้ทำการพิจารณาประเภทของธุรกิจการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อพิจารณาว่าธุรกิจการค้าชายแดนประเภทใดอยู่ในบัญชีใดในบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้ กล่าวคือ บัญชีหนึ่ง บัญชีสองและบัญชีสาม ทั้งนี้เพราะบัญชีแต่ละบัญชีนั้ ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในกรณีนี้ยังไม่สามารถเข้าถึงได้โดยสมบูรณ์

ดังนี้ จะเห็นได้ว่าเรื่อง “สถานะบุคคล” จะเริ่มเข้ามามีบทบาทในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจมากขึ้นเมื่อการค้าชายแดนนั้นมีการพัฒนาหรือยกระดับ กล่าวคือ การค้าชายแดนโดยแท้ เรื่อง “สถานะบุคคล” จะเข้ามามีบทบาทในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจน้อย แต่เมื่อไรก็ตามที่การค้าชายแดนพัฒนาหรือยกระดับเป็นการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ เรื่อง “สถานะบุคคล” จะเข้ามามีบทบาทในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจมากขึ้นตามลำดับ

.....

รหัสโครงการ : RDG51O0001

ชื่อโครงการ : พัฒนาคมน ชุมชนและพื้นที่การค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชื่อนักวิจัย : สิทธิพร ภู่นริศ, วรณทนี รุ่งเรืองสภาคูล

E-Mail Address: r_sittiporn@yahoo.co.th, r_wantanee@yahoo.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 พฤศจิกายน 2550 – 31 มกราคม 2552

แรงผลักดันต่อศักยภาพด้านการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนประการหนึ่ง คือ ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และโดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบไปด้วยทั้งคนไทยและคนต่างด้าว ดังนั้น ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงอาจจะมีทั้งผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยและผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว ซึ่งผู้ประกอบการทั้งสองกลุ่มนี้ต่างอาศัยอยู่ร่วมกันในระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นประกอบไปด้วยการค้าชายแดน 2 รูปแบบคือการการค้าชายแดนโดยแท้ และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ จากข้อเท็จจริงในพื้นที่พบว่าการค้าชายแดนทั้ง 2 รูปแบบนั้น หากเป็นการค้าชายแดนโดยแท้เรื่อง “สถานะบุคคล” จะยังไม่มีบทบาทหรือผลกระทบใดๆ ต่อผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยและผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว กล่าวคือ กฎหมายและระเบียบทางการค้าไม่มีผลต่อการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนทั้งคนไทยและคนต่างด้าวที่จะเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนโดยแท้

แต่หากเป็นการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ เรื่อง “สถานะบุคคล” จะเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญหรือผลกระทบอย่างยิ่งโดยเฉพาะต่อผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว กล่าวคือ กฎหมายและระเบียบทางการค้าจะเข้ามามีผลในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนของคนต่างด้าวที่จะเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งกฎหมายที่สำคัญที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ก็คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

อนึ่ง แม้ผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยจะไม่ประสบปัญหาทางกฎหมายในการถูกจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจเหมือนเช่นผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวก็ตาม แต่ในทางข้อเท็จจริงแล้วกลับปรากฏว่ามีนโยบายทางการค้าบางประการที่ออกโดยหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่สร้างหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยเอาไว้ประดุจหนึ่งกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดอุปสรรคต่อระบบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในขณะที่ผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยนั้นไม่ประสบปัญหาทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจแต่ผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวนั้นต้องประสบปัญหาทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเอาไว้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการห้าม

คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบธุรกิจโดยเด็ดขาดในประเทศไทย ซึ่งการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมีทั้งการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อเท็จจริงและการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

การเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อเท็จจริงของคนต่างด้าวบางกลุ่มหรือบางประเภทนั้น ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคล กล่าวคือ การพัฒนาสถานะบุคคลจากคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย มาเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย และคนไทยหรือคนสัญชาติไทยตามลำดับ

ส่วนการการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายของคนต่างด้าวบางกลุ่มหรือบางประเภท ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคล กล่าวคือ การพัฒนาสถานะจากคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมาเป็นคนไทยหรือคนสัญชาติไทย

นอกจากนี้ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะเปิดโอกาสให้คนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทย และคนต่างด้าวที่ถูกถอนสัญชาติไทยสามารถประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้ภายใต้เงื่อนไขของพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม แต่ทางปฏิบัติกลับไม่มีการประกาศเงื่อนไขตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวออกมาเพื่อให้คนต่างด้าวสามารถใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ และคนต่างด้าวในกรณีนี้ยังถูกสันนิษฐานโดยข้อกฎหมายให้เป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งจะเป็นเหตุให้คนต่างด้าวเหล่านี้ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของการห้ามประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาดเหมือนกับคนต่างด้าวในกรณีแรก

และในประการสุดท้าย แม้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะอนุญาตให้คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยสามารถที่จะประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้โดยพิจารณาบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม แต่เนื่องจากในปัจจุบันนี้ยังไม่มี การเสนอเรื่องไปยังคณะกรรมการการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวให้ทำการพิจารณาประเภทของธุรกิจ การค้าขายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อพิจารณาว่าธุรกิจการค้าขายแดนประเภทใดอยู่ในบัญชีใดในบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้ กล่าวคือ บัญชีหนึ่ง บัญชีสองและบัญชีสาม ทั้งนี้เพราะบัญชีแต่ละบัญชียัง ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในกรณีนี้ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงได้โดยสมบูรณ์

คำหลัก : คน ชุมชน การพัฒนา การค้าขายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Project Code: RDG51O0001

Project Title: People, Community and Border Trade Development in Maehongson Province.

Investigators: Phunaris P., Rungruangsapakun W.

E-Mail Address: r_sittiporn@yahoo.co.th, r_wantanee@yahoo.com

Project Duration: 1 November 2007 – 31 January 2009

The good reason for Mae Hong Son's border trade is a variety of traders in the province, both Thais and Burmese (alien traders) shared leading role along the trade border. People on both sides are deep roots in relationships and living by together.

The border trade of Mae Hong Son has 2 categories, i.e. the actual border trade and the border trade in term of international trade. Firstly, the actual border trade means trade in real qualities. There is no part of a by law "status of person" giving effect to the traders no matter they are Thais or Burmese, that is to say that, no provided law or formal trade regulation prevent the Thais and Burmese (alien traders) to operate their usual trades.

Secondly, the border trade in term of international trade means by law international trade, legal issues such as "status of person" as provided by law or certain trade regulations are enforceable, particularly, on alien traders, a limitation for doing business in Thailand, as seen in the Alien Business Act B.E. 2542.

Although Thai traders have no concern with Alien Business Act B.E. 2542, there are some difficulties as to trade regulation or trade policy or, in certain aspect, it is enforceable as if law, issued by officials in the area.

On part of the alien traders, found that difficulties are rigorously on legal issues particularly by Alien Business Act B.E. 2542, provided that an alien by illegal entry is strictly prohibited from doing business in the Kingdom of Thailand. The illegal entry comprises illegal entry by fact and illegal entry by presumption of law.

On the other hand, Thailand has its policy regarding the improvement on the "status of person". The alien entered illegally, nevertheless having been permitted to temporary stay in Thailand could be approved status to be alien entered legally and gain permanent stay, or to gain status as Thais or Thai citizen.

For some groups of alien entering illegally by presumption of law, Thailand also has its policy regarding the improvement on the "status of person", that is, the alien entered illegally by presumption of law could be approved status as Thais or to gain Thai citizen.

With regard to Alien Business Act B.E.2542, provided that the aliens born in Thailand, without having Thai nationality and the alien whose the Thai nationality has been withdrawn, allows to do business in Thailand under regulation provided by this Act. However, there is no announcement put into practice at the time. In this case, this group is presumed by law to be the “alien by illegal entry”, as mentioned earlier, with the same result, falls under the strict prohibition for doing business in Thailand.

Although the Alien Business Act B.E. 2542 allows the alien by legal entry and gain permission to stay permanently to do business in Thailand, by Lists attached to the Act, List 1 - 3, there are requirements that the categories of business must be specified by the Committee under this Act. Each list is variable from the others on limitation to carry on business under the Act, so that the requirement must be furnished, i.e. the request must be submitted by the Mae Hong Son’s officials to the discretion of the Committee providing the lists in order to specify the List and then allow the alien traders clear and complete access into Mae Hong Son’s border trade.

Keyword: People, Community, Development, Border Trade, Maehongson Province

คำนำ

แรงผลักดันต่อศักยภาพด้านการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนประการหนึ่ง คือ ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และโดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบไปด้วยทั้งคนสัญชาติไทยและคนต่างด้าว ดังนั้น ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงอาจจะมีทั้งผู้ประกอบการที่เป็นคนสัญชาติไทยและผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว ซึ่งผู้ประกอบการทั้งสองกลุ่มนี้ต่างอาศัยอยู่ร่วมกันในระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ด้วยเหตุนี้ ทางคณะผู้วิจัยจึงเข้ามาศึกษาถึงโครงสร้างของผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นลำดับแรก เพื่อให้เห็นภาพของมิติโครงสร้างผู้ประกอบการค้าชายแดนอันจะช่วยให้การวางแผนในการพัฒนาการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต นอกจากนี้จากโครงสร้างของผู้ประกอบการค้าชายแดนดังกล่าวยังทำให้เห็นภาพของมิติเรื่อง “สถานะบุคคล” กับ การจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของบุคคลที่มี “สถานะบุคคล” ที่แตกต่างกันซึ่งมีผลต่อบุคคลที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นอย่างมาก

และเพื่อให้เห็นภาพของการทำงานภายใต้โครงการดังกล่าว รายงานวิจัยฉบับนี้จึงประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ (1) รายงานเกี่ยวกับองค์ความรู้ (2) รายงานเกี่ยวกับกิจกรรมการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามและการพัฒนาองค์ความรู้ และ (3) รายงานผลการทบทวนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนภายใต้โครงการ รายงานวิจัยนี้คงจะไม่สามารถศึกษาไปได้อย่างลึกซึ้งหากปราศจากองค์ความรู้การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิบุคคลของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ

และรายงานงานวิจัยฉบับนี้คงจะไม่สามารถที่จะเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ได้หากปราศจากทีมที่ปรึกษาที่มีความรู้และวิสัยทัศน์อันกว้างไกลอย่างรศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร คณะนิติศาสตรมหาวิทาลัยธรรมศาสตร์ และอาจารย์วิวัฒน์ ตันปิชาติ กรรมการและเลขานุการมูลนิธิพิทักษ์ประเทศไทย ซึ่งท่านทั้งสองได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการแต่งเติมองค์ความรู้จากประสบการณ์ทางวิชาการอันยาวนานให้แก่ทางคณะผู้วิจัยทำให้รายงานงานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งเนื้อหาและข้อเสนอแนะ

นอกจากนี้ทางคณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณกรณีศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และขอขอบคุณคุณเดชา สัตถาผล นายอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนและหน่วยงานราชการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทุกหน่วยงานเป็นอย่างมากที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆเกี่ยวกับการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแก่ทางคณะผู้วิจัย

ท้ายสุดนี้ ทางคณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านที่ได้มีโอกาสอ่านงานวิจัยฉบับนี้คงจะเกิดประกายความคิดใหม่ๆ ที่จะต่อยอดความคิดหรือองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์งานวิจัยต่อไปในอนาคตในอันที่จะช่วยพัฒนาการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศไทยต่อไปในอนาคต

คณะผู้วิจัย

มกราคม 2552

บทนำ

หลักการและเหตุผล

จากการที่ทางคณะผู้วิจัยได้ทำงานด้านสถานะและสิทธิบุคคลของคนตามแนวชายแดนมาโดยตลอดนั้น ทำให้ทางคณะผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมผัสกับการค้าขายตามแนวชายแดนในพื้นที่ต่างๆ ควบคู่ไปกับการทำงานด้านสถานะและสิทธิบุคคล ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาทางด้านจังหวัดตราด การค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยกับเกาะกง ประเทศกัมพูชา หรือการค้าขายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าทางด้านจังหวัดเชียงใหม่

อย่างไรก็ตาม ทางคณะผู้วิจัยเริ่มเห็นความสำคัญของการค้าขายแดนและได้เข้ามาศึกษาอย่างจริงจังในโครงการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและอุปสรรคการค้าขายแดน: จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการค้าขายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าว ทำให้ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่าการค้าขายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเกษตรและการท่องเที่ยว¹ และโดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเองมีศักยภาพด้านการค้าขายแดนหลายๆประการ² ไม่่าจะเป็นการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่า ทั้งทางบกและทางน้ำเป็นระยะทางยาวกว่า 326 กิโลเมตร การย้ายเมืองหลวงของประเทศพม่าจากเมืองย่างกุ้งมาเป็นเมืองเนปยีดอซึ่งมีระยะทางห่างจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพียง 210 กิโลเมตร การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมอันมีค่าตั้งอยู่ในระหว่างชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับประเทศพม่า เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลต่อศักยภาพด้านการค้าขายแดนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอยู่แล้วทั้งสิ้น

ดังนั้น ณ ห้วงเวลาปัจจุบันนี้จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะได้นำศักยภาพเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการค้าขายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน อันจะนำมาซึ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแก่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงและพัฒนาช่องทางการค้าต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน³ เพื่อรองรับการค้าขายแดนที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตและรองรับการยกระดับจุดผ่อนปรนการค้าให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรต่อไป รวมทั้งการประสานความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับประเทศพม่า

¹ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี พ.ศ.2548-2552.

² สิทธิพร ภูณิส และวรรณพณี รุ่งเรืองสกุล. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “ศักยภาพและอุปสรรค การค้าขายแดน: จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.

³ ปัจจุบันนี้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีช่องทางการค้าอยู่ 5 ช่องทางที่สำคัญ อันได้แก่ บ้านห้วยผึ้ง บ้านน้ำเพียงดิน บ้านห้วยต้นนุ่น บ้านเสาหิน และบ้านแม่สามแลบ.

อย่างไรก็ดี การปรับปรุงและพัฒนาช่องทางการค้าต่างๆดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงสภาพความเหมาะสมของ “คน” “ชุมชน” “ทรัพยากรธรรมชาติ” “ศิลปวัฒนธรรม” ต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าหรืออยู่ในบริเวณที่ตั้งของช่องทางการค้า อันเปรียบเสมือนฐานรากที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้แม้ว่า “คน” และ “ชุมชน” เหล่านี้จะได้รับประโยชน์จากการเติบโตของระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าชายแดน แต่ในขณะเดียวกัน “คน” และ “ชุมชน” เหล่านี้ก็ต้องแบกรับปัญหาและผลกระทบต่างๆจากความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าชายแดนเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง เป็นต้น

ดังนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนควรมีมาตรการรับรองปัญหาและผลกระทบต่างๆ จากความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้า ทั้งนี้เพื่อเป็นเกราะป้องกัน “คน” “ชุมชน” ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวจากปัญหาที่เกิดขึ้น และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวลุกลามเข้ามาในพื้นที่ด้านในของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นอกจากนี้ หากในอนาคตการเติบโตของระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าชายแดนเกิดการชะงักงันหรือหยุดลงในที่สุดไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดๆก็ตาม ก็เป็นไปได้มากที่จะมีผลกระทบต่อ “คน” และ “ชุมชน” ในพื้นที่นั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ “คน” และ “ชุมชน” มีการพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนไม่ว่าจะเป็นกรณีของ “คน” ในชุมชนที่เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดน หรือ “ชุมชน” นั้นเป็นย่านการค้าชายแดนในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้านั้นๆ

จากการศึกษาวิจัยเบื้องต้นพบว่า โครงสร้างของผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น⁴ หากจะแยกออกเป็นประเภทแล้วก็สามารถที่จะแยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ กล่าวคือ 1) ผู้ประกอบการค้าชายแดนโดยแท้ ซึ่งผู้ประกอบการค้าชายแดนกลุ่มนี้จะมีลักษณะทำการค้าชายแดนเพื่อการอุปโภคและบริโภคโดยตรง และ 2) ผู้ประกอบการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งผู้ประกอบการค้าชายแดนในกลุ่มนี้นอกจากจะทำการค้าชายแดนเพื่ออุปโภคและบริโภคโดยตรงแล้ว ก็ยังทำการค้าชายแดนโดยการส่งต่อซึ่งสินค้าและ/หรือบริการไปยังพื้นที่ต่างๆทั้งในประเทศไทยและประเทศพม่าด้วย โดยผู้ประกอบการค้าชายแดนทั้งสองประเภทนี้จะอาศัยอยู่ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าชายแดนอยู่

ดังนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนควรมีมาตรการรองรับปัญหาและผลกระทบต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นจากการชะงักงันหรือการหยุดลงของระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนในพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าชายแดน เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ “คน” และ “ชุมชน” ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งอาจจะส่งผลเป็นลูกโซ่ต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในอนาคตในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ ทางคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยอาศัยศักยภาพด้านการค้าชายแดนดังกล่าว โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาพื้นที่ช่องทางการค้าแต่เพียงอย่างเดียว

⁴ สัทธิพร ภู่นริศ และวรรณทิณี รุ่งเรืองสกุล, อังแล้ว.

โดยไม่มีมาตรการรองรับการพัฒนา “คน” และ “ชุมชน” ในพื้นที่ ทั้งในส่วนของการได้รับประโยชน์และในส่วนของการได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของการค้าชายแดนดังกล่าวข้างต้น รวมไปถึงการมีมาตรการจัดการ “ทรัพยากรธรรมชาติ” และ “ศิลปวัฒนธรรม” ต่างๆ ในพื้นที่ที่ดี การพัฒนาระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็คงจะไม่สามารถนำมาซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนมาสู่ “คน” และ “ชุมชน” ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเพื่อพัฒนาพื้นที่ช่องทางการค้าชายแดนของจังหวัดเพื่อนำไปสู่การยกระดับจากจุดผ่อนปรนการค้าเป็นการเปิดจุดผ่านแดนถาวรในอนาคต การศึกษาหามาตรการรองรับให้แก่ “คน” และ “ชุมชน” เพื่อที่จะให้คนและชุมชนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยได้รับประโยชน์จากการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจของการค้าชายแดนและในขณะเดียวกันก็ได้รับผลกระทบจากการชะงักงันหรือการหยุดตัวลงของระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนน้อยที่สุด รวมไปถึงการศึกษาเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในระหว่างชายแดนของทั้งสองประเทศจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะการศึกษาดังกล่าวจะเป็นวัคซีนหรือภูมิคุ้มกันแก่ “คน” และ “ชุมชน” รวมไปถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- (1) เพื่อศึกษารูปแบบความเป็นไปได้ในการพัฒนาช่องทางการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจากจุดผ่อนปรนการค้าเป็นจุดผ่านแดนถาวรในอนาคต
- (2) เพื่อศึกษาผลกระทบด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ จากการเปิดดำเนินการค้าชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อ “คน” และ “ชุมชน” ที่อยู่ในบริเวณด้านการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- (3) เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็น “คน” ใน “ชุมชน” ที่มีด้านการค้าชายแดนตั้งอยู่ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเปิดดำเนินการค้าชายแดน รวมทั้งผลกระทบจากการชะงักงันหรือการปิดดำเนินการค้าชายแดน
- (4) เพื่อศึกษาถึงนโยบายและมาตรการต่างๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในกรณีที่มีการปิดดำเนินการค้าชายแดนทั้งในกรณีที่ปิดดำเนินการค้าชายแดนแบบชั่วคราวและแบบถาวร ไม่ว่าจะเป็นเพราะสาเหตุใดๆ ก็ตาม
- (5) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายด้านการค้าชายแดนที่สำคัญและจำเป็นให้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน เช่น ผู้ประกอบการค้าชายแดน เป็นต้น
- (6) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวให้กับชุมชนวิจัยการค้าชายแดน เช่น นักวิชาการ เป็นต้น
- (7) เพื่อเสนอแผนพัฒนาช่องทางการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระเบียบวิธีวิจัย/ศึกษา

(1) วิธีวิจัย

เป็นการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลจากการแสวงหาข้อเท็จจริงและข้อมูลเอกสาร

(2) ลักษณะของงาน มุ่งเน้นที่การวิจัย 3 ส่วน คือ

(2.1) วิธีวิจัย

เป็นการวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลจากการแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนและชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ช่องทางการค้าชายแดนต่างๆ

(2.2) ลักษณะของงาน มุ่งเน้นที่การวิจัย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 : การแสวงหาข้อเท็จจริง

(1) การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือ ตำรา รายงานการศึกษาวิจัยและสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ สถาบันอุดมศึกษา และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลออนไลน์

(2) การศึกษาข้อมูลเชิงสำรวจ (Survey Research) การลงพื้นที่เพื่อสอบถามโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และสัมภาษณ์เพื่อสำรวจและระดมความคิดเห็นของประชาชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนาพื้นที่การค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนที่ 2 : การวิจัย โดยการนำผลจากการแสวงหาข้อเท็จจริงในส่วนที่ 1 มาวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาคน ชุมชนและพื้นที่การค้าชายแดน ตลอดจนมาตรการรับรองต่างๆที่จะมีในอนาคตเพื่อเป็นการส่งเสริมและป้องกันปัญหาจากระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่บริเวณช่องทางการค้าชายแดน

ส่วนที่ 3 : การพัฒนา โดยการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยมาพัฒนาองค์ความรู้ในส่วนของคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การค้าชายแดน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานวิจัยในส่วน of ภาควิชาการต่อปัญหาด้านการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่นๆ

(2.3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์
- 2) การลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงในชุมชนและพื้นที่การค้าชายแดน
- 3) การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร

(2.4) แหล่งข้อมูล

1) ข้อมูลจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัด

แม่ฮ่องสอน รวมทั้งข้อมูลจากจังหวัดที่อยู่ติดกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนและมีการค้าชายแดน เช่น จังหวัด เชียงราย และจังหวัดตาก เป็นต้น

2) เอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนระหว่าง ประเทศไทยและประเทศพม่าจากทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัด แม่ฮ่องสอน

ขอบเขตของการวิจัย

ทางคณะผู้วิจัย ได้แบ่งขอบเขต/เป้าหมายของการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม กล่าวคือ

- (1) “คน” หมายถึง คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณของช่องทางการค้าชายแดนนั้นๆ
- (2) “ชุมชน” หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณของช่องทางการค้าชายแดนนั้นๆ
- (3) “พื้นที่การค้าชายแดน” หมายถึง บริเวณโดยรอบของช่องทางการค้าชายแดนนั้นๆ

ทั้งนี้ การแบ่งขอบเขต/เป้าหมายของการศึกษาวิจัยนั้น ทางคณะผู้วิจัยต้องการที่จะให้มีความหมาย สอดคล้องกับ “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ. 2550 - 2554 ของสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ที่ ต้องการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับ “คน” “ชุมชน” และ “พื้นที่” ที่ตั้งอยู่ในบริเวณชายแดนของประเทศไทย

และนอกจากนี้ การแบ่งขอบเขต/เป้าหมายของการศึกษาดังกล่าว จะทำให้เห็นถึงโครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” และ “ชุมชน” ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หรือบริเวณช่องทางการค้าชายแดนในจังหวัด แม่ฮ่องสอน จากการได้รับประโยชน์และ/หรือ ได้รับผลกระทบจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ การค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) รูปแบบความเป็นไปได้ในการพัฒนาช่องทางการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากจุดผ่อนปรนการค้าเป็นจุดผ่านแดนถาวรในอนาคต

(2) ผลกระทบด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ จากการเปิดด่านการค้าชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อ “คน”และ “ชุมชน” ที่อยู่ใน บริเวณด่านการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(3) โครงสร้างของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะผู้ประกอบการค้าชายแดน ที่เป็น “คน” ในชุมชนที่มีด้านการค้าชายแดนตั้งอยู่ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเปิดด่านการค้าชายแดน และผลกระทบจากการชะงักงันหรือการปิดด่านการค้าชายแดน

(4) นโยบายและมาตรการต่างๆของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในกรณีที่มีการปิดด่านการค้าชายแดนทั้งใน กรณีที่ปิดด่านการค้าชายแดนแบบชั่วคราวและแบบถาวร ไม่ว่าจะเป็นเพราะสาเหตุใดๆก็ตาม

- (5) ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนมีความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการค้าชายแดน
- (6) ได้เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยให้กับชุมชนวิจัยการค้าชายแดน
- (7) ได้แผนพัฒนาช่องทางการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

.....

บทที่ 1

กรอบแนวคิด (Concept)

ทางคณะผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นภาพของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งรูปแบบของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยการนำการค้าระหว่างประเทศที่เป็นสากลมาเทียบเคียงเพื่อให้เห็นถึงมิติของรูปแบบของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างแท้จริง ตลอดจนเส้นแบ่งระหว่างการค้าชายแดนและการค้าระหว่างประเทศ และสินค้าในระบบการค้าชายแดน และในท้ายที่สุดก็คือ สภาพของพื้นที่การค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลักษณะทั่วไปของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเกษตรและการท่องเที่ยว และโดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเองมีศักยภาพด้านการค้าชายแดนหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่าทั้งทางบกและทางน้ำเป็นระยะทางยาวกว่า 326 กิโลเมตร การย้ายเมืองหลวงของประเทศพม่าจากเมืองย่างกุ้งมาเป็นเมืองเนปยีดอซึ่งมีระยะทางห่างจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพียง 210 กิโลเมตร การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมอันมีค่าตั้งอยู่ในระหว่างชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับประเทศพม่า เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลต่อศักยภาพด้านการค้าชายแดนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอยู่แล้วทั้งสิ้น ซึ่งการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น เราสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

(1) การค้าชายแดนโดยแท้

การค้าชายแดนในรูปแบบนี้เป็นการค้าชายแดนระหว่างชาวบ้านหรือผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณหมู่บ้านหรือชุมชนตามแนวชายแดน ซึ่งในกรณีนี้คือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอนของประเทศไทยกับผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของประเทศพม่า โดยการการค้าชายแดนในรูปแบบนี้จะเป็นการค้าที่ไม่ได้แสวงหากำไรเป็นหลักเหมือนกับกรณีของการค้าระหว่างประเทศ แต่เป็นการค้าเล็กๆ น้อยๆ ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนที่ผู้คนที่ทั้งสองอาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน

ดังนั้น ความเข้มข้นหรือเข้มงวดในเรื่องกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าต่อการค้าชายแดนในรูปแบบนี้จะน้อยกว่าการค้าชายแดนที่มีลักษณะแสวงหากำไรเป็นจำนวนมากหรือการค้าระหว่างประเทศ เช่น การเสียภาษีศุลกากร การเดินทางผ่านเข้า-ออกหรือการผ่านแดนของผู้คนตามแนวชายแดน เป็นต้น

เหตุที่ความเข้มข้นหรือเข้มงวดในเรื่องกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้ามีน้อยนั้นเป็นเพราะว่าทางราชการต้องการให้การค้าชายแดนในรูปแบบนี้เป็นจุดเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนเข้าด้วยกันนั่นเอง

ตัวอย่างภาพ : ชาวบ้านจากประเทศพม่าเดินทางเข้ามาขายผักผลไม้ที่ตนเองเพาะปลูกและซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคกลับไปบริโภคในหมู่บ้านรักไทย อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตัวอย่างภาพ : ชาวบ้านจากหมู่บ้านรักไทย อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทยเดินทางไปยังหมู่บ้านในประเทศพม่าเพื่อซื้อหาสินค้าการเกษตรมาอุปโภคบริโภค

จากตัวอย่างภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าความเข้มงวดในเรื่องการเดินทางตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของประเทศไทย และความเข้มงวดในเรื่องพิธีการศุลกากร ได้รับการปฏิบัติที่ผ่อนคลายเป็นแก่ผู้คนหรือชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า

(2) การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ

การค้าชายแดนในรูปแบบนี้จะเป็นการค้าชายแดนที่มุ่งเน้นที่คู่ค้าหรือคู่สัญญาที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ๆของประเทศพม่าเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเมืองที่เป็นเมืองท่าในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค ซึ่งจะแตกต่างจากการค้าชายแดนในรูปแบบแรกๆที่มุ่งเน้นที่ชาวบ้านหรือผู้คนที่อาศัยตามแนวชายแดน

นอกจากนี้การค้าชายแดนในรูปแบบนี้จะเป็นการค้าที่เน้นการแสวงหากำไรเป็นสำคัญเหมือนกับกับการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่ๆของประเทศไทย ดังนั้น ความเข้มงวดหรือเข้มข้นในเรื่องกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้า เช่น การเสียภาษีศุลกากร การเดินทางผ่านเข้า-ออกหรือการผ่าน

แดนของผู้คนตามแนวชายแดน ต่อการค้าชายแดนในรูปแบบนี้จะเข้มข้นมากกว่าการค้าชายแดนในรูปแบบแรก

ตัวอย่างภาพ : ผู้ประกอบการจากประเทศไทยทำการขนส่งสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปยังบ้านห้วยเมือง ประเทศพม่าเพื่อส่งต่อไปยังจังหวัดตองกี้ ประเทศพม่า ซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญของประเทศไทยในการกระจายสินค้าไปยังเมืองต่างๆ ชั้นในของประเทศพม่า

จากภาพตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความเข้มงวดในเรื่องพิธีการศุลกากรจะได้รับการปฏิบัติอย่างเข้มงวดตามกฎหมายทุกประการ

อนึ่ง เหตุที่การค้าชายแดนในรูปแบบนี้ยังไม่เป็นการค้าระหว่างประเทศในมุมมองของทางคณะผู้วิจัย เพราะทางคณะผู้วิจัยเห็นว่าการค้าชายแดนรูปแบบนี้แม้จะมีลักษณะเฉกเช่นกับการค้าระหว่างประเทศ กล่าวคือ เป็นการค้าที่เน้นการแสวงหากำไรและมุ่งเน้นที่คู่ค้าหรือคู่สัญญาที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ของประเทศพม่าที่เป็นเมืองท่าในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคเป็นสำคัญก็ตาม แต่การค้าชายแดนในรูปแบบนี้ยังมีความความสัมพันธ์อันแนบแน่นต่อชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดน ซึ่งจะแตกต่างจากการค้าระหว่างประเทศที่โดยทั่วไปจะไม่มีความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวพันใดๆต่อชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดน

นอกจากนี้ หากเราพิจารณาถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศและชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณตามแนวชายแดนแล้ว เราจะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการและชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดนดังกล่าว ส่วนมากจะปรากฏออกมาในรูปแบบของ “บริการ” เช่น บริการ “แรงงาน” ในการขนถ่ายสินค้าขึ้นและลงจากรถบรรทุกหรือเรือขนส่ง หรือ บริการ “ขนส่ง” สินค้าจากหมู่บ้านไปยังช่องทางการค้าที่รถยนต์บรรทุกขนาดใหญ่ไม่สามารถเดินทางเข้าไปได้

ซึ่งหากความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการจากประเทศไทยกับชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนในประเทศเพื่อนบ้าน และระหว่างผู้ประกอบการจากประเทศเพื่อนบ้านกับชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนในประเทศไทย ดังภาพตัวอย่างนี้

ตัวอย่างภาพ : ชาวบ้านจากบ้านนามน ประเทศพม่าที่อาศัยอยู่ใกล้จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเดินทางมารับจ้างแรงงานเพื่อขนถ่ายสินค้าลงจากรถยนต์บรรทุกของผู้ประกอบการไทย

ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ หากเราพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่านี่คือ รูปแบบหนึ่งของการค้าชายแดนอย่างหนึ่งแต่เป็นการค้าชายแดนที่ไม่ได้เน้นที่สินค้าที่มีรูปร่างหรือสินค้าที่เป็น “ของ” แต่เน้นที่สินค้าที่ไม่มีรูปร่างที่เราเรียกว่า สินค้าที่เป็น “บริการ” เป็นสำคัญ

⁵ สำหรับประเภทของสินค้า “บริการ” สามารถแบ่งได้เป็น 12 ประเภท ดังนี้

- **บริการด้านธุรกิจ** ได้แก่ บริการวิชาชีพ บริการเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ บริการด้านวิจัยและพัฒนา บริการเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์ บริการให้เช่าหรือเช่าซื้อ และอื่นๆ รวมถึงบริการเกี่ยวกับกฎหมาย บัญชี สถาปัตยกรรม และวิศวกรรม.
- **บริการด้านสื่อสารคมนาคม** ได้แก่ บริการเกี่ยวกับไปรษณีย์ การสื่อสาร โทรคมนาคม โสตทัศน และอื่นๆ
- **บริการด้านก่อสร้างและวิศวกรรมที่เกี่ยวข้อง** ได้แก่ การก่อสร้างอาคาร วิศวกรรมโยธา งานติดตั้งงานเกี่ยวกับการประกอบอาคาร และอื่นๆ
- **บริการด้านการจัดจำหน่าย** ได้แก่ บริการเกี่ยวกับตัวแทนขายหน้า ค้าส่ง ค้าปลีก บริการเกี่ยวกับแฟรนไชส์ และอื่นๆ
- **บริการด้านการศึกษา** ได้แก่ บริการการศึกษาชั้นประถม การศึกษาชั้นมัธยม การศึกษาระดับสูง การศึกษาผู้ใหญ่ และบริการการศึกษาอื่นๆ
- **บริการด้านสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ บริการกำจัดของเสีย กำจัดขยะ บริการเกี่ยวกับสุขอนามัย และอื่นๆ
- **บริการด้านการเงิน** ได้แก่ บริการเกี่ยวกับการประกันภัย การธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ และบริการเสริมด้านการเงิน
- **บริการด้านสุขภาพและบริการทางสังคม** ได้แก่ บริการด้านโรงพยาบาล บริการเกี่ยวกับสุขภาพประเภทอื่นๆ/บริการสังคม และอื่นๆ
- **บริการด้านการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง** องค์การการค้าโลก(WTO)ได้จำแนกประเภทบริการสาขาท่องเที่ยวออกเป็น 4 สาขาย่อย คือ

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงสามารถที่จะสรุปได้ในเบื้องต้นว่า การค้าขายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นั้นมีอยู่ 2 ลักษณะคือ การค้าขายแดนโดยแท้และการค้าขายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ โดยการค้าขายแดนทั้งสองนั้นกระทำผ่านสินค้า 2 ประเภทคือ สินค้าที่เป็น “ของ” (Goods) และสินค้าที่เป็น “บริการ” (Service)

ช่องทางการค้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อย่างที่ทราบแล้วในตอนต้นว่า การค้าขายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีทั้งการค้าขายแดนโดยแท้และการค้าขายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งการค้าขายแดนทั้งสองรูปแบบนั้นเกิดขึ้นในช่องทางการค้าต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งที่เป็นช่องทางการค้าที่ทางราชการประกาศกำหนดไว้ เช่น จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ช่องทางอนุมติ และช่องทางอนุมติเฉพาะคราว เป็นต้น และช่องทางที่ทางราชการยังไม่ได้ประกาศกำหนดไว้ เช่น ช่องทางธรรมชาติต่างๆ

ปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอนและกระทรวงการคลัง (ศุลกากร) ได้ประกาศเปิดทำการช่องทางการค้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 5 ช่องทาง⁶ โดยแต่ละช่องทางการค้าจะตั้งอยู่ตามแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตพื้นที่ป่า ดังนี้

- (1) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางห้วยต้นนุ่น หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- (2) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านห้วยผึ่ง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

-
- โรงแรมและภัตตาคาร รวมทั้งบริการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มนอกสถานที่ (catering services):CPC 641-643
 - ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและตัวแทนท่องเที่ยว (Travel agencies and tour operators services):CPC 7471
 - ไกด์ท่องเที่ยว (Tourist guides services):CPC 7472
 - บริการท่องเที่ยวอื่นๆ (Others)

- บริการด้านนันทนาการ วัฒนธรรม และการกีฬา ได้แก่ บริการด้านความบันเทิง บริการสำนักข่าวสาร บริการด้านห้องสมุดพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมอื่นๆ บริการด้านการกีฬาและนันทนาการ และอื่นๆ ไม่รวมบริการโสเภณี
- บริการด้านการขนส่ง ได้แก่ บริการขนส่งทางรถไฟ ทางถนน ทางอากาศ ทางทะเล ทางท่อ บริการเสริมสำหรับการขนส่งทุกรูปแบบ และอื่นๆ
- บริการอื่นๆ ได้แก่ บริการอื่นๆ ที่ไม่ได้รวมอยู่ในข้อใดดังกล่าวข้างต้น.

⁶ ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เรื่องกำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศ ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549.

(3) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านเสาหินและทางอนุมัติบ้านเสาหิน หมู่ที่ 1 ตำบลเสาหิน อำเภอมะเข่เรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

(4) ทางอนุมัติบ้านน้ำเพียงดิน อำเภอมะเข่เรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

(5) ทางอนุมัติเฉพาะคราวบ้านแม่สามแลบ หมู่ที่ 10 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ดังนั้นจะเห็นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีช่องทางการค้าสำหรับการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งหมด 5 ช่องทาง โดยช่องทางการค้าดังกล่าวปรากฏใน 3 รูปแบบ คือ

- 1.) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า⁷จำนวน 3 ช่องทาง และ
- 2.) ทางอนุมัติจำนวน⁸ 2 ช่องทาง และ
- 3.) ทางอนุมัติเฉพาะคราวจำนวน 1 ช่องทาง

จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าจำนวน 3 ช่องทางและกระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร) ได้ประกาศเปิดทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราว จำนวน 3 ช่องทางให้เป็นช่องทางการค้าสำหรับผู้คนที่ต้องการทำการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จุดสังเกตประการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดจนถึงความแตกต่างระหว่างจุดผ่อนปรนเพื่อการค้ากับทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราว นั่นก็คือ ทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราวจะไม่มีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองประจำการอยู่ในช่องทางการค้าที่เป็นทางอนุมัติหรือทางอนุมัติเฉพาะคราว โดยในการเข้ามาหรือออกไปนอกราชอาณาจักรของชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยตามแนวชายแดนหรือผู้ประกอบการจะมีเจ้าหน้าที่ทหารหรือตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่แทนตำรวจตรวจคนเข้าเมืองในการตรวจสอบคนที่ผ่านเข้าออกบริเวณชายแดนดังกล่าว

ในขณะที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า จะมีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองประจำการอยู่ ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าดังกล่าวทำหน้าที่เกี่ยวกับการเข้าหรือออกของบุคคลตามแนวชายแดนตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

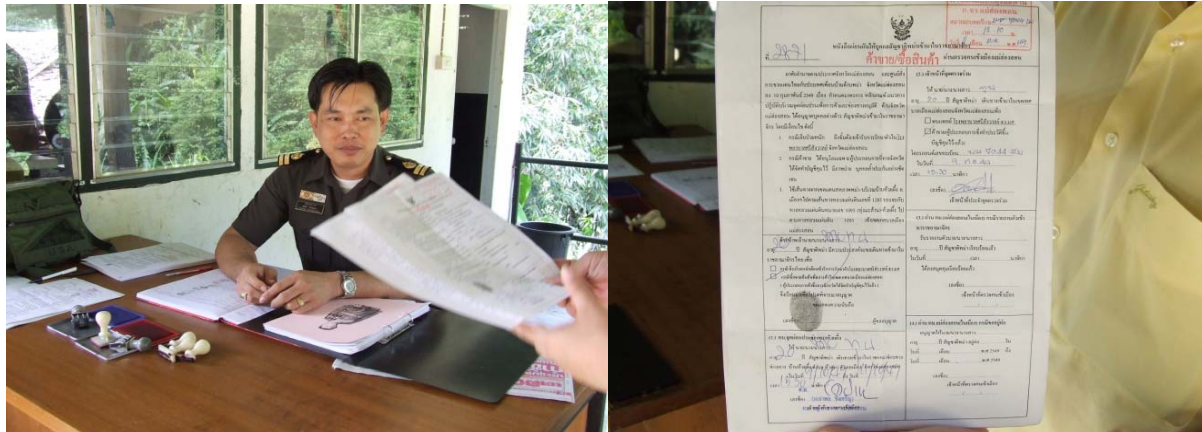
⁷ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า เป็นจุดที่กระทรวงมหาดไทยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนมีอำนาจประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อผ่อนผันให้มีการค้าชายบริเวณชายแดนในพื้นที่จังหวัดที่ตนรับผิดชอบ และกำหนดประเภทสินค้าไว้เป็นกรณีพิเศษ อาทิ สินค้าเล็กน้อยที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนทั้งสองประเทศ โดยมูลค่าการค้าซื้อขายไม่เกิน 500,000 บาท/คน/วัน

⁸ ทางอนุมัติกำหนดขึ้นโดยกฎกระทรวง โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 3 มาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2480 เพื่อให้เป็นทางที่สินค้าของเข้าในหรือออกนอกราชอาณาจักร หรือจากเขตแดนทางบกมายังด่านศุลกากร หรือจากด่านศุลกากรไปยังเขตแดนทางบก การขนส่งของดังกล่าวออกทางอนุมัติจะกระทำได้เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นอาจได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศุลกากรหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายอนุญาตให้ใช้ทางนอกเส้นทางอนุมัติเป็นการเฉพาะคราวได้

⁹ อ้างแล้ว.

และนอกจากนี้จุดผ่อนปรนเพื่อการค้านั้นจะจำกัดมูลค่าของการซื้อขายเอาไว้ กล่าวคือ ไม่เกิน 500,000 บาท/คน/วัน ในขณะที่ทางอนุมัติหรือทางอนุมัติเฉพาะคราวนั้น ไม่มีการจำกัดมูลค่าของการซื้อขายสินค้าเอาไว้เหมือนเช่นกรณีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า

ภาพตัวอย่าง : ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพตัวอย่าง : เจ้าหน้าที่ทหารทำหน้าที่ตรวจคนเข้าออก ณ ทางอนุมัติเฉพาะคราวบ้านแม่สามแลบ ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการค้าชายแดนโดยแท้นั้นเป็นการค้าขายในระหว่างชาวบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนในลักษณะเกื้อกูลกันระหว่างชุมชนที่ผู้คนทั้งสองอาศัยอยู่ใกล้กัน ดังนั้น จึงอาจจะมีการค้าชายแดนที่ทำการในบริเวณอื่นๆ ที่ยังไม่มีการประกาศเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าหรือทางอนุมัติหรือทางอนุมัติเฉพาะคราว ซึ่งเราเรียกช่องทางเหล่านี้ว่า “ช่องทางธรรมชาติ” ซึ่งการค้าในกรณีนี้ก็คือการค้าชายแดนโดยแท้เช่นเดียวกัน

สินค้าที่ค้าขายตามแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อย่างที่ทางคณะผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นที่ผ่านมาว่า การค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถที่จะแยกได้เป็นการค้าชายแดนโดยแท้และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ โดยการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศนั้นยังมีจุดเชื่อมโยงหรือจุดเกาะเกี่ยวกับอย่างแนบแน่นกับคนและชุมชนที่อยู่ในบริเวณตามแนวชายแดนอย่างเหนียวแน่น อันส่งผลให้การค้าชายแดนในรูปแบบนี้ไม่สามารถแยกตัวเป็นการค้าระหว่างประเทศโดยสมบูรณ์แบบเหมือนเช่นในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ได้ เช่น จังหวัดเชียงราย หรือจังหวัดตาก เป็นต้น

จุดเชื่อมโยงหรือจุดเกาะเกี่ยวที่ผูกพันการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศกับคนและชุมชนที่อยู่ในบริเวณตามแนวชายแดนนั้น ก็คือ การที่ผู้ประกอบการในการค้าชายแดนดังกล่าวนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแนวชายแดนในระบบการค้าชายแดนของตนเอง ซึ่งสิ่งที่ผู้ประกอบการใช้ในระบบการค้าชายแดนของตนเองนั้นไม่ใช่สินค้าที่มีรูปร่าง หรือ “ของ” (Goods) แต่เป็นสินค้าที่ไม่มีรูปร่าง หรือ “บริการ” (Service) ไม่ว่าจะเป็น “แรงงาน” หรือ “ขนส่ง” เป็นต้น

และจุดเชื่อมโยงหรือจุดเกาะเกี่ยวดังกล่าว นอกจากจะผูกพันระหว่างผู้ประกอบการในประเทศไทยกับคนและชุมชนในประเทศไทยแล้ว ในบางครั้งผู้ประกอบการในประเทศข้างเคียง เช่น ประเทศพม่า ก็ยังเข้ามาผูกพันในจุดเชื่อมโยงหรือจุดเกาะเกี่ยวดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งหากเราพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าจุดเชื่อมโยงหรือจุดเกาะเกี่ยวนี้ ก็คือ การค้าชายแดนรูปแบบหนึ่งนั่นเอง แต่การค้าชายแดนนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ไปที่สินค้า “ของ” (Goods) แต่เป็นสินค้า “บริการ” (Service) นั่นเอง

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัย จึงสรุป “สินค้าที่ค้าขายตามแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน” มีดังนี้

(1) สินค้าที่เป็น “ของ” (Goods)

สินค้าที่เป็น “ของ” หรือวัตถุที่มีรูปร่างที่มีการนำเข้าและส่งออกตามแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่สำคัญๆ มีดังนี้¹⁰

สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร เช่น พริกแห้ง เมล็ดงาดำ งามา ข้าว ถั่วเขียวผิวมัน ถั่วหมา ถั่วลิสง เป็นต้น ปศุสัตว์ เช่น โค กระบือมีชีวิต เป็นต้น และเปลือกไม้ก่อก เมื่อนำเข้ามาแล้วส่วนใหญ่จะส่งต่อไปยังจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

ตัวอย่างภาพ : ภาพของพริกแห้งที่นำเข้ามาจากจังหวัดลพบุรี ประเทศพม่าเพื่อนำไปส่งขายต่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านทางจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุวัติบ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

¹⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด่านศุลกากร จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

ตัวอย่างภาพ : ภาพของข้าวจากบ้านตะกอกท่า เมืองผาจอง ประเทศพม่าที่ผู้ประกอบการนำเข้า มาผ่านช่องทางอนุมัติเฉพาะคราวบ้านแม่สามแลบ ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อ ส่งไปจำหน่ายต่อยังกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงเพื่อทำลูกขึ้นและผลิตภัณฑ์อื่นๆ

จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ทางคณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สินค้าที่ผู้ประกอบการในจังหวัด แม่ฮ่องสอนนำเข้ามาจากประเทศพม่าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเกษตรและปศุสัตว์ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถผลิตได้ แต่ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงต้องมีการนำเข้า สินค้าดังกล่าว

ในการนำเข้าสินค้าจากประเทศพม่ามายังจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ผู้ประกอบการจะนำเข้าผ่านจุด ผ่านปรนเพื่อการค้า ทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราวทั้ง 5 ช่องทางในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อสังเกตก็คือ ผู้นำเข้าสินค้าโดยส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ทำการติดต่อ ค้าขายกันมานานแล้ว สินค้าที่นำเข้ามาทางด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอนจะนำมาจำหน่ายภายในจังหวัด ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งก็นำไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียงโดยเฉพาะ โค กระบือมีชีวิต

ส่วนสินค้าที่นำเข้ามาทางด่านศุลกากรแม่สะเรียงก็จะมีพ่อค้าไปติดต่อซื้อขายกับคู่ค้าตรงบริเวณ แนวชายแดนพม่าโดยตรง และอีกส่วนหนึ่งผู้นำเข้าก็จะนำไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันพืช ผงชูรส ทีวีสี รองเท้าแตะฟองน้ำ ยางนอกรถยนต์ และเครื่อง อุปกรณ์บริโภคเบ็ดเตล็ด

ตัวอย่างภาพ : ภาพของน้ำมันปาล์มที่นำมาจากกรุงเทพมหานครเพื่อมาเปลี่ยนถ่ายรถบรรทุกเป็นรถบรรทุก 10 ล้อเพื่อขนส่งไปยังจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติบ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อส่งต่อไปยังเมืองลอยก่อ ประเทศพม่า

ตัวอย่างภาพ : ภาพของเครื่องยนต์เก่าและน้ำมันเชื้อเพลิงจากประเทศมาเลเซียที่รอการส่งออกไปยังประเทศพม่า ณ สันเขตจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติบ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่า สินค้าส่วนใหญ่ที่ผู้ประกอบการส่งออกไปยังประเทศพม่า นั้นเป็นสินค้าที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่สามารถผลิตขึ้นเองได้ หรือผลิตได้แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในจังหวัด และสินค้าส่วนใหญ่นั้นผู้ประกอบการจะนำมาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก เป็นต้น

ในการส่งออกสินค้าจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังประเทศพม่า นั้น ผู้ประกอบการจะส่งออกผ่านจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราวทั้ง 5 ช่องทางในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อสังเกตก็คือ การส่งออกสินค้าผ่านด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอนและด่านศุลกากรแม่สะเรียงนั้น ผู้ประกอบการส่งออกมีทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ทำการติดต่อค้าขายกันมาเป็นเวลานานและบริษัทจากจังหวัดตากและกรุงเทพมหานคร

สินค้าที่ส่งออกจะนำไปจำหน่ายให้กับประชาชนชาวพม่าตามบริเวณชายแดนและหมู่บ้านใกล้เคียง และอีกส่วนหนึ่งก็ส่งจำหน่ายไปยังเมืองใหญ่ๆของประเทศพม่า กล่าวคือ ถ้าส่งสินค้าออกทางด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอนก็จะสามารถส่งไปจำหน่ายยังเมืองตองยี(ตองยี) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐฉานได้ แต่ถ้าส่งสินค้าออกทางด่านศุลกากรแม่สะเรียงก็สามารถส่งไปจำหน่ายเมืองลพบุรีของรัฐยะลา เป็นต้น

(2) สินค้าที่เป็น “บริการ” ¹¹ (Service)

ในส่วน of สินค้าที่เป็น “บริการ” (Service) นั้นเนื่องจากสินค้าประเภทนี้มีความหลากหลายในแง่ of รูปแบบการใช้ “บริการ” ¹² ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจะขอเสนอเฉพาะในส่วน of “บริการ” ที่เกิดขึ้น โดย “คน” ที่อาศัยอยู่ในบริเวณตามแนวชายแดนเป็นสำคัญ เพื่อให้เห็นภาพของจุดเชื่อมโยงและจุดเกาะเกี่ยวที่เกิดขึ้นในระบบ of การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ และนำไปสู่รูปแบบ of การค้าชายแดนในสินค้า “บริการ” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไป

สินค้าที่เป็น “บริการ” ที่นำเข้าสำคัญๆ ได้แก่ บริการด้าน “แรงงาน” และบริการด้าน “ขนส่ง”

ตัวอย่างภาพ : ภาพแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาใช้แรงงาน ณ สันเขตจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแรงงานเหล่านี้จะมานั่งรอผู้ประกอบการค้าทั้งชาวไทยและชาวพม่า บริเวณสันเขตเพื่อใช้แรงงานโดยผู้ประกอบการค้าจะจ่ายค่าจ้างให้ครั้งละ 10-20 บาท ต่อคนต่อครั้ง โดยไม่นับจำนวนสินค้าโดยในแต่ละครั้งจะจ้างประมาณ 3-5 คน

ตัวอย่างภาพ : เรือบรรทุกสินค้าบางส่วน of ชาวพม่าในแม่น้ำสาละวินที่จอดรออยู่บริเวณท่าเรือบ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อขนถ่ายสินค้าไปยังประเทศพม่า ทั้งนี้เนื่องจากเรือ of ชาวไทยไม่สามารถเข้าไปในเขตพื้นที่ประเทศพม่าได้

¹¹โดยเป็นไปตามความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Service-GATS) ซึ่งเป็นหนึ่งในความตกลง of องค์การการค้าโลก (WTO) ที่ประเทศสมาชิกทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยต้องปฏิบัติโดยประเภท of “บริการ” นี้ อ้างอิงจากการจำแนกประเภท of “บริการ” ใน UN Central Product Classification (CPC).

¹²ส่วนสินค้า “บริการ” ที่มีการนำเข้าและส่งออกตามแนวชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศพม่านั้น เนื่องจากไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลส่วนนี้โดยตรง ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงไม่สามารถเสนอข้อมูลสถิติ of สินค้า “บริการ” ที่มีการนำเข้าและส่งออกตามแนวชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศพม่าได้.

สินค้าที่เป็น “บริการ” ที่ส่งออกสำคัญๆ ได้แก่ บริการด้าน “แรงงาน” และบริการด้าน “ขนส่ง”

ตัวอย่างภาพ : ภาพแรงงานชาวไทยบริเวณบ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแรงงานชาวไทยเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในบริเวณบ้านเสาหินโดยผู้ประกอบการจะจ้างแรงงานเหล่านี้ในลักษณะหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไปตามหมู่บ้าน โดยการจ้างแรงงานในแต่ละครั้งผู้ประกอบการจะจ้างเหมาโดยคิดเป็นรายชิ้นๆ ละ 1-2 บาท เช่น หากเป็นรถบรรทุก 10 ล้อบรรทุกน้ำมันปาล์มจำนวน 800 ถัง (ปี๊บ) ผู้ประกอบการจะจ้างเหมาจำนวน 800 บาทในการขนสินค้าลงมาจากรถบรรทุก 10 ล้อเพื่อรอขนสินค้าขึ้นไปยังรถบรรทุก 10 ล้อของผู้ประกอบการชาวพม่าต่อไป

ตัวอย่างภาพ : ภาพการเปลี่ยนถ่ายสินค้าจากรถบรรทุกขนาดใหญ่ (6 ล้อ) มาเป็นรถยนต์บรรทุกขนาดเล็ก (4 ล้อ) เพื่อนำสินค้าไปยังทำน้ำช่องทางอนุมัติเฉพาะครัวบ้านแม่สามแลบ ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้เนื่องจากเส้นทางในหมู่บ้านไปยังทำน้ำเป็นทางแคบรถบรรทุกขนาดใหญ่เข้าไปได้ลำบาก โดยรถบรรทุกเล็กเหล่านี้เป็นของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตัวอย่างภาพ : ภาพรถยนต์บรรทุกรับจ้างขนาดใหญ่ (รถบรรทุก 10 ล้อพ่วงและรถบรรทุก 10 ล้อ) โดยในภาพจะเป็นการรับจ้างบรรทุกน้ำมันปาล์มไปยังสันเขตกองจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและทางอนุมัติ บ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้เพราะเส้นทางไปยังบ้านเสาหินนั้น ยากลำบาก ผู้ประกอบการจึงต้องใช้บริการรถบรรทุกรับจ้าง โดยรถบรรทุกดังกล่าวเป็นของคนที่มีอาศัยอยู่นอกชุมชนบ้านเสาหิน การคิดค่าบริการขนส่งก็คิดถึง (ปีป) ละ 16-18 บาท โดยรถบรรทุก 10 ล้อ 1 คัน จะบรรทุกได้ประมาณ 800-900 ถัง (ปีป) และหาก สินค้าได้รับความเสียหายในระหว่างการขนส่ง ผู้ขนส่ง จะต้องชดเชยราคาถัง (ปีป) ละ 720-740 บาท

เหตุที่แรงงานรับจ้างตามแนวชายแดนทั้งที่เป็นคนไทยและคนพม่ามีความสำคัญต่อระบบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนและด่านตรวจคนเข้าเมืองในจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังไม่อนุญาตให้ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศพม่านำรถยนต์หรือรถบรรทุกไปส่งสินค้าจนถึงเมืองท่าต่างๆ ในประเทศพม่าหรือในเขตประเทศไทย กล่าวคือ ผู้ประกอบการสามารถนำรถยนต์และรถบรรทุกเดินทางไปส่งสินค้าได้ ณ สันเขตกองจุดผ่อนปรนเท่านั้นจะนำรถยนต์และรถบรรทุกออกนอกประเทศไทยหรือเข้ามาในประเทศไทยไม่ได้

นอกจากนี้จากมาตรการในการรักษาความปลอดภัยจากสิ่งเสพติดและของผิดกฎหมายทำให้สินค้าที่จะส่งออกไปยังประเทศพม่าหรือนำเข้ามายังประเทศไทยต้องมีการตรวจค้นโดยละเอียด โดยการนำสินค้าดังกล่าวลงมาจากรถยนต์หรือรถบรรทุกเพื่อทำการตรวจสอบค้น ซึ่งในกรณีเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง

ใช้แรงงาน โดยเฉพาะแรงงานในพื้นที่เพื่อทำการขนสินค้าลงมาเพื่อทำการตรวจสอบและตรวจค้น และ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้แรงงานในการขนสินค้าขึ้นรถยนต์หรือรถบรรทุกของคู่ค้าหรือลูกค้าจากประเทศ พม่า/ประเทศไทยเพื่อขนส่งสินค้าเข้าไปยังประเทศพม่า/ประเทศไทยต่อไป ซึ่งแรงงานในพื้นที่โดยเฉพาะ สันเขตกของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติหรือทางอนุมติเฉพาะคราวมีทั้งแรงงานชาวไทย และแรงงาน ชาวพม่า

และนอกจากนี้ในการขนถ่ายสินค้าในแต่ละครั้งผู้ประกอบการอาจจะไม่สามารถนำสินค้าไปส่งได้ ด้วยตนเองเพราะมีสินค้าที่จะต้องทำการส่งออกเป็นจำนวนมาก หรือเส้นทางที่จะใช้ขนส่งมีความยากลำบาก ต้องใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ในการขนส่ง หรือเส้นทางคับแคบต้องเปลี่ยนถ่ายสินค้าลงรถยนต์บรรทุกขนาดเล็ก หรือผู้ประกอบการไม่มีรถยนต์บรรทุกขนาดใหญ่ เป็นต้น เหตุผลเหล่านี้เองที่ทำให้จำเป็นต้องอาศัย บริการขนส่งสินค้าในการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า

ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจข้อเท็จจริง ทางคณะผู้วิจัยพบว่าอาชีพรถยนต์หรือรถบรรทุกจ้างนี้หาก เป็นรถยนต์หรือรถบรรทุกขนาดเล็กมักจะเป็น “คน” ที่อยู่ในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของช่องทางการค้าต่างๆเป็น ผู้ดำเนินการหรือรับจ้าง

แต่หากเป็นรถยนต์หรือรถบรรทุกขนาดใหญ่จะเป็นของ “คน” ที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่ช่องทางการค้า นั้นๆเป็นผู้ดำเนินการหรือรับจ้าง ทั้งนี้เพราะรถยนต์หรือรถบรรทุกขนาดใหญ่เหล่านี้ต้องมีการลงทุนด้วย เงินจำนวนมากและต้องมีการรับจ้างอย่างต่อเนื่องถึงจะคุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่ง “คน” ที่อยู่ในชุมชนที่เป็น ที่ตั้งของช่องทางการค้าต่างๆไม่สามารถที่จะลงทุนได้

นอกจากบริการขนส่งสินค้าโดยรถยนต์หรือรถบรรทุกแล้ว ยังมีบริการรถยนต์โดยสารให้แก่ ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการชาวพม่าในการเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนด้วย ทั้งนี้เพราะ ทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนและด่านตรวจคนเข้าเมืองจะไม่อนุญาตให้นายานพาหนะใดๆจากประเทศพม่าเข้ามา ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังที่กล่าวมาในตอนต้น

ผู้ประกอบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากลักษณะของการค้าชายแดนดังกล่าวนี้ ทางคณะผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปโครงสร้างของ ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ดังนี้ กล่าวคือ

1) ผู้ประกอบการค้าชายแดนโดยแท้

ผู้ประกอบการค้าชายแดนกลุ่มนี้จะมีลักษณะทำการค้าชายแดนเพื่อการอุปโภคและบริโภคโดยตรง ซึ่งสินค้าที่ผู้ประกอบการทำการค้านั้นมีทั้งสินค้าที่เป็น “ของ” และสินค้าที่เป็น “บริการ” ดังที่กล่าวไว้ใน ตอนต้น

2) ผู้ประกอบการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ

ผู้ประกอบการค้าชายแดนในกลุ่มนี้นอกจากจะทำการค้าชายแดนเพื่ออุปโภคและบริโภคโดยตรง แล้ว ก็ยังทำการค้าชายแดนโดยการส่งต่อซึ่งสินค้าที่เป็น “ของ” และสินค้าที่เป็น “บริการ” ไปยังพื้นที่ต่างๆ

ทั้งในประเทศไทยและประเทศพม่าด้วย โดยผู้ประกอบการค้าชายแดนทั้งสองประเภทนี้จะอาศัยอยู่ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่ที่มีช่องทางการค้าชายแดนอยู่

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ทางคณะผู้วิจัยพบว่า การค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ คือ ไม่ค่อยปรากฏการค้าชายแดน ณ บริเวณช่องทางการค้าในลักษณะของการค้าในเชิงพาณิชย์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการอยู่ห่างจากแหล่งชุมชนที่ตั้งของสินค้าที่จะทำการส่งออกไปยังประเทศพม่านั้นเอง

ดังนั้น ช่องทางการค้าจึงเป็นเพียงจุดหรือช่องทางที่เปิดทำการให้มีการนำสินค้าผ่านเข้าและ/หรือออกของสินค้าเท่านั้น

จากโครงสร้างของผู้ประกอบการค้าชายแดนดังกล่าวทำให้เห็นถึงรูปแบบของการค้าชายแดนที่ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง คือ

(1) การค้าชายแดนที่ต้องตามกฎหมาย

การค้าชายแดนที่ต้องตามกฎหมายนี้ สามารถที่จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การค้าชายแดนที่ต้องตามกฎหมายแต่ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร

การค้าชายแดนในรูปแบบนี้เป็นการค้าชายแดนที่ต้องตามกฎหมายทุกประการ แต่เพราะเหตุที่การค้าชายแดนในบางลักษณะไม่จำเป็นต้องผ่านพิธีการศุลกากร ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพราะต้องการหลบหลีกการเสียภาษีแต่อย่างใด แต่เป็นเพราะตัวของสินค้าที่ทำการซื้อขายนั้นมีปริมาณเล็กน้อยและเป็นสินค้าที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคโดยเฉพาะ หรืออาจจะเป็นเพราะสินค้านั้นไม่อยู่ในอำนาจของด่านศุลกากรที่จะเรียกเก็บภาษีหรือดำเนินการตามพิธีการศุลกากรก็ได้ ซึ่งการค้าชายแดนในกรณีนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

ก. การค้าชายแดนโดยแท้

การค้าชายแดนโดยแท้นี้ไม่ว่าเป็นสินค้าที่เป็น “ของ” (Goods) และสินค้าที่เป็น “บริการ” ก็ไม่จำเป็นต้องผ่านพิธีการศุลกากรทั้งนี้เนื่องจากสินค้าที่เป็น “ของ” (Goods) ที่ทำการค้าชายแดนนั้นมีปริมาณเล็กน้อยๆนั่นเอง และในขณะเดียวกันสินค้าที่เป็น “บริการ” นั้นไม่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2480 เนื่องจากสินค้าที่จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 ได้ต้องเป็นสินค้าที่เป็น “ของ” เท่านั้น

ข. การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ

การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ เฉพาะกรณีของสินค้าที่เป็น “บริการ” เท่านั้นที่โดยหลักแล้วไม่จำเป็นต้องผ่านพิธีการศุลกากร ทั้งนี้เนื่องจากไม่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแนวความคิดในเรื่อง การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศระหว่างสินค้าที่เป็น “ของ” (Goods) และสินค้าที่เป็น “บริการ” (Service) นั้นยังมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกัน ดังจะเห็นได้จาก กรณีของการค้าชายแดนที่ผู้ประกอบการเรียกว่า “การค้าแบบถ่ายลำหรือสินค้าถ่ายลำ” (Transshipments cargo) โดยการค้าชายแดนรูปแบบนี้ทางด้านศุลกากร กระทรวงการคลัง เห็นว่าเป็นสินค้าที่เป็น “ของ” ตามที่พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 ได้กำหนดไว้ ดังนั้น การนำสินค้าที่เป็น “ของ”

ดังกล่าวผ่านเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อการส่งออก¹³ ผู้ที่นำสินค้าที่เป็น “ของ” เข้ามาเพื่อถ่ายลำจึงต้องดำเนินการพิธีการศุลกากรทุกประการตามที่พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 ได้กำหนดไว้

ในขณะเดียวกัน กระทรวงพาณิชย์ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ.2522 ก็เห็นว่า “การค้าแบบถ่ายลำหรือสินค้าถ่ายลำ” นั้นมีการนำสินค้าที่เป็น “ของ” เข้ามาในราชอาณาจักร ดังนั้น ผู้นำเข้าต้องมีการขออนุญาตในการนำเข้าหรืออาจจะต้องมีใบแหล่งกำเนิดสินค้าเพื่อตรวจสอบที่มาของสินค้าดังกล่าว

แต่หากเราพิจารณาอีกมุมหนึ่งเราจะได้พบว่ากรณีของสินค้าถ่ายลำนั้นเป็นสินค้าที่เป็น “บริการ” ประเภทหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งก็คือ “บริการขนส่ง” ที่มีผู้ซื้อสินค้าที่เป็น “บริการ” อยู่ต่างประเทศ ซึ่งก็คือ ผู้นำเข้าสินค้าที่เป็น “บริการ” จากประเทศไทย (และเป็นคนเดียวกันกับผู้สั่งซื้อสินค้าที่เป็น “ของ” จากต่างประเทศ ซึ่งก็คือ นอกประเทศไทย)

ดังนั้น การค้าแบบถ่ายลำหรือสินค้าถ่ายลำจึงเป็นการค้าชายแดนรูปแบบหนึ่งที่ผู้ประกอบการในประเทศไทยส่งออกสินค้าที่เป็น “บริการ” กล่าวคือ “บริการขนส่ง” ไปยังต่างประเทศโดยการ “ขนส่ง” สินค้าที่เป็น “ของ” ผ่านประเทศไทยไปยังประเทศของผู้ซื้อสินค้าที่เป็น “ของ” และสินค้าที่ “บริการ” นั้นเอง

อนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันนี้ยังไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่เป็น “บริการ” โดยตรงจึงทำให้ปัญหาที่เกี่ยวกับการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศในกรณีการค้าแบบถ่ายลำหรือสินค้าถ่ายลำยังคงมีต่อไป โดยเฉพาะการทับซ้อนซึ่งอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ซึ่งทางคณะผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะมีการศึกษาอย่างจริงจังในเรื่องนี้เพื่อไม่เกิดการทับถมของปัญหากันเกิดกลายเป็น “ช่องว่าง” ของระบบการค้าชายแดนของประเทศไทย

ตัวอย่าง : การค้าแบบถ่ายลำหรือสินค้าถ่ายลำ

จากการสอบถามผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า มีประเทศต่างๆ เช่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ใช้จังหวัดแม่ฮ่องสอนของประเทศไทย เป็นทางผ่านในการขนส่งสินค้าที่เป็น “ของ” ไปยังประเทศพม่า ประเทศจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) โดยเฉพาะสินค้าที่เป็น “ของ” ประเภทพวกน้ำมันเบนซิน น้ำมันปาล์มและจักรยานเก่าๆที่ใช้แล้ว ซึ่งในการขนส่งสินค้าเหล่านี้ ผู้ประกอบการชาวพม่าที่เป็นผู้ซื้อสินค้าที่เป็น “ของ” ประเภทพวกน้ำมันปาล์มและจักรยานเก่าๆที่ใช้แล้ว นิยมใช้ “บริการขนส่ง” จากผู้ประกอบการชาวไทย โดยเฉพาะผู้ประกอบการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเนื่องจากมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดีจากการติดต่อกับชายแดนกันมานาน ซึ่งในการขนส่งสินค้าที่เป็น “ของ” ผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอนในแต่ละครั้งนั้นต้องไปดำเนินการพิธีการศุลกากรเพื่อนำเข้าและส่งออกสินค้าที่เป็น “ของ” ที่จะทำการถ่ายลำทุกครั้ง มิฉะนั้นจะไม่สามารถขนถ่ายสินค้าที่เป็น “ของ” ดังกล่าวได้

¹³ สินค้าถ่ายลำนั้นไม่สามารถจำหน่ายได้ในประเทศไทยต้องส่งออกป็นอกประเทศไทยเท่านั้น.

ตัวอย่างภาพ : ผู้ประกอบการชาวไทยขนถ่ายสินค้าที่เป็น “ของ” คือน้ำมันเบนซินไปยังผู้ซื้อในประเทศพม่า โดยน้ำมันเบนซินดังกล่าวเป็นของผู้ขายที่อยู่ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งค่าใช้จ่ายในการขนส่งนี้ผู้ประกอบการชาวพม่าจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดให้กับผู้ประกอบการชาวไทย

1.2 การค้าชายแดนที่ถูกต้องตามกฎหมายและผ่านพิธีการศุลกากร

การค้าชายแดนในรูปแบบนี้เป็นการค้าชายแดนที่ถูกต้องตามกฎหมายทุกประการ ซึ่งในกรณีนี้ได้แก่ การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศในสินค้าที่เป็น “ของ” ซึ่งสินค้านี้ตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการที่นำเข้าและส่งออกซึ่งสินค้านี้จะต้องดำเนินการผ่านพิธีการศุลกากรเพื่อเสียภาษีอากรอย่างถูกต้อง

ตัวอย่างภาพ : ภาพของผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกำลังขนถ่ายสินค้าไปยังประเทศพม่าผ่านช่องทางการค้าบ้านห้วยผึ้ง ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเจ้าหน้าที่ทหารประจำช่องทางการค้าร่วมตรวจสอบเอกสารหลักฐานการนำเข้าและส่งออกสินค้าและตรวจค้นสิ่งของผิดกฎหมาย

(2) การค้าชายแดนที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

การค้าชายแดนที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนี้ สามารถที่จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ก. ผู้ประกอบการค้าขายแดนที่มีสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าขายแดน แต่ใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าขายแดนไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

คนไทยมีสิทธิในการประกอบธุรกิจ ซึ่งรวมทั้งการค้าขายแดนได้อย่างเต็มที่ เพราะสิทธิในการประกอบธุรกิจดังกล่าวนี้เป็นสิทธิโดยเด็ดขาดของคนไทยที่ได้รับการรองรับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550¹⁴

แต่อย่างไรก็ตาม แม้คนไทยจะมีสิทธิในการประกอบธุรกิจดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่การใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจนั้นเป็นคนละเรื่องคนละกรณี ดังนั้น คนไทยจะใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจอย่างใดนั้น ต้องพิจารณากฎหมายที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้เป็นเรื่องๆ ไป เช่น หากประสงค์จะนำสินค้าที่เป็น “ของ” เข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากก็ต้องดำเนินการพิธีการศุลกากรให้ถูกต้องตามที่พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 กำหนด เป็นต้น ดังนั้น หากนำสินค้าที่เป็น “ของ” เข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องตามที่พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 กำหนดย่อมเป็นการค้าขายแดนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และส่งผลทำให้สินค้าที่มีการนำเข้าและส่งออกกลายเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมายไปด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างภาพ : ภาพถ่ายการจับกุมการลักลอบนำโค-กระบือเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต บริเวณห้วยปอ บ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 (ขอขอบคุณด้านกักสัตว์แม่ฮ่องสอน: เอื้อเฟื้อภาพถ่าย)

ข. ผู้ประกอบการค้าขายแดนที่ไม่มีสิทธิในการประกอบธุรกิจ หรือมีสิทธิในการประกอบธุรกิจภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

ผู้ประกอบการค้าขายแดนในกรณีนี้ คือ ผู้ประกอบการค้าขายแดนที่เป็นคนต่างด้าวซึ่งกฎหมายได้จำกัดการมีสิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยเอาไว้ ซึ่งก็คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹⁵ และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542¹⁶ เป็นต้น

¹⁴ มาตรา 43 วรรค 1 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม...”

กรณีเหล่านี้ ได้แก่ กรณีที่กฎหมายกำหนดห้ามคนต่างด้าวบางประเภทประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาด กล่าวคือ คนต่างด้าวไม่มีสิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยเลยไม่ว่ากรณีใดๆ ดังนั้น หากคนต่างด้าวฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวโดยไปประกอบธุรกิจ ดังนี้การประกอบธุรกิจดังกล่าวนี้ย่อมที่จะไม่ชอบด้วยกฎหมาย

หรือ กรณีที่กฎหมายกำหนดเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวบางประเภทเอาไว้ หากคนต่างด้าวฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าว โดยการไปประกอบธุรกิจโดยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ดังนี้การประกอบธุรกิจดังกล่าวนี้ย่อมที่จะไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน

ดังนี้ สรุปได้ว่า “ผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย” นั้นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นไม่ได้เป็นสินค้าโดยตรง แต่เป็นตัวผู้ประกอบการเองที่ประกอบธุรกิจการค้าชายแดนโดยไม่มีสิทธิในการประกอบธุรกิจหรือมีสิทธิในการประกอบธุรกิจโดยจำกัดหรือมีเงื่อนไข ซึ่งในประเด็นนี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในบทต่อไป

2.2 สินค้าที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

การค้าชายแดนที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายในกรณีนี้ คือ การทำการค้าชายแดนในสินค้าที่ผิดกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีแรกที่น่าเสนอไป ซึ่งสินค้าที่ผิดกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นก็คือ การนำเข้าสินค้าที่ประเทศไทยห้ามนำเข้ามาในประเทศไทยหรือการส่งออกสินค้าที่ประเทศไทยห้ามส่งออกนอกประเทศไทย เป็นต้น

พื้นที่การค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนทางด้านตะวันตกเหนือสุดของประเทศไทย โดยมีอาณาเขตด้านทิศตะวันตกติดกับรัฐฉาน รัฐกะยา รัฐกระเหรี่ยง(รัฐกอกูเล)ของประเทศพม่า โดยมีเทือกเขาดอยมูเซอหรือดอยมูเซอตะวันตกและแม่น้ำสาละวินเป็นแนวแบ่งเขตแดน และทิศเหนือติดกับรัฐฉาน ประเทศพม่า โดยมีทิวเขา

¹⁵ มาตรา 43 วรรค 2 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 บัญญัติว่า “...การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภชนา การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน”

¹⁶ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “...พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 35 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย...”

อนึ่ง มาตรา 50 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 คือ มาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ปัจจุบันนั่นเอง.

แดนลาวเป็นแนวแบ่งเขตแดนติดกับประเทศพม่า ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดเชียงใหม่ และทิศใต้ติดกับจังหวัดตาก ด้วยเหตุนี้ ทุกอำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงมีพรมแดนติดกับประเทศพม่า กล่าวคือ (1) อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนติดกับรัฐฉานและรัฐกะยา ประเทศพม่า (2) อำเภอปายและอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนติดกับรัฐฉาน ประเทศพม่า (3) อำเภอขุนยวมและอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอนติดกับรัฐกะยา ประเทศพม่า และ(4) อำเภอแม่สะเรียงและอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนติดกับรัฐกระเหรี่ยงประเทศพม่า

จากข้อมูลเว็บไซต์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน¹⁷ระบุว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ทั้งหมด 12,681,259 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,925,812.5 ไร่ ซึ่งใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคเหนือ และอันดับ 7 ของประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นทิวเขาน้อยใหญ่และป่าไม้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเทือกเขาสูงชัน บางแห่งมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลถึงประมาณ 2,000 เมตร ที่เหลือเป็นที่ราบลุ่มตามลำน้ำและหุบเขา ดังนั้นพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรจึงมีเพียง 249,025 ไร่

จะเห็นได้ว่า พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ และแน่นอนที่สุดช่องทางการค้าทั้ง 5 ช่องทางของจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งตั้งอยู่ตามแนวชายแดนก็จะอยู่ในเขตของพื้นที่ป่าไม้เช่นเดียวกัน ซึ่งในห้วงเวลาของการให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือปัญหาโลกร้อน ดังนั้น แนวความคิดของการอนุรักษ์กับแนวความคิดของการพัฒนาพื้นที่ช่องทางการค้าเพื่อรองรับการค้าชายแดนที่เจริญเติบโตขึ้นตามลำดับนั้นดูเหมือนจะเป็นแนวคิดที่ยังไม่ลงรอยให้แก่นักมากนักในปัจจุบัน

อนึ่ง ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นของพื้นที่การค้าชายแดนกับการพัฒนาการค้าชายแดนในบทต่อไป

.....

¹⁷ข้อมูลจังหวัดแม่ฮ่องสอน,[Online].Available:URL:<http://old.moc.go.th/opscenter/ms/datapv.html>.

บทที่ 2

กรอบแนวความคิด (Concept)

บทที่ 2 นี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอถึงโครงสร้างของผู้คนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการนำเรื่อง “สถานะบุคคล” ตามกฎหมายมาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่ง “สถานะบุคคล” ตามกฎหมายดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดการ “มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจตามกฎหมายในฐานะที่เป็น “ผู้ทรงสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจการค้าขายเดินต่อไป และจะทำให้เราเห็นภาพของคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทยที่ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการปฏิบัติต่อคนต่างด้าวทั้งสองกลุ่มในเรื่องสิทธิในการประกอบธุรกิจ

โครงสร้างของ “คน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากข้อมูลของจังหวัดแม่ฮ่องสอน¹⁸ ประชากรของจังหวัด “แม่ฮ่องสอน” นั้นประกอบไปด้วยประชากร 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

(1) กลุ่มคนที่อยู่ในพื้นราบ ซึ่งประกอบด้วยชาวไต (ไทยใหญ่) ชาวไทยจากจังหวัดอื่น และชาวเขาบางส่วน และ

(2) กลุ่มชนชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ตามภูเขา ซึ่งประกอบด้วยกะเหรี่ยง ม้ง ลัวะ มูเซอ และลีซอ

ซึ่งจากข้อมูลของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าว ทำให้เราเห็นได้ว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือเชื้อชาติอย่างมาก

แต่จากข้อมูลประชากรดังกล่าวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นเป็นเพียงข้อมูลที่แสดงถึงประชากรที่เป็น “คนไทย” เท่านั้น ไม่รวมถึงประชากรตามข้อเท็จจริงซึ่งเป็น “คนต่างด้าว” ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ดังนั้น หากจะแบ่งแยกประชากรของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยนำหลักเกณฑ์ของ “สัญชาติ” หรือ “สถานะบุคคล” มาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกแล้ว เราสามารถที่จะแบ่งแยกประชากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

(1) กลุ่มประชากรที่เป็น “คนไทย”

ประชากรกลุ่มนี้ คือ คนที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย

แต่อย่างที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือเชื้อชาติ จึงอาจเป็นไปได้ที่จะมีประชากรของจังหวัดแม่ฮ่องสอนบางส่วนมีสัญชาติมากกว่า 1 สัญชาติ กล่าวคือ มี

¹⁸ ข้อมูลจังหวัดแม่ฮ่องสอน, [Online].Available.URL:<http://old.moc.go.th/opscenter/ms/datapv.html> ระบุเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2548 ซึ่งว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 252,164 คน.

ทั้งสัญชาติไทยตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทยและมีสัญชาติอื่นๆ ตามกฎหมายสัญชาติของประเทศอื่นๆด้วย

(2) กลุ่มประชากรที่เป็น “คนต่างด้าว”

ประชากรกลุ่มนี้ คือ คนที่ไม่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย

กลุ่มประชากรที่เป็น “คนต่างด้าว” นี้ทางหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะเรียกประชากรกลุ่มนี้ว่า “ประชากรตามความเป็นจริง” หรือ “ประชากรตามข้อเท็จจริง” ซึ่งประชากรกลุ่มนี้จะอาศัยกระจายตัวอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และจะอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตามบริเวณแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งรวมถึงบริเวณที่เป็นที่ตั้งของช่องทางการค้าทั้ง 5 ช่องทางในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเช่นกัน

ประชากรหรือคนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็น “คนต่างด้าว” นั้นถือได้ว่าเป็น “ชนกลุ่มน้อย”¹⁹ ในประเทศไทย ซึ่งก็คือ “คนต่างด้าว” ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย หรืออาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คนต่างด้าวในประเทศไทย” ซึ่งกรณีนี้มีความแตกต่างจาก “คนต่างด้าว” ที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทย หรืออาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คนต่างด้าวนอกประเทศไทย” ซึ่งคนต่างด้าวทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันอย่างมากตรงที่ “คนต่างด้าวนอกประเทศไทย” นั้นสามารถที่จะเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางหรือประเทศที่ตนเองมีสัญชาติอยู่เมื่อใดก็ได้ และเมื่อเดินทางเข้ามาในประเทศไทยก็มีสิทธิเสรีภาพในการเดินทางในประเทศไทยได้อย่างเต็มที่โดยไม่ถูกจำกัด ในขณะที่ “คนต่างด้าวในประเทศไทย” นั้นส่วนใหญ่ไม่สามารถเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางของตนเองได้และเมื่อมาอยู่อาศัยในประเทศไทยก็จะถูกจำกัดสิทธิในการเดินทางออกนอกพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ กล่าวคือ หากจะเดินทางออกนอกพื้นที่ต้องขออนุญาตต่อทางราชการเสมอเหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้น กฎเกณฑ์ทางกฎหมายบางประการอาจจะสอดคล้องกับ “คนต่างด้าวนอกประเทศไทย” แต่อาจจะไม่สอดคล้องกับ “คนต่างด้าวในประเทศไทย” ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงต่างๆ ในสังคมจะเป็นตัวกำหนด ซึ่งในรายงานวิจัยฉบับนี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอโดยเน้นหนักที่ “คนต่างด้าวในประเทศไทย” เป็นสำคัญเนื่องจาก “คนต่างด้าวในประเทศไทย” ในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและมีส่วนสำคัญในระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดต่อไปในบทต่อไป

¹⁹ ชนกลุ่มน้อย หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีสัญชาติไทยมีจำนวนน้อยกว่าเจ้าของประเทศและมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกันไป เข้ามาและพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยวิธีการหรือลักษณะที่ต่างกัน เช่น หลบหนีเข้าเมือง เข้ามาพักอาศัยชั่วคราว

เอกสารประกอบการสัมมนาพร้อมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนบนพื้นที่สูง ประจำปี 2551 ส่วนประสานราชการ สำนักกิจการความมั่นคงภายใน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, หน้า 9.

“คนต่างด้าวในประเทศไทย” ที่เป็น “ชนกลุ่มน้อย” และอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถที่จะแยกออกเป็นกลุ่มๆ ได้ ดังนี้²⁰

- 1.) อติตทหารจินคณะชาติและจีนฮ่ออพยพพลเรือน²¹
- 2.) จีนฮ่ออิสระ²²
- 3.) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า²³
- 4.) ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงอื่นๆ ที่อพยพเข้ามา ก่อน 3 ตุลาคม พ.ศ. 2528²⁴

²⁰ คู่มือปฏิบัติงาน เล่มที่ 2: คณะรัฐมนตรี หนังสือสั่งการ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดสถานะตามกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย, ส่วนประสานราชการ สำนักกิจการความมั่นคงภายใน กรมการปกครอง.

²¹ อติตทหารจินคณะชาติ คือ ทหารกองพล 93 ของประเทศจีนในสมัยที่ประเทศจีนมีการต่อสู้กันทางการเมืองระหว่างเจียงไคเช็ค กับเหมาเจ๋อตง เมื่อเหมาเจ๋อตงมีชัยชนะ กองพล 93 มาอยู่ทางใต้ของประเทศจีน กลับไปเกาะไต้หวันกับเจียงไคเช็คไม่ทัน จึงหลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศพม่า และต่อมาได้เข้ามาในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2493 – 2497 โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัด 1. เชียงใหม่ 2. เชียงราย 3. แม่ฮ่องสอน กลุ่มอติตทหารจินคณะชาติได้ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศไทยในการช่วยเหลือทางราชการต่อสู้และปราบปรามคอมมิวนิสต์ในหลายพื้นที่ ระหว่างปี พ.ศ. 2514 – 2518

จีนฮ่ออพยพพลเรือน คือ คนจีนและครอบครัวของอติตทหารจินคณะชาติที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2493 – 2504 และไม่มีโอกาสกลับไปประเทศเดิม เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง โดยอาศัยอยู่ในจังหวัด 1. เชียงใหม่ 2. เชียงราย 3. แม่ฮ่องสอน เช่นเดียวกับอติตทหารจินคณะชาติ.

²² จีนฮ่ออิสระ คือ กลุ่มคนจีนที่อ้างว่าเป็นญาติกับอติตทหารจินคณะชาติหรือจีนฮ่ออพยพที่หลบหนีเข้าเมืองมา ระหว่าง พ.ศ. 2505 – 2521 อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัด 1. เชียงใหม่ 2. เชียงราย 3. แม่ฮ่องสอน 4. พะเยา.

²³ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หมายถึงบุคคลหลายเชื้อชาติอยู่ในประเทศพม่า เช่น มอญ กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ ละว้า พม่า ลาว ฯลฯ ที่เดินทางมาในประเทศไทยก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 (9 มีนาคม 2519 เป็นวันที่กระทรวงมหาดไทยมีประกาศลงวันที่ 9 มีนาคม 2519 ห้ามบุคคลจากประเทศพม่าเดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทยอีก ถ้าเข้ามาถือว่าเป็นผู้ที่หลบหนีเข้าเมือง) ส่วนผู้ที่เข้ามา ก่อน 9 มีนาคม 2519 อนุญาตให้อยู่ได้ชั่วคราว ทั้งนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (มีต้องนำเสนอคณะรัฐมนตรี)) สาเหตุที่ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพราะพม่ามีการปราบปรามชนกลุ่มน้อย ประกอบด้วยสภาวะเศรษฐกิจกำลังฝืดเคือง มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จึงทำให้กลุ่มผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัด 1. เชียงใหม่ 2. เชียงราย 3. ตาก 4. แม่ฮ่องสอน 5. ราชบุรี 6. กาญจนบุรี 7. ประจวบคีรีขันธ์ 8. ชุมพร และ 9. ระนอง.

²⁴ บุคคลบนพื้นที่สูง หมายถึง ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง โดยตามคำนิยามของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2540 มีดังนี้

“พื้นที่สูง” หมายความว่า พื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าต่างๆ หรือเป็นที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 35 หรือมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตร ขึ้นไป ในจังหวัดต่างๆ 20 จังหวัด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา น่าน ลำพูน ลำปาง แพร่ ตาก เพชรบูรณ์ เลย พิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบูรณ์”

“ประชากรบนพื้นที่สูง” หมายถึง ประชากรที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สูงซึ่งเป็นชาวเขาคนไทย และกลุ่มคนอื่นๆ ซึ่งรัฐบาลไม่ได้มีนโยบาย หรือมาตรการนโยบายดูแลดำเนินการเป็นการเฉพาะ”

- 5.) ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่อพยพเข้ามาหลัง 9 มีนาคม พ.ศ.2519²⁵
- 6.) ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงอื่นๆที่อพยพเข้ามาหลัง 3 ตุลาคม พ.ศ.2528²⁶
- 7.) แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงาน²⁷
- 8.) ผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่า²⁸
- 9.) คนต่างด้าวอื่นๆ

เหตุที่ทางราชการ ซึ่งก็คือ สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จำแนก “คนต่างด้าว” ออกเป็นกลุ่มดังกล่าวนี้เพราะในเรื่อง “สถานะบุคคล” เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและมีผลกระทบต่อสิทธิต่างๆของบุคคลเป็นอย่างมาก ประกอบกับแนวคิดในการกำหนดสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลนั้นในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันทั้งในแง่ของนโยบายและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มบุคคลต่างๆซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาสถานะบุคคลของ “คนต่างด้าว” นั้นๆ ดังนั้น การจำแนก “คนต่างด้าว” ออกเป็นกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ต่อนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลของคนต่างด้าวกุมนั้น

และจากการที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทางที่ยาว ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยมีความเจริญเติบโตและก้าวหน้ากว่าประเทศเพื่อนบ้านในบริเวณเดียวกัน จึงส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลหรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนตามแนวชายแดนของประเทศไทยกับ

ชุมชนบนพื้นที่สูงเป็นกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง (คำนิยามของ “พื้นที่สูง” และ “ประชาชนบนพื้นที่สูง” ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ.2520) ทั้งนี้ เป็นไปตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 2 พ.ศ.2540-2544 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติแผนแม่บทเมื่อ 20 เมษายน 2540.

ตามแผนแม่บทดังกล่าว ให้ดำเนินการสำรวจจำนวนของบุคคลบนพื้นที่สูงและกำหนดกฎระเบียบในการกำหนดสถานะของบุคคลบนพื้นที่สูงตามกฎหมายสัญชาติ ในการนี้ได้มีการสำรวจประชากรหรือชุมชนบนพื้นที่สูงทั้งหมดเมื่อ 1 พฤษภาคม – 25 กันยายน 2543 เพื่อทราบจำนวนและสถานะ โดยได้เริ่มมีการทดลองสำรวจชุมชนบนพื้นที่สูงเมื่อปี 2541 ที่จังหวัดตาก โดยสามารถสำรวจบุคคลพื้นที่สูงใน 5 อำเภอของจังหวัดตาก คือ อ.พบพระ แม่สอด ท่าสองยาง แม่ระมาด อุ้มผาง ได้จำนวน 1,975 ครอบครัว จำนวน 7,303 คน ในปี 2542 ได้มีการสำรวจใน 20 จังหวัด สามารถสำรวจชุมชนบนพื้นที่สูงได้ 873,713 คน โดยเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยแล้ว 496,245 คน เป็นผู้ที่ยังไม่เคยมีบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อยใดเลย 187,326 คน นอกจากนั้นเคยได้จัดทำบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อยแล้ว เช่น บัตรผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า บัตรบุคคลบนพื้นที่สูง บัตรจีนฮ่ออิสระ ฯลฯ เป็นต้น.

²⁵ อ้างแล้ว.

²⁶ อ้างแล้ว.

²⁷ แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย คือ กลุ่มคนจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว กัมพูชา เดินทางเข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายและมารับจ้างทำงานอยู่ในประเทศไทย ซึ่งกระจายอยู่เกือบทั่วประเทศซึ่งรวมทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

²⁸ บุคคลในกลุ่มนี้ คือ ผู้ที่หนีภัยจากการสู้รบจากพม่า โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยจากการสู้รบในจังหวัดแม่ฮ่องสอน .

ประเทศเพื่อนบ้านอยู่อย่างสม่ำเสมอ และรวมถึงปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศเพื่อนบ้านก็ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการหลั่งไหลหรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนตามแนวชายแดนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเช่นกัน

การหลั่งไหลหรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนตามแนวชายแดนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดแนวคิดในการจัดการสถานะบุคคลในประเทศไทยขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดน ทั้งนี้เพราะคนต่างด้าวกลุ่มนี้เมื่ออาศัยอยู่ในประเทศไทยในระยะเวลาที่ยาวนานก็เกิดความผูกพันและการผสมกลมกลืนกับสังคมไทยอย่างแนบแน่นขึ้นตามลำดับไม่ว่าจะเป็นการที่มีบุตรหลานเกิดในประเทศไทย การสมรสกับคนที่มีสัญชาติไทย การประกอบอาชีพหรือธุรกิจอยู่ในประเทศไทย ดังนั้น การกลับประเทศต้นทางเมื่อถึงเวลาอันควรอาจจะเป็นแนวทางที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคนคนต่างด้าวกลุ่มนี้ที่ได้มีการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานานแล้วก็เป็นได้ ซึ่งหากปล่อยให้มีการอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นเวลานานโดยที่ไม่มีนโยบายและมาตรการรองรับในเรื่องของการจัดการสถานะบุคคล หรือเรื่องการพัฒนาสถานะบุคคลแล้วก็อาจจะเกิดผลกระทบกับสังคมของประเทศไทยและประเทศไทยโดยรวมได้ โดยเฉพาะประเด็นของความมั่นคงในด้านมนุษย์ในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อสถานะบุคคลไม่ชัดเจนหรือไม่สามารถพัฒนาสถานะบุคคลได้ การมีสิทธิหรือการใช้สิทธิในสถานะบุคคลนั้นก็จะมีไม่ชัดเจนและถูกจำกัด ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อคนเหล่านั้นและสังคมไทย

หากเราจะพิจารณาถึงนโยบายในการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลแล้วทางคณะผู้วิจัยเห็นควรที่เราจะต้องพิจารณานโยบายตั้งแต่ระดับมหภาคจนมาถึงการเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวมาสู่ทางปฏิบัติโดยหน่วยงานผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่เพื่อที่จะทำให้เราเห็นภาพของกรอบแนวคิดการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลของคนต่างด้าวในประเทศไทยและเห็นถึงเจตนารมณ์ที่อยู่ในเบื้องหลังของกรอบนโยบายดังกล่าวได้อย่างชัดเจน โดยทางคณะผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับ ดังนี้²⁹

ก. พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

“ประชาชนที่อยู่ในประเทศไทยเขามีมานานแล้วแต่ก็ไม่ใช่คนไทย คือ เขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยจริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนที่อยู่เมืองไทยและก็มีค่าน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป”

ข. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ.2550-2554 ของสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ.2550-2554 ได้กำหนดการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลของคนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนภายใต้กรอบของยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน ดังนี้

²⁹ ทางคณะผู้วิจัย คัดเลือกเฉพาะนโยบายที่สำคัญๆ เพื่อให้เห็นถึงกรอบแนวคิดในการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลในประเทศไทยเท่านั้น ทั้งนี้ นโยบายในการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลในประเทศไทยมีมากกว่าที่ทางคณะผู้วิจัยนำเสนอในรายงานวิจัยฉบับนี้.

“...ข้อที่ 7.1 เป้าหมายดำเนินการได้กำหนดให้บุคคลบนพื้นที่สูงได้รับการกำหนดสถานะบุคคลที่ชัดเจน และหมู่บ้านในเขตชุมชนบนพื้นที่สูงได้รับการจัดตั้ง รวมทั้งมีการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ

ข้อที่ 8.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคน ชุมชนและพื้นที่ชายแดน ชายฝั่งทะเล และเกาะแก่งต่างๆ ในการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลที่ยังไม่มีสถานภาพที่ชัดเจนให้สมดุลระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานกับการรักษาความมั่นคง โดยการจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี...”

ค. ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2548³⁰

ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการเร่งรัดการกำหนดสถานะให้แก่กลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะและสิทธิให้เกิดความชัดเจน การกำหนดขอบเขตการคุ้มครองสิทธิอย่างเหมาะสม โดยให้การควบคุมดูแลด้านสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มคนที่ไม่มีความสถานะใดๆ รวมถึงการป้องกันการอพยพเข้ามาใหม่โดยการกำหนดมาตรการการดำเนินการเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ส่งผลกระทบในด้านสิทธิมนุษยชน ภาพลักษณ์ของประเทศและสอดคล้องกับสถานการณ์ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การกำหนดสถานะ ยุทธศาสตร์การให้สิทธิขั้นพื้นฐาน ยุทธศาสตร์การดำเนินการเชิงรุกและเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันการอพยพเข้ามาใหม่ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ

“(1) ยุทธศาสตร์การกำหนดสถานะ

คือ การสำรวจจัดทำทะเบียนคนต่างด้าวทุกคนเพื่อทราบที่มาและนำไปสู่การกำหนดสถานะการณั้แก้ไขหลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องให้เหมาะสมโดยได้กำหนดแนวทางการให้สถานะแก่กลุ่มบุคคลต่างๆ ดังนี้

ก. กลุ่มที่อพยพเข้ามาในประเทศและอาศัยอยู่เป็นเวลานานแล้ว

ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย กล่าวคือ กลุ่มที่ทางราชการมีนโยบายกำหนดสถานะให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวร และกลุ่มที่ทางราชการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติควบคุมไว้โดยผ่อนผันให้อยู่ชั่วคราว

ข. กลุ่มเด็กและบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษาในประเทศไทยแต่ไม่มีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ค. กลุ่มคนที่มีคุณประโยชน์แก่ประเทศพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่มีผลงาน/ความรู้/ความเชี่ยวชาญที่เป็นคุณประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ อาทิ ในด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา

³⁰ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2550 รับทราบการขยายกรอบแผนปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลต่อไปอีก 2 ปี (ถึงวันที่ 17 มกราคม 2552).

ง. กลุ่มคนไร้รากเหง้า ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ขาดบุพการีหรือบุพการีทอดทิ้งซึ่งอยู่นอกสถานรับเลี้ยงของรัฐ และอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปีให้ดำเนินการให้สัญชาติไทยแก่กลุ่มคนดังกล่าว

จ.กลุ่มแรงงานต่างด้าว (พม่า ลาว และกัมพูชา) ที่ได้รับการจดทะเบียนซึ่งอาจมีบางส่วนที่ประเทศต้นทางไม่ยอมรับกลับ โดยในขั้นต้นให้สิทธิอาศัยชั่วคราวและเข้าสู่กระบวนการพิจารณากำหนดสถานะตามข้อ 1-4 และหากไม่สามารถรับรองสถานะตามเงื่อนไขดังกล่าวได้ให้นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณากำหนดสถานะโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งมีองค์ประกอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาคราชการ ภาควิชาการ และภาคประชาชนพิจารณากำหนดแนวทางการให้สถานะที่เหมาะสมตามมาตรการระยะยาว

ฉ. กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือ กลุ่มที่ไม่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์และไม่สามารถเดินทางกลับประเทศต้นทาง จะให้สิทธิอาศัยชั่วคราวและกำหนดให้มีคณะกรรมการศึกษาแนวทางแก้ปัญหาในระยะยาว เช่นเดียวกับกลุ่มแรงงานในข้อ จ....”

จากกรอบนโยบายดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญในการจัดการสถานะบุคคลหรือการกำหนดสถานะบุคคลให้แก่กลุ่มคนต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยในลักษณะของการจัดการประชากรตามแนวชายแดน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขของความมั่นคงของประเทศไทยเป็นจุดสำคัญ ซึ่งในการดำเนินการจัดการสถานะบุคคลหรือการกำหนดสถานะบุคคลดังกล่าวภายใต้กรอบนโยบายข้างต้นนั้น ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักในการปฏิบัติตามนโยบายได้กำหนดกรอบนโยบายในการปฏิบัติดังกล่าวโดยการแบ่งกลุ่มของ “คนต่างด้าว” ออกเป็น 3 ประเภท โดยพิจารณาจากนโยบายในการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มเพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายในการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลดังนี้³¹

1.) คนต่างด้าวที่ทางราชการมีนโยบายกำหนดสถานะภาพให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวร³²

คนต่างด้าวในกรณีนี้ หากจะพิจารณาเฉพาะในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว เราจะพบว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีคนต่างด้าวในกรณีนี้อยู่ทั้งหมด 4 กลุ่ม คือ

ก.) อดีตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพพลเรือน³³

³¹ ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะกลุ่มของคนต่างด้าวที่อาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นสำคัญเท่านั้น.

³² โดยมี 14 กลุ่ม ที่คณะรัฐมนตรี (ครม.) ได้มีมติเห็นชอบการให้สถานะเป็นบุคคลต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและการแปลงสัญชาติเป็นไทย โดยบุตรที่เกิดในประเทศไทยจากบุคคลเหล่านี้จะได้รับสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) เวียดนามอพยพ (2) อดีตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพพลเรือน (3) อดีตโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา (4) ไทยลื้อ (5) ผู้อพยพเชื้อสายไทย จากจังหวัดเกาะกง กัมพูชา (6) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย (7) จีนฮ่ออิสระ (8) เนปาลอพยพ (9) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (10) ชาวเขาที่อพยพเข้ามาก่อนวันที่ 3 ตุลาคม 2528 (11) ผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวลาวภูเขาที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศไทย (12) บุคคลบนพื้นที่สูงและชุมชนบนพื้นที่สูง (13) ม้งในที่พักสงฆ์ถ้ำกระบอก (14) ชาวมอแกน.

³³ อ้างแล้ว.

ข.) จีนฮ่ออิสระ³⁴

ค.) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า³⁵

ง.) ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาก่อน 3 ตุลาคม พ.ศ.2528³⁶

คนต่างด้าวทั้ง 4 กลุ่มนี้เป็นคนต่างด้าวที่เกิดนอกประเทศไทยและมีการเดินทางอพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นระยะเวลาที่นานแล้ว และไม่สามารถที่จะกลับประเทศต้นทางของตนเองได้

ดังนั้น ทางราชการจึงกำหนดนโยบายในการจัดการสถานะบุคคลหรือการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรอยู่ในประเทศไทย” และพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” ตามลำดับ

ส่วนบุตรของคนต่างด้าวในกรณีนี้จะได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” หากบุตรของคนต่างด้าวดังกล่าวเกิดในประเทศไทย

2.) คนต่างด้าวที่ทางราชการมีนโยบายกำหนดสถานภาพให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยในลักษณะชั่วคราว

โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มที่คณะรัฐมนตรีมีมติผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยในลักษณะชั่วคราวอย่างเป็นทางการโดยมีการจัดทำทะเบียนประวัติและกำหนดให้อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดเพื่อให้พิสูจน์สถานะของตนเอง³⁷

คนต่างด้าวในกรณีนี้ หากจะพิจารณาเฉพาะในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว เราจะพบว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีคนต่างด้าวในกรณีนี้อยู่ 2 กลุ่ม คือ

ก.) ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่อพยพเข้ามาหลัง 9 มีนาคม พ.ศ.2519³⁸

ข.) ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาหลัง 3 ตุลาคม พ.ศ.2528³⁹

คนต่างด้าวกลุ่มนี้ ทางราชการยังไม่มีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรอยู่ในประเทศไทย” และพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” เหมือนเช่นในกรณีแรก

ดังนั้น คนต่างด้าวที่เดินทางอพยพเข้ามาในประเทศไทยเหล่านี้จะมีสถานะเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย”

³⁴ อ้างแล้ว.

³⁵ อ้างแล้ว.

³⁶ อ้างแล้ว.

³⁷ ได้แก่ (1) ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าอพยพเข้ามาหลัง 9 มีนาคม 2519 ประกอบด้วยผู้มีถิ่นที่อยู่และผู้ใช้แรงงาน (2) ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงอื่นๆ ซึ่งอพยพเข้ามาหลัง 3 ตุลาคม 2528 โดยผ่อนผันเพื่อให้พิสูจน์สถานะของตนเอง.

³⁸ อ้างแล้ว.

³⁹ อ้างแล้ว.

ส่วนบุตรของคนต่างด้าวในกรณีนี้จะได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” หากบุตรของคนต่างด้าวดังกล่าวเกิดในประเทศไทย อนึ่งในขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” เหมือนเช่นกรณีของพ่อแม่ที่เป็นคนต่างด้าว

ข. กลุ่มที่ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ชั่วคราวอย่างไม่เป็นทางการ⁴⁰ ภายใต้การควบคุมของทางราชการซึ่งมีทั้งกลุ่มที่เคยทำประโยชน์ให้กับทางราชการ กลุ่มตกค้างการสำรวจ ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนได้

คนต่างด้าวในกลุ่มนี้ไม่ปรากฏข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยว่าอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.) คนต่างด้าวที่มีผลกระทบค่อนข้างรุนแรงและทางราชการอยู่ระหว่างการพิจารณาเร่งรัดแก้ไข ปัญหา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มที่ทางราชการต้องมีนโยบายและมาตรการดูแลเป็นการเฉพาะเนื่องจากมีเงื่อนไขและเหตุผลพิเศษบางประการ ซึ่งทางราชการจำเป็นต้องผ่อนผันให้อยู่อาศัยในประเทศเป็นการชั่วคราว โดยบางส่วนมีปัญหาเชื่อมโยงกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ⁴¹

ก.) แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงาน⁴²

ข.) ผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่า⁴³

คนต่างด้าวกลุ่มนี้เนื่องจากมีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศต้นทางที่คนต่างด้าวเดินทางมาอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยที่ไม่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ซึ่งในที่นี้ก็คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 เหมือนเช่นกรณีอื่นๆ ดังนั้น ประเทศไทยจึงไม่มีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลให้แก่คนต่างด้าวในกลุ่มนี้

ส่วนบุตรของคนต่างด้าวในกรณีนี้จะไม่ได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” เช่นกัน แม้บุตรของคนต่างด้าวดังกล่าวจะเกิดในประเทศไทยก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยไม่มีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลให้แก่บุตรของคนต่างด้าวในกลุ่มนี้

2.) กลุ่มที่ไม่ได้รับการผ่อนผันหรือมีสิทธิพิเศษใดๆ และต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย⁴⁴

⁴⁰ ได้แก่ (1) ชาวลาออพพ (2) ผู้หลบหนีเข้าเมืองกัมพูชา (3) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ทางราชการเคยใช้ประโยชน์ในงานด้านความมั่นคง เช่น กลุ่มอาสาสมัครช่วยรบพิเศษเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (4) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทยที่ อาเภอพบพระ จังหวัดตาก (5) ชาวเขมรที่อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่ (6) กลุ่มทหารเขมรอิสระขบวนการกู้ชาติ.

⁴¹ ได้แก่ (1) แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงาน (2) ผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่า (3) ชาวม้งในที่พักสงฆ์ถ้ำกระบอก (ยกเว้นกลุ่มที่ 1).

⁴² อ้างแล้ว.

⁴³ อ้างแล้ว.

คนต่างด้าวกลุ่มนี้ เนื่องจากกระทำความผิดตามกฎหมายของประเทศไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง ซึ่งในที่นี้ก็คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ⁴⁴

ดังนั้น คนต่างด้าวกลุ่มนี้จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและต้องถูกส่งกลับหรือเนรเทศออกนอกประเทศไทย

ส่วนบุตรของคนต่างด้าวในกรณีนี้จะไม่ได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทย” เช่นกัน แม้บุตรของคนต่างด้าวดังกล่าวจะเกิดในประเทศไทยก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยไม่มีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลให้แก่บุตรของคนต่างด้าวในกลุ่มนี้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้จำแนก “คนต่างด้าว” ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มนั้น ประเทศไทยมีนโยบายในการกำหนดสถานะบุคคลที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ บางกลุ่มประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” ตามลำดับ บางกลุ่มประเทศไทยมีนโยบายให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว กล่าวคือ เป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย” และบางกลุ่มประเทศไทยไม่มีนโยบายใดๆเลยในการพัฒนาสถานะบุคคล กล่าวคือ ให้ดำเนินการส่งกลับออกไปนอกประเทศไทย

แต่อย่างไรก็ตาม ทางคณะผู้วิจัยอยากจะขอให้เข้าใจว่า กลุ่มของ “คนต่างด้าว” ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว นั้น แม้จะมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลต่างๆดังกล่าวข้างต้น แต่่นโยบายนี้ยังคงไม่มีผลในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ไม่ก่อให้เกิดผลในการได้มาซึ่งสถานะบุคคลดังกล่าวข้างต้น ซึ่ง “คนต่างด้าว” จะได้รับสิทธิในสถานะบุคคลตามนโยบายดังกล่าวก็ต่อเมื่อมีการยื่นคำร้องขอต่อทางราชการ ซึ่งก็คือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยตามรูปแบบและวิธีการที่ทางราชการได้มีการกำหนดไว้เท่านั้น และจะมีผลให้ “คนต่างด้าว” ได้รับสิทธิตามสถานะบุคคลดังกล่าวก็ต่อเมื่อทางราชการหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งอนุมัติตามคำร้องขอดังกล่าวแล้วเท่านั้น และที่สำคัญสถานะบุคคลดังกล่าวข้างต้นต้องเป็นไปตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่เกี่ยวกับสถานะบุคคล อันได้แก่ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551 ด้วยเช่นกัน

⁴⁴ ได้แก่ (1) ชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยอย่างถูกต้อง แต่ไม่ยอมเดินทางกลับ เช่น ชาวจีน อินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา และบังคลาเทศ (2) ผู้ลักลอบเข้าเมืองและไม่ได้อยู่ภายใต้ระบบการควบคุมของทางราชการ เช่น แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่มีได้รับการผ่อนผัน (3) ผู้สวมตัวว่ามีสัญชาติไทยหรือถือบัตรประจำตัวประชาชนปลอม.

⁴⁵ เช่น คนต่างด้าวต้องเดินทางเข้ามาในประเทศไทยในช่องทาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่าสถานี หรือท้องที่ที่รัฐมนตรีได้ประกาศกำหนด รายละเอียดโปรดดูมาตรา 12, 13, 15 และ 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522.

และนอกจากนี้ “คนต่างด้าว” จะยื่นคำร้องได้หรือไม่ต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าทางราชการหรือกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้มีการออกหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการรับคำร้องขอดังกล่าวแล้วหรือไม่ อย่างไร ดังนี้ หากยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการรับคำร้องขอพัฒนาสถานะบุคคล “คนต่างด้าว” ก็จะไม่สามารถยื่นคำร้องดังกล่าวเพื่อขอรับการพัฒนาสถานะบุคคลดังกล่าวได้ แม้ “คนต่างด้าว” จะอยู่ในกลุ่มหรือประเภทที่ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาสถานะบุคคลแล้วก็ตาม

และที่สำคัญที่สุด ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะแบ่งกลุ่ม “คนต่างด้าว” ออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าว แต่กรณีก็อาจจะเป็นไปได้ว่ามี “คนต่างด้าว” บางคนที่มีข้อเท็จจริงที่จะได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายสัญชาติของประเทศไทยหรือเป็น “คนไทย” แต่กลับถูกทางราชการหรือกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยบันทึกในเอกสารของทางราชการว่าเป็น “คนต่างด้าว” ซึ่งในกรณีนี้เราเรียกว่าเป็น “คนต่างด้าวเทียม” ดังนั้น ไม่ว่าทางราชการหรือกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยจะได้แบ่ง “คนต่างด้าว” ต่างๆออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ท้ายที่สุดแล้ว “คนต่างด้าว” ทุกคนเหล่านี้จำเป็นต้องมีการจำแนกตัวบุคคลเพื่อให้ทราบถึงสถานะบุคคลที่ชัดเจนและถูกต้องอันจะนำไปสู่การพัฒนาสถานะบุคคลที่ชัดเจนและถูกต้องต่อไป

อนึ่ง ในห้วงเวลาที่ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2548 มีผลใช้บังคับอยู่นั้นทำให้กลุ่มคนต่างด้าวกลุ่มที่ 2 คือ คนต่างด้าวที่ทางราชการมีนโยบายกำหนดสถานภาพให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยในลักษณะชั่วคราว ได้รับประโยชน์ในการพัฒนาสถานะบุคคลตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นในการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” และเป็น “คนสัญชาติไทย” ตามลำดับภายใต้กรอบหลักเกณฑ์ของยุทธศาสตร์ฯ กล่าวคือ อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานและไม่สามารถกลับไปยังประเทศต้นทางได้

แต่อย่างไรก็ตาม แม้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยจะได้ขออนุมัติในการดำเนินการพัฒนาสถานะบุคคลให้แก่คนต่างด้าวในกลุ่มที่ 2 ดังกล่าวแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการรับคำร้องขอพัฒนาสถานะบุคคลเพื่อพิจารณาต่อไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์การไม่สามารถกลับไปยังประเทศต้นทางได้ ซึ่งในขณะนี้ทางสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กำลังพิจารณาทบทวนหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อยุติต่อไป

ดังนั้น จากนโยบายเกี่ยวกับสถานะบุคคลดังกล่าวประกอบกับกรอบนโยบายของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในเรื่องของคนต่างด้าวนั้น ทำให้เราพอที่จะสรุป “สถานะบุคคล” ตามกฎหมายได้ ดังนี้

- (1) คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทย

คนต่างด้าวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่จากประเทศพม่าหรือประเทศใกล้เคียงโดยการลักลอบเข้ามาอาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยและตัวเมืองใหญ่ๆที่สำคัญในประเทศไทย ซึ่งเราจะเรียกคนต่างด้าวกลุ่มนี้ว่า “พวกตัวเปี้ยกน้ำ” ซึ่งการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของคนต่างด้าวเหล่านี้มาจากหลายสาเหตุ เช่น หนีภัยความตาย หนีภัยเศรษฐกิจ และอื่นๆ

คนต่างด้าวในกรณีนี้ ได้แก่ แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ผู้หนีภัยความตายจากประเทศพม่า เป็นต้น และรวมถึงคนต่างชาติที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ยอมเดินทางกลับประเทศต้นทางของตนเองด้วย

คนต่างด้าวในกรณีนี้เนื่องจากไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ดังนั้น เมื่อคนต่างด้าวเหล่านี้ถูกจับกุมจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและมีการส่งกลับออกนอกประเทศไทยตามกฎหมาย ซึ่งในที่นี้ก็คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁴⁶

(2) คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

คนต่างด้าวในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกับในกรณีแรก กล่าวคือ เป็นคนต่างด้าวที่อพยพหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เนื่องจากคนต่างด้าวกลุ่มนี้ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว ความผูกพันกับประเทศไทยจึงมีอยู่อย่างหนาแน่นกว่าคนต่างด้าวในกลุ่มแรก ประกอบกับเมื่อระยะเวลาผ่านไป การที่คนต่างด้าวเหล่านี้จะเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางที่ตนเองจากมาไม่สามารถกระทำได้

ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีนโยบายในการให้คนต่างด้าวเหล่านี้อาศัยอยู่ในประเทศเป็นการชั่วคราวโดยอาศัยอำนาจของมติคณะรัฐมนตรี (มติครม.) ที่ออกตามความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁴⁷ ให้คนต่างด้าวอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวหรือให้มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม การให้สิทธิอาศัยชั่วคราวดังกล่าวนี้ไม่ลบเลือนการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของคนต่างด้าวเหล่านั้น ดังนั้น คนต่างด้าวดังกล่าวจึงยังมีสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

⁴⁶ มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตนั้นสิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งตัวคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้”

ถ้ามีกรณีต้องสอบสวนเพื่อส่งตัวกลับตามวรรคหนึ่ง ให้ตามมาตรา 19 และมาตรา 20 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่มีคำสั่งให้ส่งตัวคนต่างด้าวกลับออกไปนอกราชอาณาจักรแล้วในระหว่างรอการส่งกลับ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจอนุญาตให้ไปพักอาศัยอยู่ ณ ที่ใด โดยคนต่างด้าวผู้นั้นต้องมาพบพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยต้องมีประกัน หรือมีทั้งประกันและหลักประกันก็ได้ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะกักตัวคนต่างด้าวผู้นั้นไว้ ณ สถานที่ใดเป็นเวลานานเท่าใดตามความจำเป็นก็ได้ ค่าใช้จ่ายในการกักตัวนี้ให้คนต่างด้าวผู้นั้นเป็นผู้เสีย

บทบัญญัติในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรก่อนวันที่พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2480 ใช้บังคับ”

⁴⁷ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “ในกรณีพิเศษเฉพาะเรื่อง รัฐมนตรีโดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีจะอนุญาตให้คนต่างด้าวผู้ใดหรือจำพวกใดเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรภายใต้เงื่อนไขใด ๆ หรือจะยกเว้นไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีใด ๆ ก็ได้”

อนึ่ง เนื่องจากคนต่างด้าวในกรณีนี้เป็นคนต่างด้าวที่อพยพหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าเมืองผิดกฎหมายตามข้อเท็จจริง ดังนั้น สิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยของคนต่างด้าวเหล่านี้ย่อมเป็นไปในกรณีพิเศษตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 เท่านั้น คนต่างด้าวเหล่านี้ไม่สามารถที่จะมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยในกรณีทั่วไปตามมาตรา 34 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁴⁸

⁴⁸ มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งจะเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้จะต้องเข้ามาเพื่อการดังต่อไปนี้

- (1) การปฏิบัติหน้าที่ทางทูตหรือกงสุล
- (2) การปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ
- (3) การท่องเที่ยว
- (4) การเล่นกีฬา
- (5) ธุรกิจ
- (6) การลงทุนที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้อง
- (7) การลงทุนหรือการอื่นที่เกี่ยวกับการลงทุนภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน
- (8) การเดินทางผ่านราชอาณาจักร
- (9) การเป็นผู้ควบคุมพาหนะหรือคนประจำพาหนะที่เข้ามายังท่า สถานีหรือท้องที่ในราชอาณาจักร
- (10) การศึกษาหรือดูงาน
- (11) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน
- (12) การเผยแพร่ศาสนาที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้อง
- (13) การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หรือฝึกสอนในสถาบันการค้นคว้าหรือสถาบันการศึกษาในราชอาณาจักร
- (14) การปฏิบัติงานด้านช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญ
- (15) การอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ”

มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามมาตรา 34 อธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอธิบดีมอบหมายจะอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ก็ได้

ระยะเวลาที่จะอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรให้กำหนดดังนี้

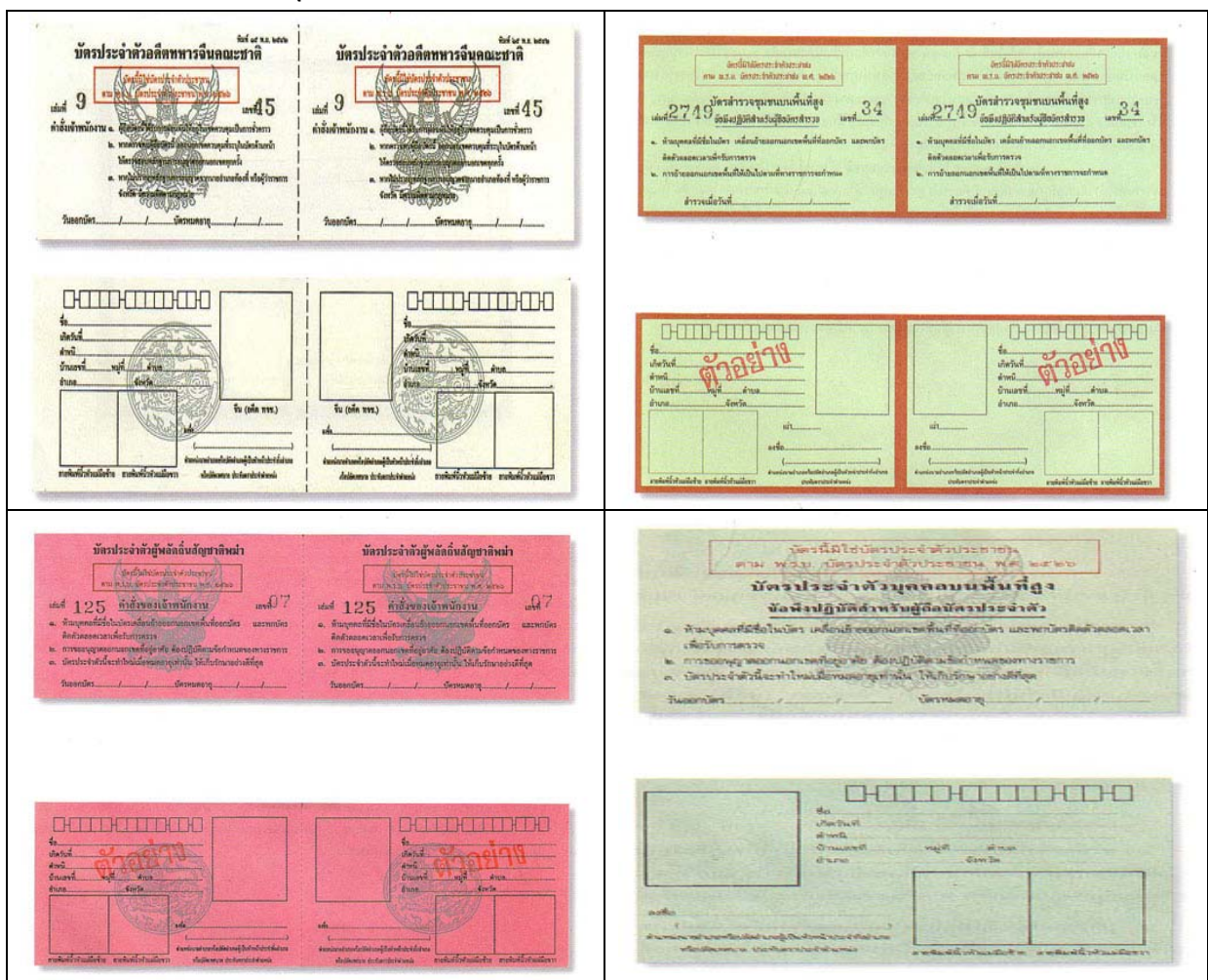
- (1) ไม่เกินสามสิบวัน สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (4) (8) และ (9)
- (2) ไม่เกินเก้าสิบวัน สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (3)
- (3) ไม่เกินหนึ่งปี สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (5) (10) (11) (12) (13) (14) และ (15)
- (4) ไม่เกินสองปี สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (6)
- (5) ตามกำหนดระยะเวลาตามความจำเป็น สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (1) และ (2)
- (6) ตามกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนพิจารณาเห็นสมควรสำหรับกรณีตามมาตรา 34 (7)

ในกรณีที่คนต่างด้าวมีเหตุจำเป็นจะต้องอยู่ในราชอาณาจักรเกินระยะเวลาที่กำหนดใน (1) (2) (3) และ (4) ให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณาอนุญาตให้อยู่ต่อไปได้ครั้งละไม่เกินหนึ่งปี และเมื่อได้อนุญาตแล้วให้รายงานต่อคณะกรรมการเพื่อทราบพร้อมด้วยเหตุผลภายในเจ็ดวันนับแต่วันอนุญาต

คนต่างด้าวกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรของประเทศไทย ประเภท “ทร.13” และมีเอกสารที่ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยออกให้ กล่าวคือ แบบพิมพ์ ประวัติ/ทะเบียนประวัติ และ “บัตรประจำตัว” หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บัตรสี” ซึ่งจะมีลักษณะและสีที่แตกต่างกันตามแต่ประเภทของคนต่างด้าวที่ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้ทำการจำแนกไว้

แต่อย่างไรก็ตาม ณ ปัจจุบันนี้ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยกำลังดำเนินการออก “บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย” ให้เป็นประเภทเดียวกันที่เรียกกันว่า บัตร “Smart Card” ซึ่งเป็นอีกก้าวหนึ่งของงานทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

ตัวอย่างภาพ : “บัตรประจำตัวบุคคล” หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บัตรสี” เอกสารของคนต่างด้าว เข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมายแต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

การขออนุญาตเพื่ออยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไปแต่ละครั้งให้คนต่างด้าวยื่นคำขอตามแบบและเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ในระหว่างรอฟังคำสั่งให้คนต่างด้าวผู้นั้นอยู่ในราชอาณาจักรไปพลางก่อนได้”

(3) คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย

คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยในกรณีนี้เกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1.) คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย แล้วพัฒนาสถานะเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” และ

2.) คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย แล้วพัฒนาสถานะเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย”

รายงานวิจัยฉบับนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะพิจารณาเฉพาะกรณีที่ 2 คือ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยแล้วพัฒนาสถานะเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” ซึ่งเป็น “คนต่างด้าวในประเทศไทย” เท่านั้น

คนต่างด้าวในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกับในกรณีแรก กล่าวคือ เป็นคนต่างด้าวที่อพยพหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เนื่องจากคนต่างด้าวกลุ่มนี้ได้พัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยแล้ว” ตามความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁴⁹

ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีนโยบายในการให้คนต่างด้าวเหล่านี้อาศัยอยู่ในประเทศเป็นการถาวรโดยอาศัยอำนาจของมติคณะรัฐมนตรี (มติครม.) ที่ออกตามความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁵⁰ ให้คนต่างด้าวอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวรหรือให้สิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยนั่นเอง

นอกจากนี้ การให้สิทธิอาศัยถาวรดังกล่าวนี้ยังมีผลในการลบล้างการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของคนต่างด้าวเหล่านั้นด้วย ดังนี้ คนต่างด้าวดังกล่าวจึงมีสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย” และมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย

อนึ่ง เนื่องจากคนต่างด้าวในกรณีนี้เป็นคนต่างด้าวที่อพยพหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าเมืองผิดกฎหมายตามข้อเท็จจริง ดังนั้น สิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยของคนต่างด้าวเหล่านี้ย่อมเป็นไปในกรณีพิเศษตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 เท่านั้น คนต่างด้าวเหล่านี้ไม่สามารถที่จะมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศในกรณีทั่วไปตามมาตรา 40 41 42 43 และ 51 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁵¹

⁴⁹ อ้างแล้ว.

⁵⁰ อ้างแล้ว.

⁵¹ มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 42 มาตรา 43 และมาตรา 51 ให้รัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดจำนวนคนต่างด้าว ซึ่งจะมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรเป็นรายปี แต่มิให้เกินประเทศละหนึ่งร้อยคนต่อปี และสำหรับคนไร้สัญชาติมิให้เกินห้าสิบคนต่อปี

เพื่อประโยชน์แห่งการกำหนดจำนวนคนต่างด้าว บรรดาอาณานิคมของประเทศหนึ่งรวมกันหรือแต่ละอาณาจักร ซึ่งมีการปกครองของตนเองให้ถือเป็นประเทศหนึ่ง”

มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวจะเข้ามามีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร มิได้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการและด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้ ภายในจำนวนที่รัฐมนตรีประกาศ ตามมาตรา 40 และได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามมาตรา 47 แล้ว

เพื่อให้การเข้ามามีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรของคนต่างด้าวเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศให้มากที่สุด ให้ คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของคนต่างด้าวซึ่งขอเข้ามามีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรโดยคำนึงถึง รายได้ สินทรัพย์ ความรู้ ความสามารถในด้านวิชาชีพ และฐานะในครอบครัวของคนต่างด้าวดังกล่าวกับบุคคลซึ่งมีสัญชาติ ไทย เจื่อนใจเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ หรือเจื่อนใจอื่นตามความเหมาะสม เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์และเจื่อนใจใน การพิจารณาอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามามีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร

การขออนุญาต คนต่างด้าวจะขอก่อนเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรหรือขอภายหลังได้รับอนุญาตให้อยู่ใน ราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวแล้วก็ได้

เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการมีอำนาจที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ให้คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาใน ราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวกรณีใดกรณีหนึ่งตามมาตรา 34 อาจยื่นคำขอเพื่อมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร ได้

คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรก่อนเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร จะมีถิ่นที่อยู่ใน ราชอาณาจักร ต่อเมื่อเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรและได้อื่นรายการและผ่านการตรวจ อนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 18 วรรคสอง และไม่เป็นผู้ต้องห้ามตามมาตรา 12 และมาตรา 44 และได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามมาตรา 47 แล้ว ในระหว่างขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ให้คนต่างด้าวผู้นั้นอยู่ในราชอาณาจักรไปพลางก่อนได้”

มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ไม่อยู่ภายใต้บังคับของประกาศ กำหนดจำนวนคนต่างด้าว ซึ่งรัฐมนตรีประกาศตามมาตรา 40

(1) คนต่างด้าวซึ่งเคยเข้ามามีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรแล้ว และได้กลับเข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 48 หรือ มาตรา 51

(2) หญิงซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดและได้สละสัญชาติไทยในกรณีที่ได้สมรสกับคนต่างด้าว

(3) บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะของหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดไม่ว่าหญิงนั้นจะสละสัญชาติไทยในกรณีที่ได้สมรสกับคนต่างด้าวหรือไม่ก็ตาม

(4) บุตรของบิดามารดาซึ่งเป็นคนต่างด้าวที่เกิดในระหว่างเวลาที่มารดาออกไปนอกราชอาณาจักร โดยมีหลักฐาน การแจ้งออกไปนอกราชอาณาจักรเพื่อกลับเข้ามาอีกตามมาตรา 48 เมื่อเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรพร้อมกับบิดาหรือ มารดา ซึ่งกลับเข้ามาอีกภายในเวลาที่กำหนดตามหลักฐานการแจ้งออกไปนอกราชอาณาจักร และบุตรนั้นอายุยังไม่เกินหนึ่ง ปี”

มาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวที่นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาลงทุน ในราชอาณาจักรเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าสิบล้านบาท เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นการฝาดบดบัญชีแห่ง พระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีจะอนุญาตให้คนต่างด้าวผู้นั้นมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร นอกเหนือจากจำนวนคนต่างด้าวที่รัฐมนตรีประกาศตามมาตรา 40 ก็ได้ แต่ในปีหนึ่ง ๆ จะเกินร้อยละห้าของจำนวนดังกล่าว มิได้

คนต่างด้าวกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรของประเทศไทย ประเภท “ทร.14” และมีเอกสารที่ทางราชการออกให้อันได้แก่ “ใบสำคัญถิ่นที่อยู่”⁵² และ “ใบสำคัญประจำตัว”⁵³

ตัวอย่าง : “ใบสำคัญถิ่นที่อยู่” เอกสารของคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย

เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศที่นำเข้ามาลงทุน คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้ามา มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรตามวรรคหนึ่งต้องแสดงฐานะการเงินตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่า สองปีแต่ไม่เกินห้าปี ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร”

มาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งเคยเข้ามามีถิ่นที่อยู่ใน ราชอาณาจักรแต่ไม่มีหลักฐานการแจ้งออกไปนอกราชอาณาจักรเพื่อกลับเข้ามาอีก หรือมีหลักฐานการแจ้งออกไปนอก ราชอาณาจักรเพื่อกลับเข้ามาอีก แต่มิได้กลับเข้ามาภายในเวลาที่กำหนดตามมาตรา 48 หากประสงค์จะกลับเข้ามามีถิ่นที่อยู่ ในราชอาณาจักรตามเดิม ให้ยื่นคำขอตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อพิจารณาอนุญาต เมื่อคณะกรรมการพิจารณา แล้วเห็นว่า คนต่างด้าวผู้นั้นมีเหตุผลและข้อแก้ตัวอันสมควร ทั้งไม่เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 และมาตรา 44 จะ อนุญาตให้คนต่างด้าวผู้นั้นมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรต่อไปโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีก็ได้แต่ต้องขอรับใบสำคัญถิ่นที่ อยู่ใหม่ ในระหว่างการขออนุญาตให้นับมาตรา 45 วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

บทบัญญัติในมาตรา 12 เฉพาะความใน (1) ในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจลงตราหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทน หนังสือเดินทาง และความใน (2) (3) และ (9) มิให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่ง

ผู้ขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ใหม่ตามวรรคหนึ่ง ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราและหลักเกณฑ์ที่กำหนดใน กฎกระทรวง”

⁵² มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ใน ราชอาณาจักรจะต้องขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่จากอธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอธิบดีมอบหมายไว้เป็นหลักฐาน ภายในเวลา สามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษร

ในกรณีที่คนต่างด้าวอายุต่ำกว่าสิบสองปีได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร ผู้ใช้อำนาจปกครองหรือ ผู้ปกครองต้องขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ในนามของคนต่างด้าวผู้นั้น ในการนี้อธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอธิบดีมอบหมาย จะออกใบสำคัญถิ่นที่อยู่ให้ต่างหาก หรือรวมกันกับผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองก็ได้

ถ้าไม่ขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ในระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการอาจสั่งระงับการอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ใน ราชอาณาจักรเสียได้ ในกรณีเช่นนี้การผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรตามมาตรา 41 วรรคห้า หรือมาตรา 45 วรรคสอง เป็น อันสิ้นสุด”

ผู้ขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง”

⁵³ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวที่มีอายุสิบสองปีบริบูรณ์ หรือ คนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้เป็นคนเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองแล้วให้ไปขอใบสำคัญประจำตัวภายใน เจ็ดวันนับแต่วันที่มีอายุสิบสองปีบริบูรณ์หรือวันที่รับอนุญาตให้เป็นคนเข้าเมืองแล้วแต่กรณี เฉพาะในกรณีหลังให้แจ้งด้วย ว่าได้นำคนต่างด้าวอายุต่ำกว่าสิบสองปีมาด้วยกี่คนถ้ามี เพื่อนายทะเบียนจะได้จดลงไว้ในใบสำคัญประจำตัว”

(4) คนสัญชาติไทยหรือคนไทย

บุคคลจะมีสัญชาติไทยหรือไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย และการได้สัญชาติไทยมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1.) การได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ได้แก่ สัญชาติไทยโดยการเกิดโดยหลักสืบสายโลหิต และสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยหลักดินแดน และ

2.) การได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิด อันได้แก่ สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ สัญชาติไทยโดยการสมรส เป็นต้น

โดยหลัก หากบุคคลใดมีสัญชาติไทยก็จะมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรของประเทศไทยประเภท “ทร.14” และมีเอกสารที่ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยออกให้ที่เรียกว่า “บัตรประจำตัวประชาชน”

ตัวอย่าง : “บัตรประจำตัวประชาชน” เอกสารของคนไทย

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปได้ว่าการพัฒนา “สถานะบุคคลตามกฎหมาย” ของคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีลำดับขั้นตอนการพัฒนาสถานะบุคคล ดังนี้⁵⁴

⁵⁴ อนึ่ง สถานะบุคคลของ “คนต่างด้าวหรือคนที่ไม่มีสัญชาติไทยที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทย” นั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาสถานะบุคคลเป็นสถานะบุคคลอื่นๆที่ดีกว่าได้.

- (1) คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย
- (2) คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย
- (3) คนสัญชาติไทย หรือคนไทย

โดยหลักแล้วการพัฒนา “สถานะบุคคล” นั้นจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนดังกล่าวในตอนต้น แต่อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีที่ “คนต่างด้าว” สามารถพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนสัญชาติไทยหรือคนไทย” ได้โดยตรง โดยที่ไม่ต้องผ่านการมีสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” ซึ่งกรณีนี้เป็นการพัฒนาสถานะบุคคลที่พิเศษโดยการพิจารณาถึงความเข้มข้นหรือโอกาสในการผสมกลมกลืนกับสังคมไทยมาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้มีการพัฒนาสถานะบุคคลเป็นกรณีพิเศษดังกล่าว

เช่น การให้สัญชาติไทยกับบุตรที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาต่างด้าวที่เกิดนอกประเทศไทย ตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551⁵⁵ หรือ กรณีหญิงที่เป็นคนต่างด้าวสมรสกับชายสัญชาติไทยและร้องขอมีสัญชาติไทยตามสามีตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508⁵⁶ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม เราต้องไม่ลืมว่า “สถานะบุคคล” ดังกล่าวนั้นไม่ใช่ “สถานะบุคคล” ที่คนต่างด้าวจะได้มาโดยอัตโนมัติ แต่ “สถานะบุคคล” ดังกล่าวนั้นจะได้มาก็ต่อเมื่อมีการร้องขอด้วยวิธีการยื่นคำร้องขอต่อหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ซึ่งในที่นี้ก็คือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และการพัฒนาสถานะบุคคลนั้นเป็นการพัฒนาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของสถานะบุคคลเว้นแต่กรณีพิเศษดังกล่าวข้างต้น

อนึ่ง กรณีที่มีการพัฒนาสถานะบุคคลจนกลายเป็น “คนไทย” และหากต่อมามีการถอนสัญชาติไทยที่ได้มาจากการพัฒนาสถานะบุคคลดังกล่าว ปัญหาที่ต้องขบคิดก็คือ คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติไทยดังกล่าว นั้นจะกลับสู่ “สถานะบุคคล” ในสถานะบุคคลใด? กล่าวคือ จะกลับเป็นคนต่างด้าวตาม “สถานะบุคคล” เดิมก่อนที่จะมีการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนไทย” หรือไม่ ?

เช่น เดิม ผู้หญิงที่เป็นคนต่างด้าวมีสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย” ต่อมาได้มีการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนไทย” ตามสามีที่เป็นคน

⁵⁵ มาตรา 7 ทวิ วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 บัญญัติว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ...

ในกรณีที่เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด...”

⁵⁶ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 บัญญัติว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและ วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้สัญชาติไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี”

ไทยตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508⁵⁷ หากต่อมา มีการถอนสัญชาติดังกล่าวตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551⁵⁸ ดังนั้น หลังจากที่ผู้หญิงคนดังกล่าวถูกถอนสัญชาติไทย เธอจะมีสถานะบุคคลเป็นสถานะใด?

และถึงแม้ว่ามาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493⁵⁹ จะให้บุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไปขอใบสำคัญประจำตัวตามพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493 แต่ใบสำคัญประจำตัวกับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁶⁰ นั้นให้สถานะบุคคลตามกฎหมายที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 นั้น แสดงถึงการมี “สิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” ซึ่งรวมถึงการเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย” ด้วย ในขณะที่ใบสำคัญประจำตัวตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493 ดังกล่าวไม่น่าจะก่อให้เกิดสิทธิในสถานะบุคคลใดๆ ตามกฎหมาย

และนอกจากนี้ หากนำข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁶¹ มาพิจารณาประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่า คนต่างด้าวต่างด้าวที่ยังไม่มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 และไม่มีใบสำคัญประจำตัวตามพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493 มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคนต่างด้าวผู้นั้นเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

อนึ่ง ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 นั้นเป็นเพียงข้อสันนิษฐานโดยไม่เด็ดขาดเท่านั้น หากคนต่างด้าวที่ถูกถอนสัญชาติตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติ

⁵⁷ อ้างแล้ว.

⁵⁸ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 บัญญัติว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรส อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้เมื่อปรากฏว่า

(1) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(2) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง หรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(3) กระทำการใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

⁵⁹ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493 บัญญัติว่า “คนสัญชาติไทยผู้เสียไปซึ่งสัญชาติไทยไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ไปขอใบสำคัญประจำตัวจากนายทะเบียนในท้องที่ที่ตนอยู่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ว่าตนได้เสียไปซึ่งสัญชาติไทย”

⁶⁰ อ้างแล้ว.

⁶¹ มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดไม่มีหลักฐานการเข้ามาในราชอาณาจักรโดยถูกต้อง ตามมาตรา 12 (1) หรือไม่มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามพระราชบัญญัตินี้ และทั้งไม่มีใบสำคัญประจำตัวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าว ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคนต่างด้าวผู้นั้นเข้ามาในราชอาณาจักรโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้”

สัญญา พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ผลจะเป็นประการใด?

ดังนี้ จะเห็นได้ว่า กรณีที่มีการถอนสัญชาติไทยนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาสถานะบุคคลใหม่แทนที่สถานะบุคคลเดิม กล่าวคือ สถานะ “คนไทย” ปัญหาที่ต้องขบคิด คือ การพัฒนาสถานะบุคคลดังกล่าวจะเป็นการเริ่มต้นในการพัฒนาสถานะบุคคลจากสถานะบุคคลใด ?

เหตุผลที่ทางคณะผู้วิจัยต้องตั้งคำถามเช่นนี้ เพราะในช่วงเวลาที่มีการพัฒนาสถานะบุคคลนั้น สิทธิของคนต่างด้าวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเดินทาง สิทธิในการประกอบอาชีพ หรือสิทธิในการทำงานจะพิจารณาได้หรือไม่ นั่น ต้องพิจารณาจาก “สถานะบุคคล” ของคนต่างด้าวนั้นๆ เป็นลำดับแรก หาก “สถานะบุคคล” ของคนต่างด้าวยังไม่สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจน การกำหนดสิทธิของคนต่างด้าวในด้านต่างๆ ดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะพิจารณาหรือกำหนดได้เช่นกัน

นอกจากนี้ “สถานะบุคคล” ดังที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นนั้นเป็น “สถานะบุคคล” ของคนต่างด้าวที่อพยพหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเท่านั้น แต่หากเป็นคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาที่เป็นคนต่างด้าวที่เกิดนอกประเทศไทยนั้น การพัฒนาสถานะบุคคลจะเป็นการพัฒนาในสถานะ “คนไทย” ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551⁶²

และในกรณีของคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาที่เป็นคนต่างด้าวซึ่งเกิดนอกประเทศไทยซึ่งมีสิทธิร้องขอสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ดังกล่าวนั้น มีปัญหาที่ต้องขบคิดเช่นเดียวกับการถอนสัญชาติในกรณีข้างต้น คือ ในระหว่างที่มี การยื่นคำร้องขอพัฒนาสถานะบุคคลต่อกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยเพื่อพัฒนา

⁶² มาตรา 7 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญญา พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 บัญญัติว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าในขณะที่เกิดบิดาตามกฎหมายหรือบิดาซึ่งมิได้มีการสมรสกับมารดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็น

- (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ
- (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ในกรณีที่เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งจะอยู่ในราชอาณาจักรไทยในฐานะใด ภายใต้เงื่อนไขใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง”

สถานะบุคคลเป็น “คนไทย” คนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยดังกล่าวนั้นจะมีสถานะบุคคลในสถานะใดในการเริ่มต้นของการพัฒนาสถานะบุคคล?

ซึ่งหากพิจารณาจากมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 แล้ว จะเห็นได้ว่ามาตรา 7 ทวิฯ ดังกล่าว “...ให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” หรือก็คือ มีสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” จนกว่าจะมีกฎกระทรวงออกมากำหนดเป็นอย่างอื่น ซึ่งในขณะนี้ยังไม่มีกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 7 ทวิฯ ดังกล่าวแต่อย่างใด

และเนื่องจากในกรณีนี้ไม่ใช่กรณีของการถอนสัญชาติไทยเหมือนกรณีข้างต้น ดังนั้น จึงไม่มีกรณีที่ขอใบสำคัญประจำตัว ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493 ดังกล่าว

และหากพิจารณาข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 แล้วจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้สันนิษฐานโดยเด็ดขาดให้คนต่างด้าวตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 มีสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” โดยเด็ดขาด ซึ่งคนต่างด้าวในกรณีดังกล่าวไม่สามารถพิสูจน์หักล้างเป็นอย่างอื่นได้

ปัญหาต่อมาที่ต้องขบคิด คือ การมีสถานะเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ดังกล่าวนั้น คนต่างด้าวนั้นมีสิทธิอาศัยชั่วคราวหรือถาวรอยู่ในประเทศไทยหรือไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทย? เนื่องจากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิฯ ดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงเรื่องสิทธิอาศัยของคนต่างด้าวที่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 7 ทวิฯ ไว้เลย

เหตุผลที่ทางคณะผู้วิจัยต้องตั้งคำถามเช่นนี้ เพราะว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาสถานะบุคคลนั้น สิทธิของคนต่างด้าวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเดินทาง สิทธิในการประกอบอาชีพ หรือสิทธิในการทำงาน จะพิจารณาได้หรือไม่ นั่น ต้องพิจารณาจาก “สถานะบุคคล” ของคนต่างด้าวนั้นๆ เป็นลำดับแรก หาก “สถานะบุคคล” ของคนต่างด้าวยังไม่สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจน การกำหนดสิทธิของคนต่างด้าวในด้านต่างๆ ดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะพิจารณาหรือกำหนดได้เช่นกันเหมือนกรณีของคนไทยหรือคนสัญชาติไทยที่ถูกถอนสัญชาติ

“คน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดน” จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า โครงสร้างของ “คน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบไปด้วย “คนสัญชาติไทยหรือคนไทย” และ “คนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยหรือคนต่างด้าว” ซึ่งคนเหล่านี้ต่างอาศัยรวมกันอยู่ในชุมชน และพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เพราะฉะนั้น ชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงประกอบไปด้วยกลุ่มของ “คนสัญชาติไทยหรือคนไทย” และ “คนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยหรือคนต่างด้าว” อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนโดยหากเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองความหนาแน่นของ “คนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยหรือคนต่างด้าว” อาจจะน้อยกว่าชุมชนที่อยู่นอกเขตเมืองซึ่งความหนาแน่นของ “คนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยหรือคนต่างด้าว” จะหนาแน่นกว่า “คนสัญชาติไทยหรือคนไทย”

ด้วยเหตุนี้ ภาพของการค้าขายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นภาพของการค้าขายแดนที่ประกอบไปด้วย “คนสัญชาติไทยหรือคนไทย” และ “คนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยหรือคนต่างด้าว” เป็นกลจักรสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการค้าขายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ดังนั้น การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนในมุมมองของทางคณะผู้วิจัย จึงเห็นว่าควรที่จะต้องเริ่มต้นที่ “คน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นลำดับแรก เพราะหาก “คน” ได้รับการพัฒนา ชุมชนที่คนเหล่านั้นอาศัยอยู่ก็จะได้รับการพัฒนาและประโยชน์เช่นเดียวกัน และหาก “ชุมชน” ได้รับการพัฒนาพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ชุมชนเหล่านั้นอาศัยอยู่ก็จะได้รับการพัฒนาหรือประโยชน์เช่นเดียวกัน

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอภาพของการค้าขายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผ่านผู้คนหรือคนที่มีสถานะบุคคลแตกต่างกันไปซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อที่จะทำให้เราเห็นภาพของระบบการค้าขายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในบทต่อไป โดยเฉพาะคนที่เป็น “ผู้ประกอบการ” ค้าขายแดนอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งที่เป็นคนไทยหรือคนที่มีสัญชาติไทย และผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวหรือคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทย

.....

บทที่ 3

กรอบแนวคิด (Concept)

บทที่ 3 นี้ ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอถึงผลของ “สถานะบุคคล” ต่อการเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” โดยเฉพาะธุรกิจการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งธุรกิจการค้าชายแดนนี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำ “รูปแบบของการค้าชายแดน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาเพื่อให้เห็นภาพของ “สถานะบุคคล” ต่อการเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะนำนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมาพิจารณาประกอบเพื่อให้เห็นภาพของนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” โดยในบทที่ 3 นี้ ทางคณะผู้วิจัยจะพิจารณาแยกออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1: ข้อเท็จจริง

ส่วนที่ 2: นโยบาย

ส่วนที่ 3: กฎหมาย

ส่วนที่ 1 : ข้อเท็จจริง

“ผู้ประกอบการค้าชายแดน” ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ทางคณะผู้วิจัยได้สัมผัสในระหว่างการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีทั้งผู้ประกอบการค้าชายแดนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้ประกอบการค้าชายแดนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นก็มีทั้งผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็น “คนไทย” และ “คนต่างด้าว” ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สำหรับผู้ประกอบการค้าชายแดนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ บางส่วนก็เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในลักษณะของ “การค้าชายแดนโดยแท้” และบางส่วนก็เป็นผู้ประกอบการในลักษณะของ “การค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ” ซึ่งผู้ประกอบการทั้งสองลักษณะนั้นจะมีปัญหาอุปสรรคในการทำการค้าชายแดนไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะประเด็นของการเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ”

ดังนั้น การนำเสนอในส่วนนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอถึง “ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยการนำรูปแบบของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งสองรูปแบบดังกล่าวข้างต้นกล่าวคือ การค้าชายแดนโดยแท้ และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศมาเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาเพื่อให้เห็นภาพของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเด็นของ “สถานะบุคคล” ต่อการเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ”

1.) การค้าชายแดนโดยแท้

การค้าชายแดนโดยแท้^๑ เป็นการค้าขายแดนระหว่างประชาชนหรือผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนในลักษณะเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันตามธรรมชาติในลักษณะของบ้านใกล้เรือนเคียง

ดังนั้น การค้าชายแดนในลักษณะนี้จึงมีการผ่อนคลายกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งออกและนำเข้าสินค้า กฎหมายที่เกี่ยวกับพิธีการศุลกากร กฎหมายที่เกี่ยวกับคนเข้าเมือง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนหรือผู้ที่อาศัยในบริเวณพื้นที่ชายแดน

และอย่างที่ได้อ้างไว้ในตอนต้นในบทที่ 2 ว่า โครงสร้างของ “คน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีทั้งคนไทยและคนต่างด้าวอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนตามบริเวณแนวชายแดน

ปัญหาที่ต้องขบคิด คือ การผ่อนคลายกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าดังกล่าว^๒ นั้น เป็นการผ่อนคลายกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าให้เฉพาะคนไทยเท่านั้น หรือรวมถึงคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในบริเวณตามแนวชายแดนด้วย ซึ่งคำตอบต่อคำถามดังกล่าวนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะขอเสนอ “คำตอบ” โดยผ่านกรณีศึกษา (Case Study) ตามลำดับดังนี้

(1) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: ป้าแก้ว (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนสัญชาติไทย

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ป้าแก้ว” เป็นลูกหลานของอดีตทหารจีนคณะชาติ คือ ทหารกองพล 93 ของประเทศจีน อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน “ป้าแก้ว” เปิดร้านขายของชำอยู่ในพื้นที่ชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยสินค้าที่นำมาขายในร้านค้าของ “ป้าแก้ว” นั้น ส่วนหนึ่ง “ป้าแก้ว” สั่งซื้อมาจากญาติพี่น้องที่อยู่ได้หวันโดยให้ส่งสินค้ามาทางเรือผ่านจุดผ่านแดนถาวรบ้านเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายและส่งต่อมายังจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อให้ “ป้าแก้ว” จำหน่ายต่อไป ส่วนสินค้าอีกส่วนหนึ่งนั้น “ป้าแก้ว” นำมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นอกจากสินค้าที่นำมาจำหน่ายจะมาจากได้หวันและจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว สินค้าอีกส่วนหนึ่งยังมาจากประเทศจีนด้วย โดย “ป้าแก้ว” ได้เดินทางไปซื้อเอง โดยเดินทางจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังประเทศพม่าและจากประเทศพม่าไปยังประเทศจีน และเหตุที่ป้าแก้วไม่สั่งซื้อสินค้าเหมือนเช่นกรณีสั่งซื้อสินค้าจากได้หวันเพราะ “ป้าแก้ว” ต้องการไปเยี่ยมญาติพี่น้องที่อยู่ในประเทศจีนด้วยและที่สำคัญหากไม่ได้เห็นสินค้าในประเทศจีนด้วยตนเองก็ไม่รู้ว่าเมื่อนำสินค้ามาจำหน่ายแล้วจะมีชาวบ้านมาซื้อหรือไม่ โดยสินค้าที่ “ป้าแก้ว” ซื้อจากประเทศจีนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเล็กน้อย เช่น ผ้าห่ม เป็นต้น ในการขนส่งสินค้าแต่ละครั้งนั้น “ป้าแก้ว” จะขนส่งสินค้าผ่านประเทศพม่าแล้วนำมาจำหน่ายต่อในร้านค้าของ “ป้าแก้ว” การซื้อสินค้าแต่ละครั้งนั้น “ป้าแก้ว” ไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามพิธีการศุลกากรเพราะมีปริมาณไม่มากนัก อีกทั้งช่องทางที่ “ป้าแก้ว” เดินทางไปประเทศพม่าและประเทศจีนนั้นไม่มีเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรหรือ

เจ้าหน้าที่ คำนวณตรวจคนเข้าเมืองประจำการอยู่เพราะเป็นช่องทางที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังไม่ได้ประกาศเปิดทำการเป็น “จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า” เหมือนเช่นช่องทางการค้าอื่นๆ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ทำการประกาศเปิดเอาไว้

ในหมู่บ้านที่ “ป่าแก้ว” อาศัยอยู่จะมีชาวบ้านจากประเทศพม่าเดินทางมาแวะเวียนซื้อหาสินค้าไปใช้อุปโภคบริโภคอยู่เป็นประจำเสมอ ซึ่งชาวบ้านจากประเทศพม่านั้นมีทั้งชาวบ้านที่เป็นคนพม่าจริงๆ และชาวบ้านที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า

นอกจาก “ป่าแก้ว” จะมีบัตรประจำตัวประชาชนไทยแล้ว เธอยังมีบัตรประจำตัวประชาชนของประเทศพม่าด้วยจึงทำให้การเดินทางไปประเทศพม่าสะดวกกว่าคนไทยคนอื่นๆ และที่สำคัญเธอยังมีที่ดินบางส่วนในประเทศพม่า ซึ่งเธอจะจ้างลูกจ้างชาวพม่าให้ดูแลที่ดินดังกล่าว โดยที่ดินดังกล่าวนี้จะเพาะปลูกผลไม้เมืองหนาวไว้หลายชนิดไม่ว่าจะเป็นสตอเบอรี่ เชอร์รี่ และอื่นๆ เพื่อนำมาจำหน่ายในร้านค้าและส่งไปขายต่อในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้น เธอยังมีบัตรประจำตัวประชาชนของประเทศจีนอีกด้วย โดยบัตรประจำตัวประชาชนของทั้งสองประเทศนั้น เธอจะฝากญาติพี่น้องในประเทศนั้นๆ เก็บรักษาไว้ไม่นำติดตัวกลับมายังประเทศไทยเพราะอาจจะถูกเจ้าหน้าที่ตรวจค้นซึ่งอาจจะไม่ปลอดภัยกับตัวเธอเอง

(2) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: ลุงดำ (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนสัญชาติไทย

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ลุงดำ” เป็นคนสัญชาติไทย ซึ่งอาศัยอยู่ที่บ้านทรายขาวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านดินคอย” ซึ่งอยู่ติดกับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย “ลุงดำ” ประกอบอาชีพขับรถรับส่งคนโดยสารจากเส้นทางร่องแห้ง (ใกล้จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง) ถึงตลาดในเมืองแม่ฮ่องสอน

จากการพูดคุยกับ “ลุงดำ” ทำให้ทราบว่า ชาวบ้านที่มาใช้บริการรถยนต์โดยสารของ “ลุงดำ” นั้นมีทั้งชาวบ้านจากฝั่งพม่าและฝั่งไทย ถ้าเป็นชาวบ้านฝั่งไทยโดยส่วนใหญ่จะเดินทางไปซื้อสินค้าในตลาด แต่ถ้าเป็นชาวบ้านจากฝั่งพม่าก็จะมีทั้งเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าในตลาดและเข้ามาขายแรงงานโดยทางราชการจะอนุญาตให้ชาวบ้านจากฝั่งพม่าเข้ามาอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ไม่เกิน 3 วัน

นอกจากนี้ “ลุงดำ” ยังเล่าให้ฟังอีกว่า “ลุงดำ” เดินทางไปประเทศพม่าบ่อยครั้ง โดยส่วนใหญ่ “ลุงดำ” จะเดินทางไปซื้อสินค้าที่บ้านหัวเมือง ประเทศพม่าเพื่อนำมาอุปโภคบริโภคในครอบครัว เช่น กาแฟ ใบชา เป็นต้น และบางส่วนก็นำมาจำหน่ายในร้านขายของชำของตนเองบ้างเล็กน้อย และในขณะเดียวกัน “ลุงดำ” ก็จะนำสินค้าที่ตัวเองมีไปขายที่บ้านหัวเมือง ประเทศพม่า เช่น มะม่วง เครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้นโดยเจ้าหน้าที่บริเวณช่องทางการค้าในประเทศพม่าและประเทศไทยจะไม่เรียกเก็บภาษีในสินค้าที่ “ลุงดำ” นำเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย และสินค้าที่ “ลุงดำ” นำออกไปขายในประเทศพม่า เนื่องจาก

เจ้าหน้าที่บริเวณช่องทางการค้าเห็นว่าเป็นสินค้าเล็กน้อยและเป็นการนำสินค้ามาอุปโภคบริโภคมากกว่าที่จะนำมาขายหรือจำหน่ายอย่างพ่อค้าแม่ค้าในตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สำหรับพาหนะหรือรถยนต์ที่ใช้เดินทางไปยังบ้านห้วยเมือง ประเทศพม่า นั้น หากเป็นฝั่งไทย “ลุงดำ” ก็จะนั่งรถยนต์รับจ้างไป เมื่อไปถึงจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผิงแล้วก็ต้องไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ทหารที่ประจำการและตำรวจตรวจคนเข้าเมือง จากนั้น “ลุงดำ” ก็จะนั่งรถยนต์ปิกอัพหรือรถยนต์บรรทุกของพ่อค้าแม่ค้าชาวพม่าไปบ้านห้วยเมือง ประเทศพม่าโดยการเดินทางไปประเทศพม่าในแต่ละครั้งนั้นจะเสียค่าใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 105 บาทให้กับพ่อค้าแม่ค้าเจ้าของรถยนต์ปิกอัพหรือรถยนต์บรรทุก สินค้าที่ “ลุงดำ” ไปซื้อขายในบ้านห้วยเมือง ประเทศพม่า นั้นส่วนใหญ่จะชำระเป็นเงินบาท

(3) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: ป้าสายใจ (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนสัญชาติไทย

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ป้าสายใจ” อายุ 55 ปี เป็นคนสัญชาติไทย อาศัยอยู่ที่บ้านประตูเมืองซึ่งใกล้กับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผิง อำเภอยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาตั้งแต่เกิด “ป้าสายใจ” เปิดร้านขายของชำอยู่ที่บ้านประตูเมือง อำเภอยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ป้าสายใจ” มักจะเดินทางไปประเทศพม่าเพื่อซื้อสินค้าที่บ้านน้ำมวง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่ามาขายค่อนข้างบ่อย โดยสินค้าที่ “ป้าสายใจ” ซื้อส่วนใหญ่จะเป็นพืชผลทางการเกษตร เช่น พริก หอมแดง บุหรี่ เห็ดเผาะ ลือเกวียน เป็นต้น นอกจากนี้ “ป้าสายใจ” ยังนำสินค้าที่ชาวบ้านฝั่งพม่าสั่งซื้อทางโทรศัพท์ไปขายให้กับชาวพม่าด้วย สำหรับสินค้าที่ชาวบ้านฝั่งพม่าสั่งซื้อจาก “ป้าสายใจ” ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น น้ำมันพืช รองเท้าแตะ เสื้อผ้า เป็นต้น โดยการนำสินค้าไปขายยังประเทศพม่าดังกล่าว นั้นเนื่องจากมีปริมาณไม่มากนัก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ประจำบริเวณช่องทางการค้าโดยเฉพาะ “เจ้าหน้าที่ด่านศุลกากร” จะไม่จัดเก็บภาษีตามพิธีการศุลกากรแต่อย่างใด

นอกจากนี้ “ป้าสายใจ” ยังเล่าให้ฟังอีกว่า ในตัวจังหวัดลพบุรี ประเทศพม่า มีสินค้าเป็นจำนวนมาก แต่ไม่กล้าเข้าไปในตัวจังหวัดเพราะกลัวถูกตำรวจหรือทหารพม่าจับกุมตัวเพราะไม่ได้เดินทางโดยมีหนังสือเดินทางหรือเอกสารเดินทางที่ถูกต้อง ในการชำระราคาสินค้านั้นสามารถที่จะชำระเป็นเงินบาทได้เลย ในบางครั้ง “ป้าสายใจ” ก็จะใช้วิธีการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับสินค้าเพราะไม่ยอมรับเงินจ้าวของประเทศพม่า และเมื่อถามถึงค่าเดินทางนั้น “ป้าสายใจ” บอกว่า ถ้าเหมารถยนต์จากบ้านต่อแพไปบ้านน้ำมวง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่า (ซึ่งอยู่ใกล้กับ “บ้านประตูเมือง”) ก็จะเสียค่าใช้จ่ายจำนวน 3,000 บาท แต่ถ้าไปตามปกติโดยอาศัยรถยนต์ปิกอัพหรือรถยนต์บรรทุกของพ่อค้าแม่ค้าก็จะเสียค่าใช้จ่ายเพียงครั้งละ 100 บาท แต่ในการเดินทางไปยังบ้านน้ำมวง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่า เจ้าของรถยนต์ปิกอัพหรือรถยนต์บรรทุกต้องรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ของไทยที่ประจำ ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผิง และหลังจากเข้าเขตแดนประเทศพม่า “ป้าสายใจ” ก็ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมอีก 100 บาท โดยเจ้าหน้าที่ของพม่าจะออก

ใบเสร็จรับเงินให้เพื่อเป็นหลักฐานในการเดินทางไปในประเทศพม่า แต่ใบเสร็จรับเงินนี้ไม่สามารถเดินทางไปถึงในตัวจังหวัดลพบุรีได้

(4) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: ป้าบัว (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย (ภายใต้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522)

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ป้าบัว” มีชาติพันธุ์ไทยใหญ่ เป็นชาวบ้านต่อแพ อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน อาศัยอยู่ติดกับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยคันนูน อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน “ป้าบัว” เป็นชาวบ้านคนหนึ่งที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน เธออาศัยอยู่ที่บ้านต่อแพมา 20 กว่าปีแล้ว เธอเกิดที่ประเทศพม่า ปัจจุบันมีสถานะเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยตามมติคณะรัฐมนตรี (ภายใต้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522)

“ป้าบัว” มีอาชีพขายของชำที่บ้านในบ้านต่อแพ สินค้าที่เธอขายเป็นสินค้าประเภทน้ำตาลอ้อย ถั่วเหลือง ใบยาสูบ อาหารเจที่ทำจากหั่วบุก โดยสินค้าส่วนหนึ่งนำมาจากประเทศพม่าซึ่งมีทั้งกรณีชาวบ้านจากบ้านน้ำม่าง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่าเดินทางมาขายสินค้านี้ให้กับเธอที่ร้านโดยตรง และบางครั้งเธอก็สั่งซื้อสินค้าผ่านพ่อค้าแม่ค้าที่บ้านต่อแพ อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งไปรับซื้อสินค้ามาจากประเทศพม่าอีกทอดหนึ่ง ในการชำระราคาสินค้าทั้งกรณีที่ชาวบ้านบ้านน้ำม่าง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่านำมาขายและกรณีที่สั่งซื้อผ่านพ่อค้าแม่ค้าที่บ้านต่อแพ อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น จะชำระเป็นเงินบาท แต่ในบางครั้งก็ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า โดยสินค้าที่เธอใช้แลกเปลี่ยน เช่น เสื้อผ้า น้ำมันพืช เป็นต้น

นอกจากนี้ “ป้าบัว” ยังเคยเดินทางไปบ้านน้ำม่าง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่าด้วย โดยส่วนใหญ่เธอจะเดินทางไปเพื่อท่องเที่ยวและดูสินค้าที่จำหน่ายแถวบ้านน้ำม่าง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่า ซึ่งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านที่เธออาศัยอยู่พอสมควร ถ้านั่งรถยนต์ของพ่อค้าแม่ค้าไปก็จะเสียค่าเดินทางคนละ 200 บาท

สำหรับชาวบ้านบ้านน้ำม่าง จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่านั้นนอกจากจะมาติดต่อค้าขายในชุมชนบ้านต่อแพ อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว บางส่วนก็เดินทางเข้ามาเพื่อรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนด้วย

(5) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: ลุงชาติ (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย (ภายใต้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522)

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ลุงชาติ” เป็นชาวบ้านอีกคนหนึ่งที่อยู่ที่บ้านห้วยทรายขาวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านตีนคอย” ซึ่งติดกับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันลุงชาติยังคงถือ “บัตรสีชมพู” หรือ “บัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” และมีอาชีพรับจ้างทั่วไปอยู่ในหมู่บ้านห้วยทรายขาว อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้เพราะ “ลุงชาติ” ยังไม่มีสัญชาติไทยทำให้ไม่สามารถถือครองที่ดินที่จะนำมาทำการเกษตรได้เหมือนกับชาวบ้านที่เป็นเพื่อนบ้าน โดยการรับจ้างส่วนใหญ่จะเป็นการรับจ้างในบริเวณชุมชนรอบๆ ที่ “ลุงชาติ” อาศัยอยู่ และหากมีงาน ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน “ลุงชาติ” จะเดินทางไปใช้แรงงานที่แนวสันเขตรับจ้างขนสินค้าขึ้นและลงจากรถบรรทุกของผู้ประกอบการค้าเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทหารและเจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจสอบสินค้า โดยผู้ใช้แรงงานในบริเวณดังกล่าวมีทั้งชาวไทยและชาวพม่า และเมื่อมีเวลาว่างจากงานรับจ้าง “ลุงชาติ” จะนำพืชผลเกษตรและสัตว์เลี้ยงพวกหมูและไก่ในหมู่บ้านห้วยทรายขาว อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนไปขายยังบ้านนามน ประเทศพม่าเพื่อนำรายได้ดังกล่าวนี้มาใช้ในครอบครัว โดยการนำสินค้าไปขายในแต่ละครั้ง “ลุงชาติ” จะใช้ช่องทางผ่านจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังบ้านนามน ประเทศพม่า และการซื้อขายจะใช้เป็นเงินบาท โดยเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรจะไม่จัดเก็บภาษีตามพิธีการศุลกากรเพราะเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นสินค้าเล็กๆ น้อยๆ และไม่ใช่ว่าการค้าขายที่แสวงหากำไรอย่างพ่อค้าและแม่ค้า และในบางครั้ง “ลุงชาติ” ก็นำสินค้าของตนเองไปแลกกับสินค้าเกษตรจากประเทศพม่าแทนเพราะชาวบ้านในบ้านนามน ประเทศพม่านั้นไม่มีเงินซื้อสินค้าของลุงชาติ

จากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี จะเห็นได้ว่า การค้าชายแดนโดยแท้นั้น กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าจะได้รับการผ่อนผันหรือยกเว้นในการปฏิบัติเพื่อให้การค้าชายแดนในลักษณะนี้เอื้อประโยชน์ต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณตามแนวชายแดนที่เป็นที่ตั้งของช่องทางการค้า ทั้งที่เป็นช่องทางการค้าที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและกระทรวงการคลังได้ทำการประกาศเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติและทางอนุมติเฉพาะคราว หรือเป็นช่องทางธรรมชาติที่ยังไม่มีหน่วยงานราชการประกาศเปิดเป็นช่องทางการค้าอย่างเป็นทางการ

และนอกจากนี้ การผ่อนผันหรือยกเว้นในการปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นการยกเว้นให้ทั้งของบุคคลที่เป็น “คนไทย” และ “คนต่างด้าว” ซึ่งกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าที่มีการผ่อนหรือยกเว้นการปฏิบัติ ได้แก่

(1) กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าและ/หรือส่งออกสินค้า

สินค้าที่มีการนำเข้าและ/หรือส่งออกสินค้า หากเป็นสินค้าที่ไม่ผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ.2522 หรือสิ่งของต้องจำกัดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 และกฎหมายอื่นๆ แล้ว เจ้าหน้าที่ประจำจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทางอนุมติ หรือช่องทางอนุมติจะไม่ห้ามชาวบ้านหรือผู้คนที่อยู่บริเวณช่องทางการค้าดังกล่าวในการนำเข้ามาในประเทศไทยและ/หรือส่งออกไปนอกประเทศไทย

และหากสินค้าที่มีการนำเข้าและ/หรือส่งออกไปนั้นมีจำนวนเล็กน้อยหรือไม่มากนัก เจ้าหน้าที่ศุลกากรมีดุลพินิจที่จะจัดเก็บภาษีตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 หรือไม่ก็ได้ กล่าวคือ หากสินค้าที่มีการนำเข้าและ/หรือส่งออกไปนั้นมีลักษณะเป็นของติดตัว เจ้าหน้าที่ศุลกากรจะไม่ทำการเรียกเก็บภาษีตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480

แต่ถ้าหากสินค้าที่มีการนำเข้าและ/หรือส่งออกไปนั้นมีจำนวนเล็กน้อยหรือไม่มากนักและไม่มีลักษณะเป็นของติดตัว เจ้าหน้าที่ศุลกากรมีอำนาจเรียกเก็บภาษี “ปากระวาง” ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2480 ซึ่งภายในลักษณะนี้เจ้าหน้าที่ศุลกากรมีดุลพินิจที่จะเรียกเก็บหรือไม่ก็ได้ ซึ่งจากกรณีศึกษาจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ศุลกากร ไม่มีการจัดเก็บภาษีปากระวางในกรณีดังกล่าว

(2) กฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง

การเข้าออกตามแนวชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนของบุคคลหรือชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ทางคณะผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปได้ ดังนี้

ก. จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติและทางอนุมติเฉพาะคราว

อย่างที่ทางคณะผู้วิจัยได้นำเสนอแล้วในบทที่ 1 ว่าจุดผ่อนปรนเพื่อการค้านั้นจะมีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาประจำการ แต่หากเป็นทางอนุมติหรือทางอนุมติเฉพาะคราวนั้นจะไม่มีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาประจำการ แต่จะมีเจ้าหน้าที่ทหารด้านความมั่นคงเข้ามาดูแลรับผิดชอบ

แต่ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติ และทางอนุมติเฉพาะคราว หากเป็นชาวบ้านที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของช่องทางการค้าดังกล่าวแล้ว ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจะไม่อนุญาตหรือยินยอมให้คนเหล่านั้นผ่านช่องทางการค้าดังกล่าวได้ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของชาวบ้านดังกล่าวนั่นเอง

ในทางกลับกัน หากเป็นชาวบ้านที่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของช่องทางการค้าดังกล่าวแล้ว ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ทหารด้านความมั่นคงจะผ่อนผันอนุญาตให้มีการผ่านเข้าออกผ่านช่องทางการค้าดังกล่าวแบบลักษณะเข้าไปเย็นกลับ โดยไม่ยินยอมให้ไปพักค้างแรม ณ ประเทศพม่าแต่อย่างใด ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือผู้คนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณแนวชายแดนดังกล่าว

ข. ช่องทางตามธรรมชาติ

ช่องทางตามธรรมชาติเป็นช่องทางที่ทางราชการยังไม่มีประกาศเปิดทำการเป็นช่องทางการค้า ดังนั้น จึงไม่มีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาประจำการแต่จะมีเจ้าหน้าที่ทหารด้านความมั่นคงเข้ามาดูแลรับผิดชอบ เหมือนเช่นกรณีทางอนุมติและทางอนุมติเฉพาะคราว

กรณีของช่องทางตามธรรมชาตินี้ เฉพาะชาวบ้านที่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณช่องทางตามธรรมชาติดังกล่าวเท่านั้นที่เจ้าหน้าที่ทหารด้านความมั่นคงจะอนุญาตให้มีการผ่านเข้าออกผ่านช่องทางตามธรรมชาติดังกล่าวแบบลักษณะเข้าไปเย็นกลับแต่จะไม่ยินยอมให้ไปพักค้างแรม ณ ประเทศพม่าแต่อย่างใด ทั้งนี้ด้วย

เหตุผลที่ว่าเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือผู้คนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณของแนวชายแดนดังกล่าวเช่นกัน

ตัวอย่างภาพ : ชาวบ้านจากหมู่บ้านรักไทย อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทยเดินทางไปยังหมู่บ้านในประเทศพม่าเพื่อซื้อหาสินค้าเกษตรมาบริโภค

ตัวอย่างภาพ : ชาวบ้านจากบ้านห้วยทรายขาวหรือบ้านตีนคอย อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เดินทางไปยังหมู่บ้านในประเทศพม่าเพื่อซื้อหาสินค้าเกษตรมาอุปโภคบริโภค

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การค้าชายแดน โดยแท้นั้น หากเป็นบุคคลหรือคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่เป็นช่องทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติ และทางอนุมติเฉพาะคราว รวมถึงช่องทางตามธรรมชาตินั้น กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้านั้นจะได้รับการผ่อนคลายความเข้มข้นของการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าดังกล่าวโดยไม่นำเรื่อง “สถานะบุคคล” ของการเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าวมาเป็นหลักเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิการประกอบธุรกิจแต่อย่างใด

ในทางกลับกัน หากเป็นบุคคลหรือคนที่อาศัยอยู่นอกบริเวณที่เป็นช่องทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติ และทางอนุมติเฉพาะคราว รวมถึงช่องทางตามธรรมชาตินั้น กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้านั้นจะได้รับการปฏิบัติที่เข้มงวดหรือเข้มข้นมากขึ้นแต่ก็ยังถือว่าได้รับการผ่อนคลายกว่ากรณีปกติ และเรื่องของ “สถานะบุคคล” ของการเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าวก็เริ่มที่จะเข้ามามีบทบาทในการจำกัดสิทธิการประกอบธุรกิจมากยิ่งขึ้น

2.) การค้าขายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ

การค้าขายแดนในรูปแบบนี้จะเป็นการค้าขายแดนที่มุ่งเน้นที่คู่ค้าหรือคู่สัญญาที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ๆของประเทศพม่าที่เป็นเมืองท่าในการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งจะแตกต่างจากการค้าขายแดนในลักษณะแรกที่มุ่งเน้นที่ชาวบ้านหรือผู้คนที่อาศัยตามแนวชายแดนเป็นสำคัญ

และอย่างที่ได้อธิบายไว้ในตอนต้นว่า โครงสร้างของ “คน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีทั้งคนไทยและคนที่มีภูมิปัญญาชาวไทยหรือคนต่างด้าว ปัญหาที่ต้องขบคิด คือ กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าดังกล่าวนี้มีผลต่อคนไทยและคนต่างด้าวที่เป็นผู้ประกอบการค้าขายแดนในลักษณะนี้อย่างไร ซึ่ง “คำตอบ” ต่อคำถามนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะขอเสนอโดยผ่านกรณีศึกษา หรือ Case Study ดังนี้

(1) กรณีศึกษา (Case Study) : ชื่อ: ลุงสาม (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนสัญชาติไทย

ข้อสังเกต : ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ลุงสาม” เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทางคณะผู้วิจัยได้พบ “ลุงสาม” ซึ่งกำลังขับรถจักรยานยนต์ไปส่งสินค้าที่บ้านหัวเมือง ประเทศพม่า ณ จุดตรวจ บริเวณใกล้จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน “ลุงสาม” เป็นผู้ประกอบการค้าสัญชาติไทยหรือคนไทยที่เคยไปใช้ชีวิตในสมัยยังหนุ่มที่บ้านหัวเมือง ประเทศพม่า โดยประกอบอาชีพรับจ้างขับรถจักรยานยนต์โดยสาร และมีบ้านอยู่ที่นั่นด้วย

ต่อมา “ลุงสาม” เห็นช่องทางที่จะทำการค้าขายชายแดนได้จึงหันเหชีวิตมาทำอาชีพเป็นผู้ประกอบการค้าขายแดนซึ่งทำมาได้ตลอดเวลาเกือบ 20 ปีแล้ว ตลอดระยะเวลาการทำการค้าขายแดนดังกล่าว “ลุงสาม” ไม่เคยติดต่อผ่านตัวแทนหรือนายหน้า “ลุงสาม” ใช้ช่องทางการค้าคือจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาโดยตลอดทั้งนี้เพราะถ้าไปใช้ช่องทางการค้าอื่นก็จะต้องไปเริ่มต้นหาคู่ค้ารายใหม่

นอกจากนี้ “ลุงสาม” ยังเล่าให้ฟังอีกว่า ปกติคู่ค้าทางฝั่งพม่าจะโทรศัพท์มาสั่งซื้อสินค้าโดยตรงจาก “ลุงสาม” ซึ่งสินค้าที่ถูกค้าชาวพม่าสั่งซื้อและให้ “ลุงสาม” ส่งสินค้าออกไปให้มันจะเป็นสินค้าพวกอุปโภคบริโภค เช่น รองเท้าแตะ ผ้าขนหนู เป็นต้น ซึ่งสินค้าเหล่านี้ “ลุงสาม” จะเดินทางไปซื้อยังอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และหลังจากที่ “ลุงสาม” ซื้อสินค้านี้แล้วก็จะไปติดต่อกับด่านศุลกากรเพื่อนัดวัน เวลาที่จะนำสินค้าไปส่งยังสันเขตรัฐบาลผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และขอเอกสารการส่งสินค้าออกนอกประเทศไทย และเสียภาษีตามพิธีการศุลกากรต่อไป ข้อสังเกต คือ ในการส่งสินค้านี้ “ลุงสาม” จะไม่ทำประกันภัยสินค้าใดๆทั้งสิ้น และไม่คิดจะทำด้วยเนื่องจากไม่สะดวกและต้องเสียค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้ “ลุงสาม” ยังเล่าให้ฟังอีกว่า การขนส่งสินค้าไปบ้านหัวเมือง ประเทศพม่าจะใช้รถยนต์จักรยานยนต์ กล่าวคือ หากการขนส่งอยู่ในเขตแดนของประเทศไทยก็จะใช้รถยนต์จักรยานยนต์ของตนเอง แต่เมื่อต้อง

เข้าเขตแดนของประเทศพม่าก็จะใช้รถยนต์ปิกอัพของฝั่งพม่าแทน เนื่องจากตำรวจตรวจคนเข้าเมืองไม่อนุญาตให้นำรถยนต์ออกนอกประเทศไทยโดยผ่านจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า

ในส่วนของการชำระราคาสินค้าที่ทำการซื้อขายนั้น “ลุงสาม” และคู่ค้าจะใช้เงินบาทเป็นหลัก โดยจะชำระโดยผ่านตัวแทนซึ่งเป็นบุคคลที่รู้จักและน่าเชื่อถือ แต่เนื่องจากการชำระราคาสินค้าโดยวิธีนี้ค่อนข้างเสี่ยงจึงอยากให้มีธนาคารเพื่อเป็นตัวแทนในการชำระหนี้

(2) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: ลุงยาว (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนสัญชาติไทย

ข้อสังเกต : ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ลุงยาว” เป็นผู้ประกอบการค้าสัญชาติไทย หลังจากที่ “ลุงยาว” ได้แต่งงานกับภรรยาซึ่งเป็นคนจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนตลอดมา เหตุที่ “ลุงยาว” มาประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนนั้นก็เพราะเพื่อนของ “ลุงยาว” ซึ่งประกอบอาชีพดังกล่าวนั้นแนะนำให้ “ลุงยาว” มาประกอบอาชีพนี้

“ลุงยาว” ประกอบธุรกิจการค้าชายตามแนวชายแดนมาได้ 10 กว่าปีแล้ว การทำการค้าชายแดนในช่วงแรกนั้น “ลุงยาว” ทำการค้าพืชผลทางการเกษตร โดยจะสั่งซื้อสินค้าเกษตรจากคู่ค้าฝั่งพม่าเข้ามาขายในประเทศไทย และในบางครั้ง “ลุงยาว” ก็จะมีส่งสินค้าจากประเทศไทย เช่น น้ำมันพืช อะไหล่รถยนต์ ไปแลกกับสินค้าเกษตรดังกล่าว

ในการตกลงซื้อขายสินค้าเกษตรดังกล่าวนี้ “ลุงยาว” จะทำสัญญากันด้วยวาจาโดยจะมีการติดต่อทางโทรศัพท์ระหว่าง “ลุงยาว” กับคู่ค้าชาวพม่า ส่วนการชำระเงินค่าสินค้านั้นจะมีทั้งแบบชำระค่าสินค้านั้นเป็นเงินสดโดยจะชำระเป็นเงินบาท และในบางครั้งก็จะนำสินค้าจากประเทศไทยไปแลกกับสินค้าจากคู่ค้าชาวพม่า

นอกจาก “ลุงยาว” จะประกอบอาชีพค้าขายสินค้าตามแนวชายแดนฝั่งไทยและฝั่งพม่าแล้ว ปัจจุบัน “ลุงยาว” ยังทำกิจการด้านการขนส่งสินค้าไปยังประเทศพม่า และยังเป็นตัวแทนของบริษัทต่างๆ ในการติดต่อทำพิธีการด้านศุลกากรและบริการด้านขนส่งสินค้าให้กับลูกค้าทั้งชาวพม่า ชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาประมูลสินค้าในเขตปลอดอากร (FREE ZONE) ของประเทศไทยด้วย การเป็นตัวแทนในด้านการขนส่งสินค้านั้นครอบคลุมถึงอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นอกจากนั้น “ลุงยาว” ยังมีบริการด้านการขนส่งสำหรับสินค้าถ่ายลำจากประเทศมาเลเซียและประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย โดย “ลุงยาว” เล่าให้ฟังว่า ผู้ประกอบการฝั่งพม่าที่สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศญี่ปุ่น และต้องการขนส่งสินค้าผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปประเทศพม่า หากต้องการใช้บริการขนส่งสินค้านี้ดังกล่าวก็น่าจะติดต่อมาที่ “ลุงยาว” โดยตรง ทั้งนี้เพราะว่ารถบรรทุกสินค้าจากต่างประเทศไม่สามารถจะแล่นผ่านบนเส้นทางที่จะไปช่องทางการค้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ เนื่องจากมี

ระยะทางที่ยาวไกลและอุปสรรคในการเดินทางค่อนข้างมากไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และในกรณีที่สินค้าถ่ายลำซึ่งอยู่ในระหว่างความรับผิดชอบของ “ลุงยาว” เกิดความเสียหายขึ้น “ลุงยาว” จะเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเองทั้งหมด

(3) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: พี่แก่ง (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย (ภายใต้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522)

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“พี่แก่ง” เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนร่วมกับสามีซึ่งเป็นคนสัญชาติไทย ในขณะที่คณะผู้วิจัยเจอ “พี่แก่ง” “พี่แก่ง” ยังคงถือ “ใบสำคัญถิ่นที่อยู่” อยู่

สำหรับสินค้าที่ “พี่แก่ง” นำเข้ามาขายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดใกล้เคียงนั้นเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทอจำพวกผ้าทอ และหัตถกรรมจำพวกไม้ เช่น หีบไม้ ที่รองแก้วที่ทำจากไม้ เป็นต้น โดยสินค้านี้ดังกล่าวสั่งซื้อจากจังหวัดมณฑล ประเทศพม่า และในการนำสินค้านี้เข้ามาในประเทศไทยนั้นจะใช้รถยนต์บรรทุกขนาดเล็ก เช่น รถยนต์กระบะ รถยนต์บรรทุก 6 ล้อ บรรทุกสินค้านี้เข้ามา ในการสั่งซื้อสินค้าแต่ละครั้งจะใช้วิธีโทรศัพท์จากประเทศไทยไปยังประเทศพม่า แต่ในบางครั้ง “พี่แก่ง” ก็จะโดยสารเครื่องบินจากประเทศไทยไปยังจังหวัดมณฑล ประเทศพม่าเพื่อซื้อสินค้าโดยตรง ทั้งนี้เพราะสินค้าที่เป็นสิ่งทอจำพวกผ้าทอจำเป็นต้องไปดูแบบตามคำสั่งซื้อ (Order) ของลูกค้าที่สั่งมา

ในส่วนของลูกค้าของ “พี่แก่ง” นั้นจะมีหลายกลุ่ม เช่น ลูกค้ากลุ่มโรงแรม รีสอร์ท และนักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดใกล้เคียง สินค้าที่นำเข้ามาบางส่วนจะส่งต่อไปให้น้องสาวจำหน่ายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน บางส่วนก็จะนำไปขายที่จังหวัดเชียงใหม่ และบางส่วนก็จะส่งต่อไปให้ลูกค้าที่สั่งซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายต่อในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

(4) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: พี่แขก (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“พี่แขก” เป็นหนึ่งในผู้ประกอบการค้าชายแดนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดเมื่อพ.ศ.2512 ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชาวกะเหรี่ยง นับถือศาสนาอิสลาม ถือบัตรประจำตัวผู้ไม่มีสัญชาติไทย (ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (มีถิ่นที่อยู่ถาวร)) และบัตรประจำตัวผู้ให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานเพื่อความมั่นคง แม้ว่า “พี่แขก” จะเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ “พี่แขก” ก็มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ที่จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่า รวมทั้งมีภรรยาเป็นคนสัญชาติไทยด้วย

“พี่แขก” เริ่มประกอบธุรกิจการค้าขายแดนเมื่ออายุได้ประมาณ 17-18 ปี โดยสั่งซื้อสินค้าเกษตร เช่น พริกแห้ง ยาสูบ งา ถั่ว จากจังหวัดลพบุรี ประเทศพม่าเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทยเพื่อส่งไปจำหน่ายที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดกรุงเทพมหานคร และจังหวัดนครราชสีมา

เนื่องจาก “พี่แขก” ไม่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้ากับจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เพราะไม่มีบัตรประจำประชาชนไทยจึงทำให้การนำเข้าสินค้าต้องนำเข้าในนามบริษัท ห้างร้านอื่นๆ ซึ่งเป็นนิติบุคคลไทย

ในการติดต่อเพื่อนำเข้าสินค้าเข้ามาในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะติดต่อทางโทรศัพท์โดยการซื้อขายไม่มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษร การชำระค่าสินค้า การรับมอบสินค้า การขนส่งสินค้าหลังจากสินค้าเข้ามาที่เขตจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าในประเทศไทยก็จะดำเนินการเองทั้งหมด

นอกจากนั้น การเสียภาษีศุลกากรการนำเข้าสินค้าทาง “พี่แขก” ก็เสียค่าใช้จ่ายเองทั้งหมดเช่นกัน แต่ในนามบริษัท ห้างร้านอื่นๆ ซึ่งเป็นนิติบุคคลไทย โดยบริษัท ห้างร้านอื่นๆ ซึ่งเป็นนิติบุคคลไทยนั้นจะได้ค่าตอบแทนจำนวน 6% จากจำนวนเงินที่ต้องจ่ายค่าภาษีศุลกากรการนำเข้าสินค้าแต่ละครั้ง

นอกจากทาง “พี่แขก” จะติดต่อซื้อขายสินค้าเองทั้งหมดแล้ว โกดังที่สร้างขึ้นในนามของบริษัท ห้างร้านอื่นๆ ซึ่งเป็นนิติบุคคลไทยเพื่อใช้ในการเก็บสินค้าต่างๆ ที่นำเข้าจากประเทศพม่ายังก่อสร้างด้วยเงินของ “พี่แขก” อีกด้วย ส่วนทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์อื่น เช่น ที่ดิน ก็ต้องใช้ชื่อของคนไทยเป็นผู้ครอบครองแทน แต่ “พี่แขก” ยังสามารถเปิดบัญชีกับทางธนาคารได้

ในเรื่องการส่งสินค้าออกไปประเทศพม่า นั้น สินค้าที่ส่งออกก็จะเป็นสินค้าประเภทน้ำมันพืช ผงชูรส รองเท้าแตะ และลูกค้าฝั่งพม่าที่ทำการค้าขายก็เป็นลูกค้าที่ทำการค้าขายกันมานานแล้ว ลูกค้าหนึ่งในนั้นคือ ป้าหวาน (นามสมมติ) ซึ่งเป็นผู้ประกอบการค้าที่อาศัยอยู่ที่จังหวัดลพบุรี ประเทศพม่า

ป้าหวานทำการค้าขายกับ “พี่แขก” รวมทั้งผู้ประกอบการค้าฝั่งไทยอื่นอีกหลายคน ในการทำการค้าระหว่างกันนั้นจะใช้วิธีติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์ ไม่มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร การชำระค่าสินค้าจะใช้แบบสินค้าแลกสินค้า หากสินค้ามีไม่พอแลกกันก็จะชำระเป็นเงินโดยอาศัยการให้บริการของพ่อค้าคนกลางที่ทำหน้าที่แลกเงินจำดเป็นเงินบาทที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก หรือที่เรียกว่า “โพยก๊วน” เมื่อทำการค้าครบหนึ่งปี ป้าหวาน (นามสมมติ) จะเดินทางเข้ามาที่ประเทศไทยเพื่อมาทำบัญชีหักกลบลบหนี้ค่าสินค้าที่ค้าขายกับผู้ประกอบการฝั่งไทย โดย 1 ปีจะเข้ามาอยู่ในประเทศไทยครั้งละ 7 วัน

การค้าขายแดนในช่วงแรก “พี่แขก” ใช้เส้นทางทางน้ำในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเล่นเรือไปที่บ้านแม่ตะวอ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก และข้ามไปฝั่งบ้านแม่ตะวอ ประเทศพม่า

ต่อมาได้มาใช้เส้นทางทางบกในจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าขายแดนไทย-พม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเส้นทางนี้จะใช้ในหน้าแล้งเท่านั้น เพราะค่าใช้จ่ายในการขนส่งจะถูกกว่าการใช้จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าขายแดนไทย-พม่าทางเส้นทางทางน้ำ กล่าวคือ ทางผู้ประกอบการจะเสียค่าเช่ารถยนต์บรรทุกสินค้า เช่น หากเป็นน้ำมันก็จะเสียค่าใช้จ่ายปีละ 18 บาท เมื่อรถยนต์แล่นมาถึงสันเขตกของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าแล้ว

ก็เสียค่าจ้างแรงงานขนส่งสินค้าลงจากรถยนต์ ถ้าเป็นน้ำมันก็เหมาะค่าแรงคันละ 800 บาท ส่วนแรงงานที่ขนถ่ายสินค้าลงจากรถยนต์ในบริเวณฝั่งไทย คือ ชาวบ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน หลังจากที่หน่วยงานราชการของไทยตรวจปล่อยสินค้าเสร็จแล้วก็จะขนส่งสินค้าขึ้นรถบรรทุกของชาวพม่า ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ผู้ประกอบการฝั่งพม่าเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด แรงงานที่ขนส่งสินค้าขึ้นก็เป็นแรงงานชาวพม่า แต่หากเป็นหน้าฝนการใช้เส้นทางดังกล่าวไม่สะดวก “พีแวก” ก็จะกลับมาใช้เส้นทางจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย-พม่าทางเส้นทางทางน้ำแทน

แต่ในการใช้เส้นทางรถขนส่งสินค้าทางจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย-พม่าทางเส้นทางทางน้ำนั้นค่าใช้จ่ายในการขนส่งจะค่อนข้างสูง เช่น กรณีการขนส่งน้ำมันจากฝั่งไทยไปฝั่งพม่า ต้องใช้รถบรรทุกน้ำมันไปยังจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า จากนั้นต้องขนถ่ายน้ำมันใส่รถยนต์กระบะเพราะรถบรรทุกสิบล้อไม่สามารถแล่นลงไปยังท่าเรือได้ รถยนต์กระบะหนึ่งคันบรรทุกได้ 50 ปี๊บ ค่าเช่ารถยนต์เที่ยวละ 100 บาท ค่าเช่าเรือบรรทุกน้ำมันเที่ยวละ 7,000 – 8,000 บาท ค่าแรงงานขนน้ำมันปี๊บละ 2 บาท ค่าผ่านทางของชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า 5,000 บาท เมื่อเรือบรรทุกน้ำมันแล่นถึงบ้านตะกอกท่า ประเทศพม่าทางประเทศพม่าไม่ให้เรือใหญ่แล่นเข้าไปในน่านน้ำจึงต้องขนถ่ายสินค้าลงจากเรือเพื่อขนส่งสินค้าขึ้นเรือเล็กของชาวพม่า ค่าขนน้ำมันลงเรือปี๊บละ 2 บาท เมื่อน้ำมันถูกขนลงจากเรือที่บ้านตะกอกท่า ประเทศพม่าแล้วความรับผิดชอบในความเสียหายและค่าขนส่งของผู้ประกอบการฝั่งไทยก็จะสิ้นสุดลง หลังจากนั้นค่าขนส่งและความเสียหายจะเป็นของผู้ประกอบการฝั่งพม่า

นอกจากนั้น “พีแวก” ยังได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสินค้าถั่วลิสงโดยมีทั้งกรณีที่ลูกค้าฝั่งพม่าติดต่อมาซื้อสินค้าจาก “พีแวก” ซึ่งเป็นสินค้าจากต่างประเทศโดยตรง เช่น น้ำมันปาล์ม น้ำมันดีเซลจากประเทศมาเลเซีย เมื่อ “พีแวก” ได้รับการสั่งซื้อสินค้านี้ก็จะติดต่อไปยังบริษัทซึ่งเป็นตัวแทนของสินค้าต่างประเทศนั้นๆ ในประเทศไทย ทางบริษัทตัวแทนก็จะส่งสินค้าจากบริษัทแม่ซึ่งอยู่ต่างประเทศและนำเข้ามาในประเทศไทย หลังจากมีการเสียค่าธรรมเนียมภาษีสินค้าขาเข้าและขนส่งมาที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วทาง “พีแวก” ก็จะประสานงานกับทางด่านศุลกากรเพื่อเสียค่าธรรมเนียมเพื่อขนส่งสินค้าไปยังเขตจุดผ่อนปรนไทย – พม่าเพื่อส่งให้ลูกค้าฝั่งพม่าต่อไป

นอกจากนั้นยังมีกรณีที่ลูกค้าฝั่งพม่าติดต่อซื้อสินค้าจากต่างประเทศโดยตรงมาขอใช้บริการเรื่องการขนส่งสินค้าจาก “พีแวก” เพื่อขนส่งสินค้าผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังจุดผ่อนปรนไทย-พม่าอีกด้วย โดยในการขนส่งสินค้าไปยังจุดผ่อนปรนดังกล่าวหากสินค้าเสียหาย ทางบริษัทขนส่งสินค้าจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าเสียหายทั้งหมด เช่น หากเป็นน้ำมันปาล์ม ทางบริษัทขนส่งจะได้ค่าขนส่งปี๊บละ 18 บาท หากสินค้าที่ขนส่งเสียหายต้องชดใช้ปี๊บละ 720 บาท ในขณะเดียวกันทาง “พีแวก” ก็จะได้ค่าตอบแทนจากบริการการค้าสินค้าถั่วลิสง เช่น ถ้าเป็นน้ำมันจะได้รับค่าบริการปี๊บละ 3-4 บาท สำหรับสินค้าถั่วลิสงที่มาใช้บริการของ “พีแวก” โดยส่วนใหญ่จะมาจากประเทศญี่ปุ่น เช่น ฝ้ายเก่า รถจักรยานมือสอง อะไหล่รถยนต์เก่า และจากประเทศมาเลเซีย เช่น น้ำมันพืช น้ำมันดีเซล เป็นต้น

(5) กรณีศึกษา(Case Study): ชื่อ: พี่แวน (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“พี่แวน” เกิดเมื่อพ.ศ.2509 ที่ชายแดนบ้านผาปูน อำเภอผาปูน ประเทศพม่า ซึ่งเป็นเขตแดนติดต่อระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า “พี่แวน” ได้เดินทางไปมาหาสู่ระหว่างบ้านผาปูน ประเทศพม่ากับประเทศไทย จนในท้ายที่สุดได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบัน “พี่แวน” ถือบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง และได้ยื่นขอสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยตามมติคณะรัฐมนตรี (ภายใต้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522) พร้อมกับภรรยา ส่วนลูกๆทั้งสี่คนก็ยื่นขอสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ตามมติคณะรัฐมนตรีแล้ว

“พี่แวน” เคยทำงานให้กับ “พี่แขก” ต่อมา “พี่แวน” ก็ได้ลาออกเพื่อมาประกอบธุรกิจการค้าชายแดนโดยตรง โดยมีป้าหวาน (นามสมมติ) ลงทุนซื้อเรือขนส่งสินค้าให้ “พี่แวน” ทำการค้าทั้งกรณีการนำเข้าสินค้าจากฝั่งพม่า เช่น พริก ถั่ว งา และน้ำมัน และการส่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศจากบริษัทตัวแทนในต่างประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยให้กับลูกค้าฝั่งพม่า เช่น รถจักรยานจากประเทศญี่ปุ่น น้ำมันจากประเทศมาเลเซีย เป็นต้น เมื่อสินค้าที่สั่งซื้อมาถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน “พี่แวน” จะติดต่อประสานงานกับด่านศุลกากรจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อนำสินค้าออกไปฝั่งพม่า รวมทั้งการติดต่อเรื่องการขนส่งสินค้าดังกล่าวด้วย

สำหรับเส้นทางที่ใช้ในการขนส่งสินค้าโดยหลักจะใช้จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย – พม่าซึ่งเป็นเส้นทางทางบก แต่ถ้าเป็นหน้าฝนก็จะใช้จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย-พม่า ซึ่งเป็นเส้นทางทางน้ำถ้าหากลูกค้าฝั่งพม่าสามารถแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการขนส่งที่สูงขึ้นได้

ในการชำระค่าสินค้านั้นจะมีทั้งวิธีใช้สินค้าแลกสินค้า กับการชำระค่าสินค้าเป็นเงินสดโดยผ่านพ่อค้าคนกลางในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ซึ่งพ่อค้าดังกล่าวจะโอนเงินให้ “พี่แวน” ทางธนาคารที่ได้เปิดบัญชีไว้

สำหรับปัญหาที่ “พี่แวน” ประสบอยู่ ก็คือ การไม่สามารถไปขอกู้ยืมเงินกับทางธนาคารพาณิชย์เพื่อนำมาลงทุนในการประกอบธุรกิจทั้งนี้เพราะไม่มีสัญชาติไทยแม้ว่า “พี่แวน” จะเปิดบัญชีกับธนาคารได้ก็ตาม ดังนั้น เงินที่ “พี่แวน” ใช้ลงทุนจึงต้องยืมจากเพื่อนๆที่รู้จักกัน

และด้วยเหตุที่ “พี่แวน” ยังไม่มีสัญชาติไทย จึงทำให้ “พี่แวน” ประสบปัญหาเรื่องการเดินทางออกนอกพื้นที่โดยเฉพาะกรณีที่ต้องไปติดต่อส่งของให้กับลูกค้าในประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ หาก “พี่แวน” จะต้องออกนอกพื้นที่ก็ต้องไปขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก่อนเสมอ

(6) กรณีศึกษา (Case Study): ชื่อ: พี่จิ้น (นามสมมติ)

สถานะบุคคลตามกฎหมาย : คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

ข้อสังเกต : ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

“พี่จิ้น” เป็นผู้ประกอบการค้าขายแดนอีกคนหนึ่งที่มาอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน “พี่จิ้น” เกิดเมื่อพ.ศ.2501 ที่จังหวัดตองยี ประเทศพม่า เป็นคนเชื้อสายจีนยูนาน เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเมื่อพ.ศ. 2521 ปัจจุบันถือบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง (ไม่ใช่ชาวเขา) และทะเบียนราษฎร (ทร.13) “พี่จิ้น” ได้ยื่นขอสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทยตามมติคณะรัฐมนตรี (ภายใต้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522) แล้ว

“พี่จิ้น” ประกอบธุรกิจการค้าขายแดนมาตั้งแต่ตอนที่อาศัยอยู่จังหวัดตองยี ประเทศพม่าแล้ว โดยสินค้าที่ทำการค้าขายจะเป็นสินค้าเกษตร เช่น ถั่ว พริก เป็นต้น และเมื่อ “พี่จิ้น” เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ประกอบธุรกิจการค้าขายแดนตลอดมาโดยมีทั้งนำสินค้าจากฝั่งพม่าเข้ามาในประเทศไทย และในขณะเดียวกันก็จะให้บริการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าถั่วถั่วที่มาจากต่างประเทศด้วย กล่าวคือ หากลูกค้าฝั่งพม่าต้องการใช้บริการเกี่ยวกับสินค้าถั่วถั่วก็จะติดต่อมายัง “พี่จิ้น” เมื่อสินค้าถั่วถั่วเดินทางมาถึง จังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว “พี่จิ้น” ก็จะนำเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆไปติดต่อกับด่านศุลกากร จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อเสียค่าธรรมเนียม และขนสินค้าไปส่งที่สันเขตรองจุดผ่อนปรนไทย-พม่า สำหรับรถยนต์ที่ใช้ขนส่งสินค้ามีทั้งของ “พี่จิ้น” เอง และรถยนต์ที่ “พี่จิ้น” เช่ามาอีกทอดหนึ่ง

ในการติดต่อกับการค้าขายนั้นไม่ได้ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด แต่ใช้ความไว้นับถือเชื่อใจต่อกันระหว่าง “พี่จิ้น” และคู่ค้าชาวพม่า ส่วนการชำระหนี้สินค่านั้นมักใช้วิธีนำสินค้ามาแลกกับสินค้า และหากต้องมีการชำระหนี้สินค้ายเป็นเงินบาทก็จะชำระโดยผ่านพ่อค้าคนกลางที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

สำหรับปัญหาที่ “พี่จิ้น” ประสบอยู่นั้น คือ การไม่สามารถครอบครองรถยนต์เป็นของตนเองเพื่อติดต่อกิจได้ ดังนั้น จึงต้องให้ผู้อื่นซึ่งมีสัญชาติไทยครอบครองรถยนต์ดังกล่าวแทน การไม่สามารถทำใบขับขี่รถยนต์ได้เนื่องจากยังไม่มีสัญชาติไทย และหากจะเดินทางออกนอกพื้นที่ต้องขออนุญาตก่อนและในการได้รับอนุญาตให้ออกนอกพื้นที่จะได้ครั้งละ 5 วันเท่านั้น

จากกรณีศึกษาทั้ง 6 กรณี จะเห็นได้ว่า การค้าขายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศนั้น กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าจะได้รับการปฏิบัติที่เข้มงวดและเรื่อง “สถานะบุคคล” ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” อย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น

(1) กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าและ/หรือส่งออกสินค้า

จากกรณีศึกษาจะเห็นได้ว่า การนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านช่องทางการค้าต่างๆที่ได้มีการประกาศกำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติ และทางอนุมติเฉพาะคราวนั้น ผู้ประกอบการต้องดำเนินการเสียภาษีหรือต้องดำเนินการผ่านพิธีการศุลกากรเพื่อเสียภาษีทุกกรณีโดยไม่มีข้อยกเว้น

ทั้งนี้เพราะว่าการค้าชายแดนในลักษณะนี้เป็นการค้าชายแดนอย่างผู้ประกอบการที่แสวงหากำไรเป็นสำคัญ ซึ่งไม่เหมือนกับลักษณะของการค้าชายแดนในลักษณะแรก

นอกจากนี้ หากเราพิจารณาให้ละเอียดลึกซึ้งแล้ว เราจะพบอีกว่า ผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็นคนไทยนั้นจะประกอบธุรกิจการค้าชายแดนได้โดยตรงด้วยตนเอง กล่าวคือ ผู้ประกอบการกลุ่มนี้สามารถที่จะทำการติดต่อได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ไม่ต้องผ่านตัวแทนหรือนายหน้าแต่อย่างใด นั้นหมายถึง คนไทยสามารถประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่

ในขณะที่ผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวและอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นไม่สามารถจะประกอบธุรกิจการค้าชายแดนได้โดยตรงด้วยตนเอง กล่าวคือ ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะทำการติดต่อได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ต้องดำเนินการผ่านตัวแทนหรือนายหน้า เช่น การทำพิธีการศุลกากรนั้นต้องให้ตัวแทนหรือนายหน้าที่เป็นคนไทยไปดำเนินการติดต่อกับด่านศุลกากรแทนผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าว เป็นต้น นั้นหมายถึง คนต่างด้าวไม่สามารถประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่

(2) กฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง

ก. จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติ และทางอนุมติเฉพาะคราว

อย่างที่ทางคณะผู้วิจัยได้นำเสนอแล้วในบทที่ 1 ว่าจุดผ่อนปรนเพื่อการค้านั้นจะมีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาประจำการ แต่หากเป็นทางอนุมติหรือทางอนุมติเฉพาะคราวนั้นจะไม่มีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาประจำการแต่จะมีเจ้าหน้าที่ทหารด้านความมั่นคงเข้ามาดูแลรับผิดชอบ

แต่ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติ และทางอนุมติเฉพาะคราว แต่หากเป็นชาวบ้านที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของช่องทางการค้าดังกล่าวแล้ว ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจะไม่อนุญาตหรือยินยอมให้มีบุคคลหรือคนเหล่านั้นเข้าเมืองผ่านช่องทางการค้าดังกล่าวได้ไม่ว่ากรณีใดๆ

ดังนั้น ผู้ประกอบการที่เป็นทั้งคนไทยและคนต่างด้าวไม่สามารถเดินทางออกประเทศไทยได้ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยในชีวิตที่อาจจะเกิดขึ้นได้หากมีการเดินทางออกนอกประเทศไทยในกรณีดังกล่าว

ข. ช่องทางตามธรรมชาติ

ช่องทางตามธรรมชาติเป็นช่องทางที่ทางราชการยังไม่มีประกาศเปิดทำการเป็นช่องทางการค้า ดังนั้น จึงไม่มีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาประจำการแต่จะมีเจ้าหน้าที่ทหารด้านความมั่นคงเข้ามาดูแลรับผิดชอบ เหมือนเช่นกรณีทางอนุมติและทางอนุมติเฉพาะคราว

และเหมือนกับกรณีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติและทางอนุมติเฉพาะคราว ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจะไม่อนุญาตหรือยินยอมให้มีบุคคลหรือคนเหล่านั้นเข้าเมืองผ่านช่องทางการค้าดังกล่าวได้ไม่ว่ากรณีใดๆ

ดังนั้น ผู้ประกอบการที่เป็นทั้งคนไทยและคนต่างด้าวไม่สามารถเดินทางออกนอกประเทศไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆ ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยในชีวิตที่อาจเกิดขึ้นได้หากมีการเดินทางออกนอกประเทศไทย ในกรณีดังกล่าว

เพราะฉะนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า บุคคลหรือคนที่อาศัยอยู่นอกบริเวณที่เป็นช่องทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ทางอนุมติและทางอนุมติเฉพาะคราว รวมถึงช่องทางตามธรรมชาตินั้น กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้านั้นจะได้รับการปฏิบัติที่เข้มงวดหรือเข้มข้นมากขึ้น และเรื่อง “สถานะบุคคล” การเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ซึ่งในกรณีนี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปว่า “คนต่างด้าว” นั้น สามารถประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ได้หรือไม่

ส่วนที่ 2 : นโยบาย

“ผู้ประกอบการค้าชายแดน” บริบทของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนนี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอถึง “นโยบาย” ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวกับสิทธิในการประกอบธุรกิจของบุคคลหรือคนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” หรือ “ผู้มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจ ทั้งนี้ เพื่อให้เราเห็นภาพของผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนต้องการควบคุมและดูแลบุคคลที่ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น ทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน⁶³ จึงกำหนดหลักเกณฑ์โดยให้บุคคลที่จะทำการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต้องขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วเท่านั้น⁶⁴ โดยการขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการนี้ผู้ประกอบการที่จะขึ้นทะเบียนสามารถขึ้นทะเบียนได้ทั้งการอำเภอในอำเภอที่ตนเองอาศัย

⁶³ จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่เกี่ยวกับการค้าชายแดนของจังหวัด ประกอบด้วย ชุดทำงาน 2 ชุด คือ

- (1) คณะทำงานศูนย์สั่งการชายแดนไทย-พม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- (2) คณะอนุกรรมการฝ่ายพาณิชย์และการค้าชายแดนของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน

โดยคณะทำงานทั้งสองชุด มีหน้าที่ติดตามเหตุการณ์และสถานการณ์ชายแดนไทย-พม่า เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาทั้งระยะสั้นและ ระยะยาวให้สอดคล้องกับนโยบายของส่วนกลางและจังหวัดเพื่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตามคำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ 729/2549 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2549 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

⁶⁴ ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน หน้า 4-6.

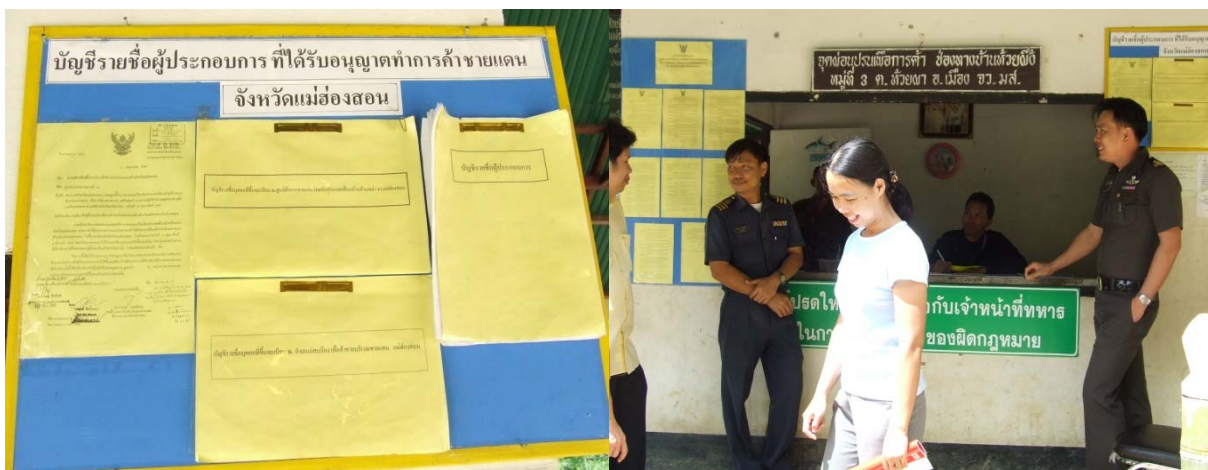
อยู่ ซึ่งหลังจากขึ้นทะเบียนกับทางอำเภอแล้ว ทางอำเภอจะส่งเรื่องพร้อมทั้งเอกสารต่างๆ ไปยังจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อดำเนินการพิจารณาอนุมัติต่อไป ซึ่งหลังจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนอนุมัติให้เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว ทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะทำการส่งรายชื่อของผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนแล้วนั้นไปยังด่านศุลกากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งสองด่าน กล่าวคือ ด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอนและด่านศุลกากรแม่สะเรียงเก็บไว้เป็นหลักฐานสำหรับตรวจสอบรายชื่อผู้ที่เข้ามาติดต่อเพื่อทำพิธีการศุลกากรในการนำเข้าและส่งออกสินค้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไป ซึ่งหากไม่พบรายชื่อเป็นผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็จะ ไม่อนุญาตให้ทำพิธีการศุลกากรเพื่อนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านด่านศุลกากร⁶⁵

นอกจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะส่งรายชื่อผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดไปให้ด่านศุลกากรแล้ว ทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังได้ติดบัญชีรายชื่อผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ขึ้นทะเบียนไว้ ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบและอนุญาตในเรื่องเอกสารและขั้นตอนการส่งออกและนำเข้าสินค้าต่อไป

อนึ่ง ผู้ประกอบการที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนต้องเป็นคนไทยหรือนิติบุคคลสัญชาติไทยเท่านั้น และการขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการนี้ยังครอบคลุมไปถึงผู้ประกอบการชาวพม่าและนิติบุคคลสัญชาติพม่าที่เข้ามาติดต่อค้าขายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการค้าชายแดนในปริมาณเล็กน้อยระหว่างคนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอนของประเทศไทยกับประเทศพม่า ทางเจ้าหน้าที่ก็จะอนุโลมให้ทำการค้าได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตัวอย่างภาพ : ภาพถ่ายบัญชีรายชื่อผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตทำการค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจุดตรวจของหน่วยงานราชการ ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านห้วยผึ้ง ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

⁶⁵ อ้างแล้ว.

ดังนี้ จะเห็นได้จากการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนกำหนดให้บุคคลทุกคนทั้งที่เป็นคนไทยและคนพม่า (รวมทั้งนิติบุคคลไทยและนิติบุคคลพม่าด้วย) มาทำการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับทาง จังหวัดแม่ฮ่องสอนก่อน มิฉะนั้น จะไม่มีสิทธิประกอบธุรกิจการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ ดังประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัด แม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าว ซึ่งผลของนโยบายของจังหวัด แม่ฮ่องสอนดังกล่าวนี้ทำให้เกิดกลุ่มผู้ประกอบการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เป็น 2 กลุ่มคือ

- 1.) ผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ
- 2.) ผู้ประกอบการที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลของการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นทำให้บุคคลที่ขึ้น ทะเบียนมีสิทธิประกอบการค้าชายแดนทั้งการประกอบการค้าชายแดนเพื่อธุรกิจการค้าและการค้าชายแดน ทั่วๆ ไป แต่อย่างไรก็ตาม การค้าชายแดนทั่วไปนโยบายของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามประกาศดังกล่าวจะไม่ มีผลกระทบต่อบุคคลทั่วไปทั้งที่เป็นคนสัญชาติไทยและคนต่างด้าวมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากการบังคับตาม ประกาศดังกล่าวจะได้รับการผ่อนคลายจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการค้าชายแดน ในรูปแบบนี้เป็นการค้าชายแดนที่มีปริมาณเล็กน้อยๆ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการผ่านพิธีการศุลกากร

แต่หากเป็นการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศหรือการค้าชายแดนเพื่อธุรกิจการค้า ผลของการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นจะมีผลต่อผู้ที่ขึ้นทะเบียน อย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการค้าชายแดนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะ ไม่สามารถดำเนินการพิธีการศุลกากรกับด่านศุลกากรเพื่อทำการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านทางจุดผ่อนปรน เพื่อการค้า ช่องทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราวที่ตั้งอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นทำให้ทางคณะผู้วิจัยทราบว่าเคยมีผู้ประกอบการที่เป็น คนไทยจากจังหวัดอื่นๆ เดินทางมาทำพิธีการศุลกากรกับด่านศุลกากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยที่ ผู้ประกอบการนั้นไม่ได้ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น ทางด่านศุลกากรจึง ปฏิเสธไม่ดำเนินการพิธีการศุลกากรให้ตามประกาศของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าว

ผู้ประกอบการที่จะขึ้นทะเบียนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นอย่างที่ทราบในตอนต้นแล้วว่าบุคคลหรือ คนที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมิได้เฉพาะคนไทยเท่านั้น ดังนั้น ย่อมเป็นที่ แน่แน่นอนว่าคนต่างด้าวไม่สามารถที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว กลับปรากฏว่าผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีทั้งคนไทยและคนต่างด้าวประกอบธุรกิจ การค้าชายแดนอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งการค้าชายแดนโดยแท้และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่าง ประเทศอย่างที่ทางคณะผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในตอนต้น

ในส่วนของคนต่างด้าวนั้น หากต้องการที่จะทำการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศหรือ การค้าชายแดนเพื่อธุรกิจนั้นก็จะต้องจ้างหรือให้คนไทยเป็นตัวแทนไปขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้า

ขายแดนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนแทนตนเอง ส่วนในเรื่องการติดต่อกับทางด่านศุลกากรเพื่อทำพิธีการนำเข้าและส่งออกสินค้านั้นก็จะดำเนินการด้วยตนเองหรือในบางครั้งก็จะให้ตัวแทนไปดำเนินการให้โดยจะรับภาระในการออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด

ดังนั้น ผู้ประกอบการที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างด้าวจึงทำการค้าขายแดนในตลาดมืดเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากประกาศของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าวโดยการจ้างคนไทยที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วให้เป็นตัวแทนในการติดต่อกับราชการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพราะฉะนั้น ผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงไม่ได้เป็นผู้ประกอบการที่สะท้อนความจริงให้กับจังหวัดแม่ฮ่องสอนในส่วนของโครงสร้างของ “ผู้ประกอบการค้าขายแดน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนที่ 3 : กฎหมาย

“ผู้ประกอบการค้าขายแดน” บริบทของประเทศไทย

ส่วนนี้ทางคณะผู้วิจัยจะนำเสนอถึง “กฎหมาย” ของประเทศไทยโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิในการประกอบธุรกิจของบุคคลในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” หรือ “ผู้มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อให้เราเห็นภาพของผู้ประกอบการค้าขายแดนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

สิทธิในการประกอบธุรกิจ ซึ่งรวมถึงการค้าขายแดนนั้น หากเราจะตั้งคำถามว่า บุคคลใดหรือผู้ใดมีสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าขายแดนในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” หรือ “ผู้มีสิทธิ” ได้บ้าง?

เราคงต้องมาพิจารณาในลำดับแรกว่า “สิทธิในการประกอบธุรกิจ (รวมถึงการค้าขายแดน)” นั้นเป็นสิทธิของบุคคลหรือคนใด? เพราะบุคคลหรือคนนั้นจะเป็น “ผู้ทรงสิทธิ” หรือ “ผู้มีสิทธิ” นั้น ซึ่งประเด็นนี้เราต้องทำความเข้าใจว่า การมีสิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” กับการใช้สิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” นั้นไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีสิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” อาจจะยังใช้สิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ไม่ได้ก็ได้ และในทางกลับกันผู้ที่ไม่มีสิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ย่อมไม่อาจจะใช้สิทธิในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ได้

ตัวอย่างเช่น กรณีของเด็กผู้เยาว์อายุ 10 ขวบ ต้องการเปิดบัญชีเงินฝาก ประเภทออมทรัพย์กับธนาคารพาณิชย์ ทางคณะผู้วิจัยถามว่า “กรณีนี้เด็กผู้เยาว์คนดังกล่าวมีสิทธิในการเปิดสมุดบัญชีเงินฝากประเภทออมทรัพย์หรือไม่?”

ตอบ : กรณีนี้เด็กผู้เยาว์คนดังกล่าวมีสิทธิในการเปิดบัญชีเงินฝาก ประเภทออมทรัพย์กับธนาคารพาณิชย์ได้ แต่การใช้สิทธิในการดำเนินการเปิดบัญชีเงินฝาก ประเภทออมทรัพย์กับธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว เด็กผู้เยาว์คนดังกล่าวไม่สามารถใช้สิทธิในการเปิดบัญชีเงินฝาก ประเภทออมทรัพย์ดังกล่าวได้ หากบิดา

มารดาหรือผู้ปกครองไม่ได้ให้ความยินยอมในการเปิดบัญชีเงินฝาก ประเภทออมทรัพย์ ดังตัวอย่างเช่น มาตรา 21 และมาตรา 27⁶⁶ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ดังนั้น ในส่วนนี้ทางคณะผู้วิจัย จะนำเสนอถึง “ผู้ทรงสิทธิ” หรือผู้มีสิทธิในการประกอบธุรกิจ รวมถึงการค้าขายแดนในประเทศไทยผ่านตัวบทกฎหมายหรือบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้เราเห็นภาพของ “ผู้ทรงสิทธิ” หรือผู้มีสิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าขายแดนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะขอนำเสนอผ่านเรื่อง “สถานะบุคคล” ดังนี้

การประกอบธุรกิจหรือสิทธิในการประกอบธุรกิจนั้นเป็นสิทธิที่ได้รับการรองรับไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น สิทธิในการประกอบธุรกิจจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญซึ่งในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ดังจะเห็นได้จากมาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขัดขวางไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน”

ดังนั้น จากมาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบธุรกิจในประเทศไทย การจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

เพราะฉะนั้น ในเบื้องต้นเราสามารถที่จะสรุปได้ว่า บุคคลหรือคนทุกคนมีสิทธิในการประกอบธุรกิจ แต่สิทธิในการประกอบธุรกิจดังกล่าวนี้แน่นอนจะถูกจำกัดได้โดยกฎหมาย

⁶⁶ มาตรา 21 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใดๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

มาตรา 27 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้แทนโดยชอบธรรมอาจให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ในการประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่น หรือในการทำสัญญาเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานได้ ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้เยาว์อาจร้องขอศาลให้ส่งอนุญาตได้

ในความเกี่ยวพันกับการประกอบธุรกิจหรือการจ้างแรงงานตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เยาว์มีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว”

ดังนั้น สิ่งที่เราต้องนำมาพิจารณาในลำดับถัดไปก็คือ มีกฎหมายใดบ้างที่จำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของบุคคลในประเทศไทย ?

จากการค้นคว้าข้อมูลทางกฎหมาย ทางคณะผู้วิจัยไม่พบกฎหมายที่เข้ามาจำกัดการ “มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจของคนไทย

แต่หากเป็นการ “ใช้สิทธิ” ในการประกอบธุรกิจนั้นจะมีกฎหมายหลากหลายฉบับเข้ามาจำกัด/ควบคุมและดูแลเป็นจำนวนมาก แต่จะเป็นการจำกัด/ควบคุมและดูแลผ่านตัวของ “สินค้าหรือบริการ” เป็นส่วนใหญ่โดยการกำหนดเงื่อนไข หลักเกณฑ์ในการ “ใช้สิทธิ” ในการประกอบธุรกิจ เช่น มาตรา 6 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.2507 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551⁶⁷ เป็นต้น ซึ่งในเรื่องนี้ ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่า อาจจะต้องมีการศึกษาถึงกฎหมายที่เข้ามาจำกัดการใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจของคนไทยต่อไปในอนาคต

ในขณะที่คนไทยไม่ประสบปัญหาทางกฎหมายในการ “มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจ แต่คนต่างด้าวนั้นต้องประสบปัญหาทางกฎหมายในการ “มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะกฎหมายที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเอาไว้อย่างเข้มงวด

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัย จะขอนำเสนอรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 มาพิจารณาโดยใช้หลักเกณฑ์เรื่อง “สถานะบุคคล” มาประกอบการพิจารณา ดังนี้

(1) คนไทย

คนไทยมีสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” อย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อจำกัดสิทธิแต่อย่างใด ภายใต้การคุ้มครองของมาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

(2) คนต่างด้าว

คนต่างด้าวมียสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” เช่นกัน แต่อยู่ภายใต้บทบังคับหรือบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งในที่นี้ก็คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 50 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในสมัยนั้น ซึ่งก็คือ มาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ฉบับปัจจุบัน⁶⁸

⁶⁷ มาตรา 6 ทวิแห่งพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 บัญญัติว่า “...ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าหรือส่งออกซึ่งเชื้อพันธุ์พืชที่รัฐมนตรีประกาศตามวรรคหนึ่งเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี และในการนำเข้าจะต้องมีใบรับรองสุขอนามัยพืชกำกับมาด้วย...”

⁶⁸ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “...พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 35 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย...”

ดังนั้น คนต่างด้าวจะมีสิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” หรือไม่ ต้องพิจารณา “พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542” เป็นลำดับแรก

ดังนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะขอเสนอถึง “พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542” ในฐานะที่เป็นบทบัญญัติกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ดังนี้

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ได้แบ่งกลุ่มหรือประเภทของคนต่างด้าวที่จะมีสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ไว้ 3 ประเภทคือ

(1) คนต่างด้าว : ห้ามประกอบธุรกิจในประเทศโดยเด็ดขาด⁶⁹

มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ห้ามคนต่างด้าว 2 ประเภทไม่ให้มีสิทธิประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ในประเทศไทย ดังนี้

1.) คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือรอการเนรเทศตามกฎหมาย

คนต่างด้าวในกลุ่มนี้ คือ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยและถูกเนรเทศหรือรอการเนรเทศออกนอกประเทศไทยตามกฎหมาย

เช่น คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการเนรเทศ พ.ศ.2499 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการเนรเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2507 และพระราชบัญญัติการเนรเทศ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2521⁷⁰ หรือผู้ต้องถูกส่งตัวกลับออกนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 29 54 และ 55 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁷¹ เป็นต้น

⁶⁹ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวต่อไปนี้ ห้ามประกอบธุรกิจในราชอาณาจักร

(1) คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือรอการเนรเทศตามกฎหมาย

(2) คนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่น”.

⁷⁰ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการเนรเทศ พ.ศ.2499 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการเนรเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2507 และพระราชบัญญัติการเนรเทศ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2521บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏว่ามีความจำเป็นเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งให้ เนรเทศคนต่างด้าว ออกไปนอกราชอาณาจักรมีกำหนดเวลาตามที่เห็นสมควร อนึ่ง เมื่อพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป รัฐมนตรีจะเพิกถอนคำสั่งเนรเทศเสียก็ได้

ความในวรรคแรกมิให้ใช้บังคับแก่ผู้ที่เคยได้สัญชาติไทยโดยการเกิด”.

⁷¹ มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบคนต่างด้าวผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักร หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักร พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้เจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะจัดการควบคุมคนต่างด้าวผู้นั้นไว้ในพาหนะ หรือให้ส่งตัวไปยังสถานที่ใด เพื่อพนักงานเจ้าหน้าที่จะได้ควบคุมไว้ตรวจสอบ หรือให้ส่งตัวกลับออกไปนอกราชอาณาจักร...”

คนต่างด้าวกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นผู้ที่ประเทศไทยต้องส่งกลับหรือเนรเทศออกนอกประเทศไทย ดังนั้น การที่จะให้มีสิทธิประกอบธุรกิจในประเทศไทยในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” จะเป็นเรื่องที่ขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการเนรเทศหรือคนเข้าเมืองที่ต้องการให้ส่งคนต่างด้าวเหล่านี้ออกนอกประเทศไทย อีกทั้งคนต่างด้าวในกลุ่มนี้ไม่สามารถปรากฏตนต่อสังคมไทยได้โดยชัดเจนเปิดเผยเหมือนเช่นคนต่างด้าวอื่นๆกรณีทั่วไป เพราะฉะนั้น บทบาทต่อการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในกลุ่มนี้จึงมีน้อยมากเมื่อเทียบกับคนต่างด้าวกรณีอื่นๆ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ ผู้ที่หนีภัยจากการสู้รบจากพม่าโดยอาศัยอยู่ใน “พื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยจากการสู้รบในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” หรือ แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่มีได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งคนต่างด้าวในกรณีนี้คือ คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีสิทธิอาศัยในประเทศไทยนั่นเอง

2.) คนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่น

คนต่างด้าวในกรณีนี้ คือ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของประเทศไทยซึ่งในที่นี้ก็คือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองพ.ศ.2522 ซึ่งตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองพ.ศ.2522 นี้คนต่างด้าวที่จะเข้ามาในประเทศไทยนั้นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข หลักเกณฑ์และวิธีการที่ประเทศไทยกำหนดว่าด้วยการเข้ามาในประเทศไทย อันได้แก่ กรณีมาตรา 12 13 15 และ 17⁷² แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองพ.ศ.

มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตนั้นสิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งตัวคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้...”

มาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “การส่งคนต่างด้าวกลับออกไปนอกราชอาณาจักรตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งตัวกลับโดยพาหนะใดหรือช่องทางใดก็ได้ตามแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะพิจารณาเห็นสมควร...”

⁷² มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้เข้ามาในราชอาณาจักร

(1) ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางอันถูกต้องและยังสมบูรณ์อยู่ หรือมีแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางเช่นว่านั้นจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศหรือจากกระทรวงการต่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่ไม่ต้องมีการตรวจลงตราสำหรับคนต่างด้าวบางประเภทเป็นกรณีพิเศษ การตรวจลงตราและการยกเว้นการตรวจลงตราให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

การตรวจลงตราตาม (1) ให้เสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(2) ไม่มีปัจจัยในการยังชีพตามควรแก่กรณีที่เข้ามาในราชอาณาจักร

(3) เข้ามาเพื่อมีอาชีพเป็นกรรมกร หรือเข้ามาเพื่อรับจ้างทำงานด้วยกำลังกายโดยไม่ได้อาศัยวิชาความรู้หรือการฝึกทางวิชาการ หรือเข้ามาเพื่อทำงานอื่นอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว

-
- (4) วิกัลจิตหรือมีโรคอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (5) ยังมิได้ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ หรือฉีดวัคซีน หรือปฏิบัติกรอย่างอื่นตามวิชาการแพทย์เพื่อป้องกันโรคติดต่อตามที่กฎหมายบัญญัติและไม่ยอมให้แพทย์ตรวจคนเข้าเมืองกระทำการเช่นนั้น
- (6) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาของศาลไทยหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายหรือคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดเหตุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดที่ยกเว้นไว้ในกฎกระทรวง
- (7) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม หรือจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายต่อความสงบสุขหรือความปลอดภัยของประชาชน หรือความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือบุคคลซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบาลต่างประเทศได้ออกหมายจับ
- (8) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นผู้เข้ามาเพื่อการค้าประเวณี การค้าหญิงหรือเด็ก การค้ายาเสพติดให้โทษการลักลอบหนีภาษีศุลกากร หรือเพื่อประกอบกิจการอื่นที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (9) ไม่มีเงินติดตัวหรือไม่มีประกันตามที่รัฐมนตรีประกาศตามมาตรา 14
- (10) รัฐมนตรีไม่อนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 16
- (11) ถูกรัฐบาลไทยหรือรัฐบาลต่างประเทศเนรเทศ หรือถูกเพิกถอนสิทธิการอยู่อาศัยในราชอาณาจักรหรือในต่างประเทศมาแล้ว หรือถูกพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีได้พิจารณายกเว้นให้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- การตรวจวินิจฉัยโรค ร่างกายหรือจิต ตลอดจนการปฏิบัติการเพื่อป้องกันโรคติดต่อ ให้ใช้แพทย์ตรวจคนเข้าเมือง”.
- มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวดังต่อไปนี้ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องมีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง
- (1) ผู้ควบคุมพาหนะและคนประจำพาหนะทางน้ำหรือทางอากาศซึ่งเพียงแต่แวะเข้ามายังท่า สถานี หรือท้องที่ในราชอาณาจักรแล้วกลับออกไป เพื่อประโยชน์ในการควบคุมบุคคลดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่จะออกหนังสือสำคัญตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อให้ถือไว้ก็ได้
- (2) คนสัญชาติของประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยเดินทางข้ามพรมแดนไปมาชั่วคราว โดยปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งประเทศนั้น
- (3) คนโดยสารรถไฟผ่านแดนซึ่งถือตัวโดยสารตลอดเพียงแต่ผ่านอาณาเขตประเทศไทยไปนอกราชอาณาจักรตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งประเทศนั้นๆ และรวมตลอดถึงผู้ควบคุมพาหนะและคนประจำพาหนะแห่งรถไฟเช่นนั้นด้วย.
- มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรทราบเท่าที่อยู่ในฐานะดังต่อไปนี้ให้ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของกันต่างด้าวตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ นอกจากการปฏิบัติหรือการต้องห้ามตามมาตรา 11 มาตรา 12 (1) (4) และ(5) และมาตรา 18 วรรคสอง
- (1) บุคคลในคณะผู้แทนทางทูตซึ่งรัฐบาลต่างประเทศส่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในราชอาณาจักรหรือซึ่งเดินทางผ่านราชอาณาจักร เพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศอื่น
- (2) พนักงานฝ่ายกงสุลและลูกจ้างฝ่ายกงสุลซึ่งรัฐบาลต่างประเทศส่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในราชอาณาจักร หรือซึ่งเดินทางผ่านราชอาณาจักรเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศอื่น

2522 และต้องเป็นการเข้าเมืองมาตามช่องทางที่ประเทศไทยได้ระบุและกำหนดไว้ ได้แก่ กรณีมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองพ.ศ.2522⁷³

ดังนั้น การเข้าเมืองที่ฝ่าฝืนเงื่อนไข หลักเกณฑ์และวิธีการที่ประเทศไทยกำหนดดังกล่าวจึงเป็นการเข้าเมืองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การเข้าเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะคือ

ก.การเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อเท็จจริง

กล่าวคือ เป็นคนต่างด้าวที่มีข้อเท็จจริงว่าเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ต้องตามที่พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 กำหนดอันได้แก่ กรณีมาตรา 12 13 15 และ 17⁷⁴ ซึ่งคนต่างด้าวเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีนี้จำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงของบุคคลแต่ละคนเป็นรายกรณี

ข.การเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

(3) บุคคลซึ่งรัฐบาลต่างประเทศโดยความเห็นชอบของรัฐบาลไทยให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจในราชอาณาจักร

(4) บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจในราชอาณาจักร เพื่อรัฐบาลไทยตามความตกลงที่รัฐบาลไทยได้ทำไว้กับรัฐบาลต่างประเทศ

(5) หัวหน้าสำนักงานขององค์การหรือทบวงการระหว่างประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองการดำเนินงานในประเทศไทย หรือซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ความเห็นชอบด้วยแล้ว และรวมถึงพนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลอื่นซึ่งองค์การหรือทบวงการเช่นว่านั้นแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจในราชอาณาจักร เพื่อองค์การหรือทบวงการดังกล่าว หรือเพื่อรัฐบาลไทยตามความตกลงที่รัฐบาลไทยได้ทำไว้กับองค์การหรือทบวงการระหว่างประเทศนั้น

(6) คู่สมรส หรือบุตร ซึ่งอยู่ในความอุปการะและเป็นส่วนแห่งครัวเรือนของบุคคลตาม (1) (2) (3) (4) หรือ (5)

(7) คนรับใช้ส่วนตัวซึ่งเดินทางจากต่างประเทศเพื่อมาทำงานประจำเป็นปกติ ณ ที่พักอาศัยของบุคคลตาม (1) หรือบุคคลซึ่งได้รับเอกสิทธิเท่าเทียมกันกับบุคคลซึ่งมีตำแหน่งทางทูตตามความตกลงที่รัฐบาลไทยได้ทำไว้กับรัฐบาลต่างประเทศหรือกับองค์การหรือทบวงการระหว่างประเทศ

ในกรณีตาม (1) (2) (6) หรือ (7) ให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศและหลักอภัยที่อภัยปฏิบัติต่อกัน

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสอบถามและขอข้อมูลหลักฐานเพื่อสอบสวนว่าบุคคลซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรนั้นเป็นผู้ได้รับยกเว้นตามมาตรานี้”.

มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “ในกรณีพิเศษเฉพาะเรื่อง รัฐมนตรีโดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีจะอนุญาตให้คนต่างด้าวผู้ใดหรือจำพวกใดเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรภายใต้เงื่อนไขใดๆ หรือจะยกเว้นไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีใดๆ ก็ได้”.

⁷³ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเดินทางเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรจะต้องเดินทางเข้ามาหรือออกไปตามช่องทาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”.

⁷⁴ อ้างแล้ว.

คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้นเป็นการสันนิษฐานของกฎหมายว่าคนต่างด้าวนั้นเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันได้แก่

1. ข้อสันนิษฐานตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551

ได้แก่ กรณีของมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551⁷⁵ และ

2. ข้อสันนิษฐานตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522

ได้แก่ กรณีของมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁷⁶

จากข้อสันนิษฐานดังกล่าวจะเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 นั้นเป็น “ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด” ซึ่งคนต่างด้าวที่ต้องข้อสันนิษฐานดังกล่าวไม่สามารถที่จะพิสูจน์เป็นอย่างอื่นได้ กล่าวคือ แม้ตนเองจะเกิดในประเทศไทยและไม่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยก็ตามก็ไม่สามารถที่จะหักล้างข้อสันนิษฐานการเป็น “บุคคลที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้

แต่หากเป็นข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 นั้นจะเห็นได้ว่าเป็น “ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด” ซึ่งบุคคลที่ต้องข้อสันนิษฐานดังกล่าวสามารถที่จะพิสูจน์หักล้างเป็นอย่างอื่นได้

ดังนี้ จากมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทางคณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือการเนรเทศตามกฎหมาย และคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่น คนต่างด้าวเหล่านี้ไม่มีสิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของ

⁷⁵ มาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 บัญญัติว่า “...ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งจะอยู่ในราชอาณาจักรไทยในฐานะใดภายใต้เงื่อนไขใดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าวให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง”.

⁷⁶ มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดไม่มีหลักฐานการเข้ามาในราชอาณาจักรโดยถูกต้องตามมาตรา 12 (1) หรือไม่มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามพระราชบัญญัตินี้และทั้งไม่มีใบสำคัญประจำตัวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าวให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคนต่างด้าวผู้นั้นเข้ามาในราชอาณาจักรโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้”

คนต่างด้าวตามมาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติให้การรับรองไว้ โดยในกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงการ “ใช้สิทธิ” ในการประกอบธุรกิจแต่อย่างใด

(2) คนต่างด้าว : ห้ามประกอบธุรกิจในประเทศโดยมีเงื่อนไข⁷⁷

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทยภายใต้เงื่อนไข 2 ประการคือ

(1) ได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี⁷⁸

(2) ประกอบธุรกิจได้เฉพาะประเภทธุรกิจและในท้องที่ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด⁷⁹

คนต่างด้าวตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 นี้ได้แก่

ก. คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น

คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักรไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่นสามารถที่จะแยกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

⁷⁷ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวต่อไปนี้ จะประกอบธุรกิจได้เมื่อได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี และจะประกอบธุรกิจได้เฉพาะประเภทธุรกิจและในท้องที่ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรีโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในประกาศดังกล่าวรัฐมนตรีจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรก็ได้ตามที่เห็นสมควร

(1) คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น

(2) คนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น

การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต และระยะเวลาการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่อธิบดีไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวตามวรรคหนึ่งประกอบธุรกิจ คนต่างด้าวนั้นมี สิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้ และให้นำความในมาตรา 20 วรรคหนึ่ง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม”.

⁷⁸ อธิบดีตามมาตรา 7 นี้หมายถึง อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

แต่อย่างไรก็ตาม อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัดทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนแทนอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้าในการออกใบอนุญาตตามมาตรา 7 นี้ตามคำสั่งกรมทะเบียนการค้าที่ 61/2544 เรื่อง มอบอำนาจของอธิบดีกรมทะเบียนการค้าในการอนุญาตการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวพ.ศ. 2542.

หลักเกณฑ์และวิธีการขอรับ ใบอนุญาต การออกใบอนุญาต และระยะเวลาการอนุญาตเป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาตและระยะเวลาการอนุญาตให้ประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามมาตรา 7 พ.ศ. 2546”

⁷⁹ ณ ปัจจุบันนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ยังไม่มีประกาศกำหนดประเภทธุรกิจและในท้องที่ตามความมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2522.

(1) กลุ่มที่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 7 ทวิ วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535⁸⁰ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาและมารดาต่างด้าวทั้งนี้ไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรสกันหรือไม่ และบิดาหรือมารดาเป็นคนเข้าเมืองในลักษณะไม่ถาวร (ยกเว้นแต่เป็นบุคคลที่ได้สัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551) โดยบุคคลกลุ่มนี้จะถูกมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 สันนิษฐานว่าเป็น “บุคคลเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง”⁸¹ แม้โดยข้อเท็จจริงจะเกิดในประเทศไทยก็ตาม

ดังนั้น หากพิจารณาเรื่อง “สถานะบุคคล” แล้วจะเห็นได้ว่ากรณีมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้จะเข้ากรณีมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ด้วยซึ่งเป็นไปตามข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ดังกล่าวนั่นเอง

เพราะฉะนั้น คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่นตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จึงตกอยู่ภายใต้มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ดังนั้น คนต่างด้าวในกรณีนี้จึงต้องห้ามประกอบธุรกิจในประเทศไทยในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” โดยเด็ดขาดซึ่งเป็นไปตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นั่นเอง

(2) กลุ่มที่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508⁸²

บุคคลที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 นี้ ได้แก่ บุคคลที่เกิดในประเทศไทยจากบิดาและมารดาที่เป็นคนต่างด้าวโดยบิดาหรือมารดาเป็นหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต หรือเป็นหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางกงสุล หรือเป็นพนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ บุคคลในกรณีนี้แม้จะเกิดในประเทศไทยแต่ก็

⁸⁰ อ้างแล้ว.

⁸¹ ทั้งนี้เว้นแต่จะมีกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น.

⁸² มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 บัญญัติว่า “ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

(1) หัวหน้าคณะผู้แทนทางทูตหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต

(2) หัวหน้าคณะผู้แทนทางกงสุลหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางกงสุล

(3) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ

(4) คนในครอบครัวซึ่งเป็นญาติอยู่ในความอุปการะหรือคนใช้ ซึ่งเดินทางจากต่างประเทศมาอยู่กับบุคคลใน (1)

(2) หรือ (3)”.

ไม่ได้สัญชาติไทยแต่อย่างใด และในขณะเดียวกันจะได้รับสัญชาติตามบิดามารดาหรือไม่นั้นก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดามารดาของบุคคลนั้นๆ

ดังนั้น คนต่างด้าวตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 หากจะประกอบธุรกิจในประเทศไทยในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ตามที่มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้กำหนดไว้

ข. คนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น

คนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่นสามารถแบ่งได้ดังนี้

(1) กรณีมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551⁸³

(2) กรณีมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551⁸⁴

(3) กรณีมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.25082508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535⁸⁵

⁸³ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 บัญญัติว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรส อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้เมื่อปรากฏว่า

(1) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(2) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การถอนสัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรี”.

⁸⁴ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาดต่อกันเกินห้าปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นหรือฝักใฝ่อยู่ในสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐหรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตาม (1) หรือ (2) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทยตาม (3) หรือ (4) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอ ให้ศาลเป็นผู้สั่ง”.

(3) กรณีมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508⁸⁶

การถอนสัญชาติไทยในกรณีเหล่านี้ส่งผลให้คนไทยต้องเสียสัญชาติไทย ดังนั้น คนเหล่านั้นจะตกเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายโดยทันที⁸⁷

ปัญหาที่เราต้องขบคิดในประการต่อมา คือ หลังจากทีคนไทยถูกถอนสัญชาติไทยและส่งผลให้ตกเป็น “คนต่างด้าว” นั้น บุคคลเหล่านั้นจะเป็นคนต่างด้าวประเภทใดในทางกฎหมายโดยเฉพาะประเด็นของ “การเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” เพราะหากเราพิจารณาถึงผลของการถอนสัญชาติไทยแล้วจะเห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติว่าด้วย “การเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” ของ “คนต่างด้าว” ที่ถูกถอนสัญชาติไทยอย่างชัดเจน จะมีก็แต่ผลตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526⁸⁸ และพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493⁸⁹ เท่านั้นซึ่งไม่ใช่ผลที่เกี่ยวกับ “การเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” แต่อย่างใด

⁸⁵ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 บัญญัติว่า “เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง”.

⁸⁶ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 บัญญัติว่า “รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยแก่ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ เมื่อปรากฏว่า

- (1) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ
- (2) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม
- (3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

- (4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

- (5) ไปอยู่ในต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี

- (6) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยตามมาตรานี้ จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถูกถอนสัญชาติไทยในเมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ และได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสองด้วยก็ได้ และเมื่อรัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติไทยแล้วให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ”.

⁸⁷ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว หรือสละสัญชาติไทย หรือถูกถอนสัญชาติไทยย่อมเสียสัญชาติไทย”.

⁸⁸ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 บัญญัติว่า “ผู้ถือบัตรผู้ใดเสียสัญชาติไทยเมื่อใด ไม่ว่าด้วยเหตุใดผู้นั้นหมดสิทธิที่จะใช้บัตรนั้นทันที และต้องส่งมอบบัตรนั้นให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่แห่งท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เสียสัญชาติไทย”.

⁸⁹ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 บัญญัติว่า “คนสัญชาติไทยผู้เสียไปซึ่งสัญชาติไทยไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ไปขอใบสำคัญประจำตัวจากนายทะเบียนในท้องที่ที่ตนอยู่ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ว่าตนได้เสียไปซึ่งสัญชาติไทย”.

ในขณะนี้มนักกฎหมายหลายท่านเห็นว่า การที่มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 ให้คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติไปขอรับ “ใบสำคัญประจำตัว” นั้น เท่ากับว่าประเทศไทยต้องการให้ “คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติ” เหล่านี้ได้รับการพัฒนาสถานะเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” นั่นเอง ทั้งนี้เนื่องจาก “ใบสำคัญประจำตัว” ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 จะออกให้เฉพาะ “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” เท่านั้น

อนึ่ง สถานะบุคคล “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองตามกฎหมายโดยอัตโนมัติแต่เกิดจากกระบวนการร้องขอของคนต่างด้าว

ดังนั้น ปัญหาต่อมาที่เราต้องขบคิด คือ ในช่วงเวลาที่จะมีการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” ดังกล่าว “คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติ” ดังกล่าวนั้นจะมี “สถานะบุคคล” ไດ?

หากเราจะนำมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 มาพิจารณา⁹⁰ จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาที่ “คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติ” ดังกล่าวนั้นยังไม่มี “ใบสำคัญประจำตัว” ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 หรือ ยังไม่มี “ใบสำคัญถิ่นที่อยู่” ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 นั้นให้ “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคนไทยที่ถูกถอนสัญชาตินั้นเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

แต่อย่างไรก็ตาม อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 นั้นเป็น “ข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด” ดังนั้น “คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติ” หากสามารถพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ได้ ปัญหา ก็จะย้อนกลับมาที่เดิม ก็คือ “คนไทยที่ถูกถอนสัญชาติ” มีสถานะบุคคลตามกฎหมายใน “สถานะบุคคล” ไດ? ซึ่งในกรณีปัญหานี้ทางคณะผู้วิจัยคิดว่าควรจะต้องมีการศึกษาถึงผลของ “การถูกถอนสัญชาติไทย” ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของ “สถานะบุคคล” ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวสามารถดำเนินการวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังนี้ จากมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทางคณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น และคนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น นั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายเปิดช่องหรือ โอกาสให้บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติ

⁹⁰ อ้างแล้ว.

การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 มีสิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ไม่มีผลใช้บังคับได้ ทั้งนี้เพราะ

1.) พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

ปัจจุบันนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ยังไม่มีประกาศกำหนดประเภทธุรกิจและในท้องที่ตามความมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

2.) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551

มาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ได้ตั้งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดให้คนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยเป็น “บุคคลเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” หรือ “คนเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

3.) พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522

มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ได้ตั้งข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดให้คนต่างด้าวที่ถูกถอนสัญชาติเป็น “คนเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

(3) คนต่างด้าว : ห้ามประกอบธุรกิจในประเทศโดยมีเงื่อนไข⁹¹

กรณีมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นั้นกำหนดให้การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ บัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. บัญชีหนึ่ง : ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาด⁹²

⁹¹ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญชีว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 และมาตรา 12

(1) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีหนึ่ง

(2) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัย หรือความมั่นคงของประเทศธุรกิจที่มีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือธุรกิจที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสอง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีโดยการอนุมัติของคณะกรรมการ

(3) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่คนไทยยังไม่มี ความพร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างด้าว ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสาม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ”

⁹² บัญชีหนึ่ง

ข. บัญชีสอง : ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี
โดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรี⁹³

ธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษ

- (1) การทำกิจการหนังสือพิมพ์ การทำกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์
- (2) การทำนา ทำไร่ หรือทำสวน
- (3) การเลี้ยงสัตว์
- (4) การทำป่าไม้และการแปรรูปไม้จากป่าธรรมชาติ
- (5) การทำการประมงเฉพาะการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยและในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย
- (6) การสกัดสมุนไพรไทย
- (7) การค้าและการขายทอดตลาดโบราณวัตถุของไทย หรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของประเทศ
- (8) การทำหรือการหล่อพระพุทธรูป และการทำบาตร
- (9) การค้าที่ดิน

⁹³ บัญชีสอง

ธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยหรือความมั่นคงของประเทศหรือมีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี
หัตถกรรมพื้นบ้าน หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมวด 1 ธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยหรือความมั่นคงของประเทศ

- (1) การผลิต การจำหน่าย และการซ่อมบำรุง
 - (ก) อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ดินปืน วัตถุระเบิด
 - (ข) ส่วนประกอบของอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และวัตถุระเบิด
 - (ค) อาวุธยุทโธปกรณ์ เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะทางการทหาร
 - (ง) อุปกรณ์หรือส่วนประกอบของอุปกรณ์สงครามทุกประเภท
- (2) การขนส่งทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศในประเทศ รวมถึงกิจการการบินในประเทศ

หมวด 2 ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และหัตถกรรมพื้นบ้าน

- (1) การค้าของเก่า หรือศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นงานศิลปกรรม หัตถกรรมของไทย
- (2) การผลิตเครื่องมือแกะสลัก
- (3) การเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหมไทย การทอผ้าไหมไทย หรือ การพิมพ์ลวดลายผ้าไหมไทย
- (4) การผลิตเครื่องดนตรีไทย
- (5) การผลิตเครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องทองลงหิน หรือเครื่องเงิน
- (6) การผลิตถ้วยชามหรือเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นศิลปวัฒนธรรมไทย

หมวด 3 ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม

- (1) การผลิตน้ำตาลจากอ้อย
- (2) การทำนาเกลือ รวมทั้งการทำเกลือสินเธาว์
- (3) การทำเกลือหิน
- (4) การทำเหมือง รวมทั้งการระเบิดหรือย่อยหิน
- (5) การแปรรูปไม้เพื่อทำเครื่องเรือนและเครื่องใช้สอย

ค. บัญชีสาม : ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ⁹⁴

⁹⁴ บัญชีสาม

ธุรกิจที่คนไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างด้าว

- (1) การสีข้าว และการผลิตแป้งจากข้าวและพืชไร่
- (2) การทำการประมง เฉพาะการเลี้ยงสัตว์น้ำ
- (3) การทำป่าไม้จากป่าปลูก
- (4) การผลิตไม้อัด แผ่นไม้วีเนียร์ ชิปบอร์ด หรือ ฮาร์ดบอร์ด
- (5) การผลิตปูนขาว
- (6) การทำกิจการบริการทางบัญชี
- (7) การทำกิจการบริการทางกฎหมาย
- (8) การทำกิจการบริการทางสถาปัตยกรรม
- (9) การทำกิจการบริการทางวิศวกรรม
- (10) การก่อสร้าง ยกเว้น

(ก) การก่อสร้างสิ่งซึ่งเป็นการให้บริการพื้นฐานแก่ประชาชน ด้านการสาธารณสุข โภคหรือการคมนาคมที่ต้องใช้เครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยีหรือความชำนาญในการก่อสร้างเป็นพิเศษ โดยมีทุนขั้นต่ำของคนต่างด้าวตั้งแต่ห้าร้อยล้านบาทขึ้นไป

(ข) การก่อสร้างประเภทอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- (11) การทำกิจการนายหน้าหรือตัวแทน ยกเว้น

(ก) การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนซื้อขายหลักทรัพย์หรือการบริการที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าซึ่งสินค้าเกษตรหรือตราสารทางการเงินหรือหลักทรัพย์

(ข) การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนซื้อขายหรือจัดหาสินค้าหรือบริการที่จำเป็นต่อการผลิตหรือการให้บริการของวิสาหกิจในเครือเดียวกัน

(ค) การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนซื้อขาย จัดซื้อหรือจัดจำหน่าย หรือจัดหาตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อการจำหน่ายซึ่งสินค้าที่ผลิตในประเทศหรือนำเข้ามาจากต่างประเทศอันมีลักษณะ เป็นการประกอบธุรกิจระหว่างประเทศ โดยมีทุนขั้นต่ำของคนต่างด้าวตั้งแต่หนึ่งร้อยล้านบาทขึ้นไป

(ง) การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนประเภทอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- (12) การขายทอดตลาด ยกเว้น

(ก) การขายทอดตลาดที่มีลักษณะเป็นการประมูลซื้อขายระหว่างประเทศที่มีใช้การประมูลซื้อขายของเก่า วัตถุโบราณ หรือศิลปวัตถุซึ่งเป็นงานศิลปกรรม หัตถกรรม หรือ โบราณวัตถุของไทย หรือที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของประเทศ

(ข) การขายทอดตลาดประเภทอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- (13) การค้าภายในเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลทางการเกษตรพื้นเมืองที่ยังไม่มีกฎหมายห้ามไว้

(14) การค้าปลีกสินค้าทุกประเภทที่มีทุนขั้นต่ำรวมทั้งสิ้นน้อยกว่าหนึ่งร้อยล้านบาท หรือที่มีทุนขั้นต่ำของแต่ละร้านค่าน้อยกว่ายี่สิบล้านบาท

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ามาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทยภายใต้เงื่อนไข 2 ประการคือ

(1) บัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติ

(2) การได้รับอนุญาตจากประเทศไทย

ซึ่งคนต่างด้าวตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้แก่⁹⁵

ก.คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

คนต่างด้าวในกรณีนี้คือ คนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง กล่าวคือ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 อันได้แก่ กรณีมาตรา 12 13 15 และ 17⁹⁶ และมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ข. คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย

คนต่างด้าวในกรณีนี้คือ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและร้องขอมิสิทธิอาศัยในประเทศไทยแบบถาวรตามมาตรา 17 40 41 42 43 51⁹⁷ แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 และรวมถึง “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย” และได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522⁹⁸ ให้เป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” ด้วย

จากบทบัญญัติมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คนต่างด้าวจะประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้นั้นต้องพิจารณาบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 เป็นสำคัญว่า “การประกอบธุรกิจ” ของคนต่างด้าวนั้นเป็นธุรกิจใดในบัญชีใด ซึ่งแต่ละบัญชียกให้ผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บัญชีหนึ่ง: ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาด บัญชีสอง:ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับ

(15) การค้าส่งสินค้าทุกประเภทที่มีทุนขั้นต่ำของแต่ละร้านค้าไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยล้านบาท

(16) การทำกิจการโฆษณา

(17) การทำกิจการโรงแรม เว้นแต่บริการจัดการโรงแรม

(18) การนำเที่ยว

(19) การขายอาหารหรือเครื่องดื่ม

(20) การทำกิจการเพาะขยายหรือปรับปรุงพันธุ์พืช

(21) การทำธุรกิจบริการอื่น ยกเว้นธุรกิจบริการที่กำหนดในกฎกระทรวง

⁹⁵ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ดังนั้น คนต่างด้าวที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 6,7,10 และ 12 จึงไม่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 8 อีก.

⁹⁶ อ้างแล้ว.

⁹⁷ อ้างแล้ว.

⁹⁸ อ้างแล้ว.

อนุญาตจากรัฐมนตรีโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรี และบัญชีสาม:ห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจในประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว และในเบื้องต้นจากการลงพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ทางคณะผู้วิจัยพบว่ารูปแบบของการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ

(1) การประกอบธุรกิจการค้าชายแดน : สินค้า

อัน ได้แก่ การนำเข้าสินค้าจากประเทศมาเลเซียประเภทสิ่งทอ พืชผลทางเกษตร เช่น พริก งาม เป็นต้น และการส่งออกสินค้าจากประเทศไทย

(2) การประกอบธุรกิจการค้าชายแดน : บริการ

อัน ได้แก่ การขนส่งสินค้าถ้ำถ้ำ กล่าวคือ ขนส่งสินค้าจากประเทศมาเลเซียประเภทน้ำมันปาล์ม น้ำมันดีเซล ผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังประเทศมาเลเซีย หรือขนส่งสินค้าจากประเทศญี่ปุ่นประเภทเครื่องยนต์ รถจักรยานเก่า เป็นต้น ผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังประเทศมาเลเซีย

ได้แก่ การบริการขนส่งสินค้าผ่านประเทศไทย ตัวแทนของนิติบุคคลต่างประเทศ เป็นต้น

ซึ่งจากการวิเคราะห์ในเบื้องต้น ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่า การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ไม่น่าจะเป็นการประกอบธุรกิจในบัญชีหนึ่งของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทั้งนี้เพราะจากข้อมูลสถิติสินค้าตามแนวชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนของด่านศุลกากรจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นไม่มีสินค้านำเข้าหรือส่งออกชนิดใดเลยที่อยู่ในข่ายของสินค้าตามบัญชีหนึ่งของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ดังกล่าว อีกทั้งสินค้าในการประกอบธุรกิจตามบัญชีหนึ่งนั้นยากที่จะมีการนำเข้าและส่งออกโดยผ่านพิธีการศุลกากรโดยกรณีปกติ

ดังนั้น ปัญหาต่อมาที่จะต้องวิเคราะห์คือ การประกอบธุรกิจการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นจะอยู่ในบัญชีสองหรือบัญชีสามของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้หรือไม่อยู่ในบัญชีใดๆของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้?

ในเรื่องนี้จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์ต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้ประกอบการการค้าชายแดนโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่เป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองไทยโดยชอบด้วยกฎหมายทั้งที่มีสิทธิอาศัยถาวรและสิทธิอาศัยชั่วคราว” ซึ่งการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องมีการส่งผ่านซึ่งปัญหาไปยังคณะกรรมการการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 เพื่อพิจารณาต่อไป

เพราะฉะนั้น เราสามารถที่จะสรุปได้ว่า กรณีของคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายทั้งที่มีสิทธิอาศัยถาวรและสิทธิอาศัยชั่วคราวอยู่ในประเทศไทยนั้น การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในกรณีนี้ต้องพิจารณาบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้เป็นลำดับแรกว่าการประกอบธุรกิจดังกล่าวอยู่ในบัญชีใด กล่าวคือ บัญชีหนึ่ง บัญชีสอง หรือบัญชีสาม ทั้งนี้เพราะบัญชี

ทั้งสามฉบับดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการมีสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ในประเทศไทยที่แตกต่างกัน

แต่อย่างไรก็ตาม หากการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวดังกล่าวไม่อยู่ในบัญชีที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้แล้ว คนต่างด้าวก็จะมีสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ในประเทศไทยได้โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิใดๆ ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542⁹⁹

.....

⁹⁹ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “การปรับปรุงหรือแก้ไขประเภทธุรกิจตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ให้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกา เว้นแต่ธุรกิจตามบัญชีหนึ่งหรือตามบัญชีสองหมวด 1 ให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ

ให้คณะกรรมการพิจารณาทบทวนประเภทธุรกิจตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้อย่างน้อยครั้งหนึ่งในทุกกรอบระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับแล้วทำความเห็นเสนอรัฐมนตรี

คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจที่มีได้กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้อยู่ก่อนการปรับปรุงหรือแก้ไขประเภทธุรกิจตามวรรคหนึ่ง หากต่อมาธุรกิจนั้นเป็นธุรกิจที่ต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้และคนต่างด้าวนั้นประสงค์จะประกอบธุรกิจนั้นต่อไป ให้ดำเนินการแจ้งข้ออธิบดีเพื่อขอหนังสือรับรองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในมาตรา 11

ในระหว่างระยะเวลาที่ปฏิบัติตามวรรคสามและยังไม่ได้รับหนังสือรับรอง มิให้ถือว่าคนต่างด้าวนั้นเป็นผู้ประกอบธุรกิจโดยมิได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้”.

บทที่ 4

กรอบแนวคิด (Concept)

บทที่ 4 นี้ ทางคณะผู้วิจัยจะนำข้อเท็จจริง นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ในบทที่ 3 มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดมิติของภาพความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง นโยบาย และกฎหมายดังกล่าวอันจะทำให้เราเห็นภาพการเชื่อมต่อระหว่างสิ่งเหล่านั้นและผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งข้อเสนอแนะจากทางคณะผู้วิจัย

สรุปและวิเคราะห์

ทางคณะผู้วิจัยได้นำเสนอถึงภาพของคนและลักษณะของการค้าชายแดน ตลอดจนผู้ประกอบการค้าชายแดน นโยบายการค้าชายแดนต่อผู้เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการค้าชายแดนแล้ว ในส่วนนี้ทางคณะผู้วิจัยจะทำการสรุปและเชื่อมมิติของภาพทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

คนหรือผู้คนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถที่จะแยกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- 1.) คนไทย หรือ คนสัญชาติไทย
- 2.) คนต่างด้าว

คนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถที่จะแยกย่อยได้ 4 กลุ่ม โดยอาศัยนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับสถานะบุคคลในเรื่องการพัฒนา “สถานะบุคคล” มาเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- ก. คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีสิทธิอาศัยในประเทศไทย
- ข. คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย
- ค. คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย
- ง. คนต่างด้าวที่เป็นบุตรหลานของคนต่างด้าวในกลุ่มที่ ก - ค ที่เกิดในประเทศไทย

คนไทยและคนต่างด้าวเหล่านี้ได้เข้ามาเป็นกลจักรในการขับเคลื่อนการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีทั้งเข้ามาเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนและเข้ามารับจ้างในธุรกิจหรืองานภาคบริการ เช่น ขนส่ง หรือแรงงาน เป็นต้น เพื่อเป็นจุดเชื่อมต่อให้ระบบการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถก้าวผ่านข้อจำกัดในเรื่องที่ตั้งของพื้นที่การค้าชายแดนซึ่งอยู่ในเขตของป่าไม้ที่เดินทางเข้าถึงยากลำบาก

ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น จากข้อเท็จจริงในพื้นที่ปรากฏว่ามีทั้งผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็นคนไทย และผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็นคนต่างด้าวซึ่งผู้ประกอบการทั้งสองนั้นปรากฏตัวทั้งในการค้าชายแดนโดยแท้และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ โดยเรื่อง “สถานะบุคคล” ไม่มีบทบาทมากนักต่อผู้ประกอบการค้าชายแดนในการค้าชายแดนโดยแท้ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของการค้าชายแดนโดยแท้นั้นเป็นการค้าของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนในลักษณะของความ

เอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีความยืดหยุ่นต่อกัน ดังนั้น กฎหมายและระเบียบนโยบายทางการค้าจึงไม่มีอิทธิพลต่อผู้ประกอบการทั้งคนไทยและคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในบริเวณของช่องทางการค้าที่ทำการค้าชายแดนโดยแท้

ในทางกลับกัน หากเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ เรื่อง “สถานะบุคคล” กลับมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะประเด็นของการเป็น “ผู้ทรงสิทธิ” หรือ “ผู้มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดน ทั้งนี้เพราะมีการนำเรื่อง “สถานะบุคคล” มาเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็น “ผู้ทรงสิทธิ” หรือ “ผู้มีสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจ โดยมีทั้งนโยบายและกฎหมายที่นำเรื่อง “สถานะบุคคล” มาเป็นเงื่อนไขของการเข้าสู่การเป็น “ผู้ทรงสิทธิ” ในการประกอบธุรกิจ ดังนี้

(1) คนไทย

นโยบาย : ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ บริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน¹⁰⁰

กฎหมาย : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 43 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขัดขวางไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน”

วิเคราะห์ : จากมาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าคนไทยทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบธุรกิจในประเทศไทย การจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

เพราะฉะนั้น ในเบื้องต้นเราสามารถที่จะสรุปได้ว่า คนไทยทุกคนมีสิทธิในการประกอบธุรกิจ แต่สิทธิในการประกอบธุรกิจดังกล่าวนี้ อาจจะถูกจำกัดได้โดยกฎหมาย

ดังนั้น สิ่งที่เราต้องนำมาพิจารณาในลำดับถัดไป ก็คือ มีกฎหมายใดบ้างที่ “จำกัด” สิทธิในการประกอบธุรกิจของคนไทยในประเทศไทย?

จากการค้นคว้าข้อมูลทางกฎหมาย ทางคณะผู้วิจัยไม่พบกฎหมายที่เข้ามา “จำกัด” สิทธิในการประกอบธุรกิจของคนไทย

¹⁰⁰ อ้างแล้ว.

ดังนั้น สิ่งที่เราต้องนำมาพิจารณาในลำดับถัดไป ก็คือ นโยบายของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามประกาศ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าว ออกโดยอาศัยอำนาจกฎหมายใดในการที่จะจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนไทย ?

คำตอบต่อคำถามนี้เราคงต้องพิจารณาถึงการเกิดขึ้นของ “ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นลำดับแรก

“ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ประกอบไปด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นประธาน และมีตัวแทนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆเป็นคณะกรรมการ โดยศูนย์สั่งการชายแดนฯดังกล่าวได้จัดตั้งขึ้นมาโดยคำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 1/49 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2549¹⁰¹ มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้บัญชาการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (ผอ.นชท.) ซึ่งเป็นไปตามคำสั่งแต่งตั้งของสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 260/2544 ลงวันที่ 30 สิงหาคม 2544 โดยขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี¹⁰²

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แหล่งที่มาของอำนาจของ “ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน” มาจากคำสั่งของสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากับกระทรวงเท่านั้นและไม่มีลำดับหรือศักดิ์ทางกฎหมายเป็น “พระราชบัญญัติ” แต่ประการใด

เพราะฉะนั้น การที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอนออกประกาศฯ ดังกล่าวเพื่อมาจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนไทย จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นคำสั่งที่น่าน่าจะขัดต่อมาตรา 43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2550 ที่บัญญัติรับรองสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนไทยเอาไว้

ด้วยเหตุนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงไม่มีสิทธิหรือมีอำนาจในการ “จำกัด” สิทธิในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนของคนไทยไม่ว่าคนเหล่านั้นจะได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนหรือไม่ก็ตาม

¹⁰¹ คำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ 729/2549 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2549 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

¹⁰² สำนักนายกรัฐมนตรี มีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

สำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี รับผิดชอบการบริหารราชการทั่วไป เสนอแนะนโยบายและวางแผนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคง และราชการเกี่ยวกับงบประมาณ ระบบราชการ การบริหารงานบุคคล กฎหมายและการพัฒนากฎหมาย การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ การปฏิบัติการกิจพิเศษ และราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักนายกรัฐมนตรี หรือส่วนราชการที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือที่มีใ้ได้อยู่ภายในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงใด โดยเฉพาะ.

ดังนั้น ประการของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าวจึงน่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 จึงเป็นประกาศที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีผลใช้บังคับกับทั้งคนไทยและคนต่างด้าวไม่ว่าคนเหล่านั้นจะอาศัยอยู่ในหรือนอกจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ตาม

ผล : หากเราพิจารณาจากประกาศของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนฯจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว เราจะเห็นได้ว่าประกาศดังกล่าวส่งผลให้เกิดกลุ่มผู้ประกอบการคนไทยใน 2 รูปแบบ คือ

- (1) ผู้ประกอบการคนไทยหรือคนที่ไม่มีสัญชาติไทยที่ได้ขึ้นทะเบียนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- (2) ผู้ประกอบการคนไทยหรือคนที่ไม่มีสัญชาติไทยที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้ประกอบการทั้งสองรูปแบบนี้ หากอาศัยอยู่นอกจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประสงค์จะประกอบการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ต้องดำเนินการจ้างตัวแทนหรือนายหน้าที่เป็นผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วให้ดำเนินการค้าชายแดนแทนตนเอง แต่หากอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประสงค์จะประกอบการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่ว่าจะประกอบเป็นอาชีพหลักหรือเป็นอาชีพเสริมก็ต้องมาขึ้นทะเบียนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนไว้ก่อน ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนี้จะทำให้การค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่สามารถที่จะเป็นกระจุดสะท้อนความจริงของระบบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เนื่องจากคนที่มาขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนอาจจะไม่ใช่ผู้ประกอบการที่แท้จริงที่ทำการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ได้ อีกทั้งการขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นยังเป็น “ดุลพินิจ” ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะพิจารณาว่าอนุญาตหรือนำมติให้คนที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนหรือไม่ก็ได้ ซึ่งอาจจะเป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์จาก “ดุลพินิจ” ดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีกระบวนการในการตรวจสอบ “ดุลพินิจ” ดังกล่าวตามที่ปรากฏในประกาศของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าว

(2) คนต่างด้าว

นโยบาย : ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ บริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน¹⁰³

กฎหมาย : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 43 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบ

¹⁰³ อ้างแล้ว.

การประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขัดขวางไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน”

กฎหมาย : พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “... พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 35 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย...

มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวต่อไปนี้จะห้ามประกอบธุรกิจในราชอาณาจักร

- (1) คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือรอการเนรเทศตามกฎหมาย
- (2) คนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่น

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวต่อไปนี้จะประกอบธุรกิจได้เมื่อได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี และจะประกอบธุรกิจได้เฉพาะประเภทธุรกิจ และในท้องที่ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรีโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในประกาศดังกล่าวรัฐมนตรีจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดไว้ก็ได้ตามที่เห็นสมควร

- (1) คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น

- (2) คนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น

การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต และระยะเวลาการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่อธิบดีไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวตามวรรคหนึ่งประกอบธุรกิจ คนต่างด้าวนั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้ และให้นำความในมาตรา 20 วรรคหนึ่ง และวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 และมาตรา 12

- (1) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีหนึ่ง

- (2) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัย หรือความมั่นคงของประเทศธุรกิจที่มีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือธุรกิจที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสอง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรี

(3) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่คนไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างด้าว ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสาม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

วิเคราะห์ : อย่างที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า โครงสร้างของ “คน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ประกอบไปด้วยทั้งคนไทยและคนต่างด้าว

คนต่างด้าวเหล่านี้ต่างอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตามแนวชายแดน ซึ่งรวมถึงบริเวณพื้นที่ที่เป็นช่องทางการค้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คนต่างด้าวเหล่านี้จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นทางคณะผู้วิจัยพบว่าคนต่างด้าวเหล่านี้เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนทั้งในการค้าชายแดนโดยแท้และการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ

การค้าชายแดนโดยแท้นั้น คนต่างด้าวไม่ประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจมากนัก เนื่องจากการค้าชายแดนรูปแบบนี้เป็นการค้าของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนในลักษณะเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น “สถานะบุคคล” การเป็นคนต่างด้าวไม่มีผลกระทบต่อคนต่างด้าวเหล่านี้ในการค้าชายแดนโดยแท้มากนัก

แต่หากเป็นการค้าชายแดนในเชิงการค้าระหว่างประเทศ “สถานะบุคคล” จะเข้ามามีบทบาทในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ซึ่งกฎหมายที่เข้ามาจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ที่สำคัญก็คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ดังกล่าวนั้น ทางคณะผู้วิจัยจะขอเสนอ ดังนี้

(1) ห้ามประกอบธุรกิจในประเทศโดยเด็ดขาดตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

บทบัญญัติมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ดังกล่าวห้ามคนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือการเนรเทศตามกฎหมาย และคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่นประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น

กรณีของคนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือการเนรเทศตามกฎหมายนั้นไม่น่าสงสัยที่ประเทศไทยจะห้ามประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยเด็ดขาด เพราะคนต่างด้าวเหล่านี้ไม่มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยแต่อย่างใด อีกทั้งประเทศไทยไม่มีนโยบายใดๆที่จะให้มีการพัฒนา “สถานะบุคคล” ให้แก่คนต่างด้าวในกรณีนี้

ดังนั้น การห้ามคนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือการเนรเทศตามกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่น่าจะถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงในสังคมไทย

แต่อย่างไรก็ตาม หากเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย และประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนา “สถานะบุคคล” ตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหา

สถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2548 บทบัญญัติมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 จะใช้บังคับกับคนต่างด้าวในกรณีนี้หรือไม่?

คำตอบต่อคำถามนี้คือ ต้องนำมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับด้วย ทั้งนี้เพราะมาตรา 6 นี้ห้ามคนต่างด้าวทุกคนที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยไม่คำนึงว่าคนต่างด้าวนั้นจะมีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทยหรือได้รับผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทยด้วยเหตุใดๆ กล่าวคือ แม้ว่าคนต่างด้าวนั้นจะมีสิทธิอาศัยชั่วคราวหรือได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเพื่อการพัฒนา “สถานะบุคคล” จากการที่คนต่างด้าวเหล่านั้นอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานและไม่สามารถเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางได้ก็ตาม

ปัญหาที่เราต้องถามต่อมาก็คือ ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์อะไรต่อการที่จำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเหล่านี้?

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 2 ว่า คนต่างด้าวเหล่านี้เป็นคนต่างด้าว “ในประเทศ” ดังนั้นการกำหนดเงื่อนไขหรือการจำกัดสิทธิต่อคนต่างด้าวในกรณีเหล่านี้จะเหมาะสมกับข้อเท็จจริงในสังคมไทยและในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมากน้อยเพียงใด เพราะคนต่างด้าวเหล่านี้มีต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมไม่เหมือนกับคนต่างด้าว “นอกประเทศ” กล่าวคือ คนต่างด้าว “ใน” ประเทศนั้นอยู่ในประเทศโดยถูกจำกัดสิทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเดินทาง สิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งแน่นอนว่าคนต่างด้าว “นอก” ประเทศที่เดินเข้ามาในประเทศไทยก็ถูกจำกัดสิทธิเหล่านี้เช่นเดียวกันแต่ความเข้มงวดหรือความเข้มข้นในการจำกัดสิทธินั้นจะมีลักษณะเบาบางกว่าหรือผ่อนคลายกว่าคนต่างด้าวในกรณีแรก อีกทั้งเราต้องไม่ลืมว่าคนต่างด้าว “นอก” ประเทศนี้ยังสามารถเดินทางกลับไปยังประเทศของตนเองหรือประเทศต้นทางของตนเองเมื่อใดก็ได้ ในขณะที่คนต่างด้าว “ใน” ประเทศนี้ไม่สามารถเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางของตนเองได้เนื่องจากอาศัยอยู่ในประเทศเป็นระยะเวลานานและไม่สามารถเดินทางกลับไปประเทศต้นทางของตนเองได้

อนึ่ง ทางคณะผู้วิจัยไม่ได้เรียกร้องให้ประเทศไทยเปิดเสรีให้คนต่างด้าวมีสิทธิในการประกอบธุรกิจโดยเสรีอย่างไม่มีข้อจำกัด แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเราพบว่าคนต่างด้าวเหล่านี้ต่างประกอบธุรกิจการค้าขายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเป็นกลจักรที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนและจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น การที่เราจะกีดกันหรือปฏิบัติต่อคนต่างด้าวเหล่านี้เหมือนเช่นกรณีของคนต่างด้าว “นอก” ประเทศนั้น ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์อะไรต่อการจำกัดสิทธิดังกล่าว?

และที่สำคัญ เราต้องไม่ลืมว่า คนต่างด้าวเหล่านี้ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนา “สถานะบุคคล” ให้เป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” และเป็น “คนสัญชาติไทย” ตามลำดับ ซึ่งการกีดกันคนต่างด้าวเหล่านี้ในการประกอบธุรกิจนั้นยังส่งผลต่อกระบวนการในการพัฒนา “สถานะบุคคล” โดยเฉพาะเงื่อนไขในการยื่นคำร้องเพื่อพัฒนาสถานะบุคคลจาก “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย” เป็น “คนสัญชาติไทยหรือ

คนไทย”¹⁰⁴ เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อพัฒนาสถานะบุคคลนั้น หลักเกณฑ์ประการหนึ่งในการพิจารณาคือ รายได้ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูง¹⁰⁵ ดังนั้น การกีดกันคนต่างด้าวเหล่านี้ในการประกอบธุรกิจนั้นจึงไม่น่าจะก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาสถานะบุคคลของคนต่างด้าวเหล่านี้มากนัก

นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัย ทางคณะผู้วิจัยพบว่าศักยภาพอย่างหนึ่งของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็คือ ศักยภาพจากตัวผู้ประกอบการค้าชายแดน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มีความสนิทสนมต่อกันจากการที่มีการติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน อีกทั้งสามารถที่จะพูดคุยสื่อสารทางภาษาท้องถิ่นหรือภาษาพม่ากันได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้ผู้ประกอบการบางส่วนยังมีเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์เดียวกันกับคนพม่ายิ่งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการประกอบธุรกิจระหว่างกันมากยิ่งขึ้น¹⁰⁶

จากการที่ประเทศไทยจำกัดสิทธิในการเดินทางออกนอกพื้นที่ของคนต่างด้าวหรือคนที่ไม่สัญชาติไทยชาติเหล่านี้ หากเราจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเหล่านี้ก็เท่ากับว่าเราต้องการบีบบังคับให้คนต่างด้าวเหล่านี้ต้องเดินทางออกนอกพื้นที่ที่ทางราชการควบคุมหรือไม่ ถ้าคนต่างด้าวเหล่านี้ไม่เดินทางออกนอกพื้นที่ดังกล่าวก็ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ซึ่งอย่างที่เราได้กล่าวไปในบทที่ 1 ว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าไม้มากยิ่งขึ้นหรือไม่ก็ต้องทำงานในภาคบริการ เช่น แรงงาน เป็นต้น ซึ่งได้รับค่าแรงงานที่ต่ำ และที่สำคัญการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจดังกล่าวยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการค้าชายแดนใน “ตลาดมืด” มากยิ่งขึ้นและจะกลายเป็นปัญหาต่อระบบโดยรวมของการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศไทยในที่สุด

และนอกจากนี้ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ยังรวมถึงการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานด้วย ซึ่งข้อสันนิษฐานการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมีอยู่ 2 กรณี คือ

(1) ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551¹⁰⁷

จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 ดังกล่าว ทำให้คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติ

¹⁰⁴ กฎกระทรวงกำหนดแบบ วิธีการ และค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทย การแปลงสัญชาติไทย และการกลับคืนสัญชาติไทย สำหรับคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย พ.ศ. 2545 ลงวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2545.

¹⁰⁵ แนวทางประกอบการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้บุคคลต่างด้าวขอถือสัญชาติไทยตามสามีและขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ตามมาตรา 9 และ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 กำหนดไว้ว่า การมีอาชีพเป็นหลักฐานต้องมีหนังสือรับรองการประกอบอาชีพจากแรงงานจังหวัด และต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 80,000 บาทต่อเดือน.

¹⁰⁶ สิทธิพร ภู่นริศ และวรรณพนิ รุ่งเรืองสภาคูล, อ้างแล้ว.

¹⁰⁷ อ้างแล้ว

การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ไม่สามารถประกอบธุรกิจได้ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้เพราะกฎหมายสันนิษฐานโดยเด็ดขาดว่าเป็นคนเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถึงแม้ว่ามาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะให้สิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยไว้ก็ตาม

(2) ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522¹⁰⁸

จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ดังกล่าว ทำให้คนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ไม่สามารถประกอบธุรกิจได้ เพราะกฎหมายสันนิษฐานว่าเป็นคนเข้าเมืองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถึงแม้ว่ามาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะให้สิทธิในการประกอบธุรกิจในประเทศไทยไว้ก็ตาม

จากบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานการเข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวส่งผลกระทบและอิทธิพลต่อคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากในการเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจในฐานะ “ผู้ทรงสิทธิ” ทำให้มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจ และก่อให้เกิดการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนใน “ตลาดมืด” มากยิ่งขึ้นอย่างที่ปรากฏในกรณีศึกษา (Case Study) ในรายงานวิจัยฉบับนี้

(2) ห้ามประกอบธุรกิจในประเทศโดยมีเงื่อนไขตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

อย่างที่ได้อ้างมาแล้วในตอนต้นว่า คนต่างด้าวในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ทั้งกรณีของคนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น และคนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น ด้วยเหตุที่มีข้อสันนิษฐานการเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 และมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ดังนั้น ผลของมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ กล่าวคือ คนต่างด้าวในกรณีเหล่านี้จะตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 จากข้อสันนิษฐานการเป็นคนเข้าเมืองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือการเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั่นเอง

นอกจากนี้ในห้วงเวลาปัจจุบันนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ยังไม่มีการออกประกาศกำหนดประเภทธุรกิจและในท้องที่

¹⁰⁸ อ้างแล้ว.

ตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 จึงยังเป็นการตอกย้ำความไม่มีผลของมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้ในทางปฏิบัติ

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทางคณะผู้วิจัยยังไม่พบผู้ประกอบการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 นี้จึงไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการที่มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ไม่มีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

อีกทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนในฐานะของนายทะเบียนผู้ออกใบอนุญาตแทนอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้ออกประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลสัญชาติไทยตลอดถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลสัญชาติพม่ามาขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังทำให้การปรากฏตัวของผู้ประกอบการที่เป็นคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น และคนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่นตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ยังปรากฏตัวมากยิ่งขึ้นในระบบการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(3) ห้ามประกอบธุรกิจในประเทศโดยมีเงื่อนไขตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

คนต่างด้าวในกรณีมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นี้คือคนต่างด้าวที่ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ซึ่งในที่นี้ ทางคณะผู้วิจัยจะพิจารณาเฉพาะกรณีของคนต่างด้าว “ใน” ประเทศเท่านั้น

ดังนั้น คนต่างด้าวตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จึงได้แก่ คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยอยู่ถาวรในประเทศไทย

แต่คนต่างด้าวตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 นั้น แม้จะมีสิทธิในการประกอบธุรกิจตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ก็ตาม แต่การที่ยังไม่มีการส่งเรื่องไปยังกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์เพื่อพิจารณาประเภทของกิจการหรือธุรกิจที่คนต่างด้าวประกอบธุรกิจอยู่ว่าเป็นการประกอบธุรกิจในบัญชีประเภทใด กล่าวคือ เป็นธุรกิจหรือกิจการในบัญชีที่หนึ่ง บัญชีที่สองหรือบัญชีที่สาม ทั้งนี้เพราะบัญชีตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ดังกล่าวเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจจึงทำให้ผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็นคนต่างด้าวไม่อาจเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจได้อย่างเต็มที่

โดยประเภทของกิจการหรือธุรกิจที่คนต่างด้าวประกอบการอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอยู่ 2 ลักษณะคือ

(1) กิจการหรือธุรกิจประเภทสินค้าที่เป็น “ของ”

อันได้แก่ การนำเข้าซึ่งสินค้าในประเทศไทย การส่งออกซึ่งสินค้าในประเทศไทย

(2) กิจการหรือธุรกิจประเภทสินค้าที่เป็น “บริการ”

อันได้แก่ การให้บริการด้านการขนส่งสินค้า ตัวแทนและ/หรือนายหน้าในการซื้อขายสินค้าเพื่อการส่งออกและนำเข้าในประเทศไทย

ดังนั้น ตราบไคที่ยังไม่มีการพิจารณาถึงประเภทของกิจการหรือธุรกิจที่คนต่างด้าวประกอบการอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คนต่างด้าวตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ก็คงจะยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนออกประกาศดังกล่าว ห้ามคนต่างด้าวทุกคนทุกประเภท (ยกเว้นคนต่างด้าวที่มีสัญชาติพม่า) ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยเด็ดขาดและไม่มีข้อยกเว้นนั้นจึงเป็นการจำกัดสิทธิในการประกอบธุรกิจที่มากกว่าพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้บัญญัติกำหนดไว้ โดยเฉพาะในกลุ่มของคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรในประเทศไทย จึงเป็นประกาศที่ออกโดยขัดต่อพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 อย่างเห็นได้ชัดเจน ถึงแม้ว่าในขณะนี้ยังไม่มีกรณีเกี่ยวกับคนต่างด้าวในกรณีนี้จะมีสิทธิประกอบธุรกิจการค้าชายแดนตามความมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 หรือไม่ก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

จากบทนำถึงบทที่ 4 นี้ ทางคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(1) จังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนควรพิจารณายกเลิกหรือแก้ไขประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เรื่อง กำหนดมาตรการหลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ดังกล่าว

ทั้งนี้เพราะประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยดังกล่าวก่อให้เกิดระบบการค้าชายแดนโดยตัวแทนหรือนายหน้า กล่าวคือ ผู้ที่ทำการค้าชายแดนและผู้ที่ยื่นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการกับทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นคนละคนกัน ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาการค้าชายแดน

ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และยังก่อให้เกิดการค้าชายแดนในตลาดมืดมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นบ่อเกิดในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

(2) สภาพความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ควรเร่งรัดพิจารณาหลักเกณฑ์การไม่สามารถส่งกลับไปยังประเทศต้นทางได้ตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลเพื่อให้คนต่างด้าวบางกลุ่มสามารถเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสถานะบุคคลได้ ซึ่งจะส่งผลดีกว่าการปล่อยให้อยู่ในประเทศไทยอย่างไม่มีจุดหมาย

(3) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

1.) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ควรลงนามมีบทบาทในการพิจารณาประเภทของกิจการหรือธุรกิจที่คนต่างด้าวประกอบการอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการที่คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศไทยจะได้ทราบถึงสิทธิในการประกอบธุรกิจของตนเองอย่างถูกต้อง

2.) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ควรพิจารณาให้มีการเสนอเรื่องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ทำการประกาศกำหนดประเภทธุรกิจและในท้องที่ตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 เพื่อให้เกิดผลใช้บังคับได้ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

3.) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ควรพิจารณาให้มีการเสนอเรื่องให้มีการแก้ไขปรับปรุงมาตรา 6 (2) แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ในส่วนของ “คนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองหรือกฎหมายอื่น” เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นปัจจุบันในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มของ “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีสิทธิอาศัยอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย” ทั้งนี้เนื่องคนต่างด้าวกลุ่มนี้ประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนา “สถานะบุคคล” ซึ่งแน่นอนว่าในอนาคตคนต่างด้าวกลุ่มนี้จะได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยอยู่ถาวรในประเทศไทย” และเป็น “คนสัญชาติไทย” ตามลำดับ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีหรือประโยชน์ต่อทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศไทยมากกว่าที่จะปล่อยให้เกิดระบบการค้าชายแดนในตลาดมืดเหมือนดังเช่นปัจจุบันนี้ อีกทั้งผู้ประกอบการค้าชายแดนกลุ่มนี้ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีศักยภาพในการทำการค้าชายแดนสูง เนื่องจากสามารถที่จะพูดภาษาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีและที่สำคัญมีความสนิทสนมทางเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์กับคู่ค้าชาวพม่าเป็นอย่างดี

(4) กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทย ควรพิจารณาเร่งรัดให้มีการออกกฎกระทรวงตามความในมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 เพื่อให้มีการแก้ไขข้อสันนิษฐานตามความในมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

กล่าวคือ ข้อเสนอแนะให้เป็น “บุคคลเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง” หรือ “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” เพื่อให้ข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงในสังคมไทยและจังหวัดแม่ฮ่องสอน อีกทั้งยังส่งผลให้มาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 สามารถที่บังคับได้จริงในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะต่อ “คนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น”

อีกทั้งข้อเสนอแนะตามมาตรา 7 ทวิ วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะที่เด็ดขาด ซึ่งคนต่างด้าวที่ถูกข้อเสนอแนะดังกล่าวไม่สามารถที่จะพิสูจน์หักล้างเป็นอย่างอื่นได้

(5) นักวิชาการ

นักวิชาการสายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าถึง “สถานะบุคคล” ของ “คนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่น” กล่าวคือ คนต่างด้าวที่ถูกถอนสัญชาติตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือตามกฎหมายอื่นนั้น จะมีสถานะบุคคลเช่นใดในทางกฎหมายหลังจากที่ถูกถอนสัญชาติไทย และกรณีที่ต้องมีการพัฒนาสถานะบุคคลจะมีการพัฒนาสถานะบุคคลโดยเริ่มต้นการพัฒนาสถานะบุคคลที่สถานะบุคคลใด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่อง “สถานะบุคคล” อันจะนำไปสู่การกำหนดสิทธิในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ต่อไป

สรุปส่งท้าย

รายงานวิจัยฉบับนี้ เราจะพบเห็นเรื่องความมั่นคงของประเทศไทยอยู่ 2 เรื่องที่สำคัญคือ ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจผ่านเรื่องของ “การค้าชายแดน” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และความมั่นคงของมนุษย์ผ่านเรื่องของ “สถานะบุคคล” ของคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปัญหาที่เราและประเทศไทยต้องมาระดมความคิด ก็คือ การสร้างสมดุลในเรื่องของความมั่นคงดังกล่าวเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศไทย เพราะหากเราไม่สร้างสมดุลในเรื่องของความมั่นคงดังกล่าวแล้วจะเกิดกรณีของ “ความมั่นคงหนึ่งทำลายความมั่นคงอีกอย่างหนึ่ง” ซึ่งจะส่งผลเสียต่อประเทศไทยมากกว่าผลดีที่ประเทศไทยจะได้รับ

และการปฏิบัติต่อคนต่างด้าวที่ในอนาคตจะได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็น “คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวรอยู่ในประเทศไทย” และ “คนสัญชาติไทย” ตามลำดับนั้น หากเราปฏิบัติเหมือนเช่นคนต่างด้าวในกรณีอื่นๆแล้วนั้น ปัญหา คือ ความสมดุลในเรื่องของ “ความมั่นคง” เกิดขึ้นหรือไม่ นี่คือนสิ่งที่สังคมไทยและประเทศไทยต้องชั่งน้ำหนักต่อไปในอนาคต

และท้ายที่สุด ทางคณะผู้วิจัยขอให้เราทุกคนที่เกี่ยวข้องช่วยคิดช่วยสร้างสมดุลของความมั่นคงดังกล่าวเพื่อให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์สูงสุด โดยน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 มาประกอบการพิจารณา

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

“ประชาชนที่อยู่ในประเทศไทยเขามีมานานแล้วแต่ก็ไม่ใช่คนไทย คือ เขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยจริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนที่อยู่เมืองไทยและก็มีความน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป”

.....

บรรณานุกรม

หนังสือ

สิทธิพร ภู่นริศ และวรรณทิ รุ่งเรืองสภาคูล,รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “ศักยภาพและอุปสรรคการค้าชายแดน: จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.

เอกสารอื่นๆ

คู่มือปฏิบัติงาน เล่มที่ 2: คณะรัฐมนตรี หนังสือสั่งการ และเรื่องที่ต้องรู้เกี่ยวกับการกำหนดสถานะตามกฎหมาย ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย, ส่วนประสานราชการ สำนักกิจการความมั่นคงภายใน กรมการปกครอง.

คำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 1/49 เรื่อง จัดตั้งศูนย์กองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549

คำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ 729/2549 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2549

ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุวัติ ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549

คำสั่งกรมทะเบียนการค้าที่ 61/2544 เรื่อง มอบอำนาจของอธิบดีกรมทะเบียนการค้าในการอนุญาตการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2544

เอกสารประกอบการสัมมนาพร้อมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนบนพื้นที่สูง ประจำปี 2551 ส่วนประสานราชการ สำนักกิจการความมั่นคงภายใน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Internet)

ข้อมูลจังหวัดแม่ฮ่องสอน, [Online]. Available: URL: <http://old.moc.go.th/opscenter/ms/datapv.html> (ตุลาคม 2551).

ภาคผนวก

(สำเนา)

คำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

(เฉพาะ)

ที่ ๑ /๔๕

เรื่อง จัดตั้งกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

เพื่อให้การปฏิบัติตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อ กับพม่า ลาว พม่า และ
มาเลเซีย ในความรับผิดชอบของผู้บัญชาการทหารสูงสุด/ผู้แทนกองการปฏิวัติไทยชายแดนไทยกับ
ประเทศเพื่อนบ้าน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๒๐/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม
๒๕๔๔ ให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ผู้บัญชาการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน)
มีอำนาจในการปฏิบัติตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านของรัฐบาล
และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดความมั่นคงและเสถียรภาพในชั้นที่ชายแดนของไทยกับ
ประเทศเพื่อนบ้าน จึงให้ยกเลิกคำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
(เฉพาะ) ที่ ๑/๔๕ เรื่อง จัดตั้งกองอำนาจการปฏิบัติตามนโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ ๒๕
สิงหาคม ๒๕๔๔ ที่ใช้คู่เดิม และมีคำสั่งดังต่อไปนี้

๑. ภารกิจ ที่ให้แก่องค์การ ตำรวจชายแดน ทหารพม่า คีททีบูต และเขื่อนกั้น
ปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อ
ประเทศเพื่อนบ้านของรัฐบาล รวมทั้งปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับ ตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ เพื่อให้มีความเข้มแข็งและ
เสถียรภาพในชั้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยผู้บัญชาการทหารสูงสุด/ผู้แทนกองการ
ปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (ใช้ชื่อย่อ ผอ.นชท.) เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

๒. โครงสร้างและการจัดตั้งอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
: ผอ.นชท.

๓. ความรับผิดชอบรับผิดชอบและหน้าที่สำคัญ : ผอ.นชท.

๔. คำแนะนำในการประสานการปฏิบัติ

๔.๑ ให้ส่วนราชการทุกกระทรวง ทบวง กรม ให้ความร่วมมือสนับสนุนและปฏิบัติ
ตามคำสั่งของส่วนราชการในสายงานกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

๔.๒ ให้หัวหน้าส่วนราชการในสายงานกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย
กับประเทศเพื่อนบ้านชั้นต่าง ๆ มีอำนาจแห่งที่ตนและกรมการ ทบวงทำเรื่อง และใช้หน้าที่ เพื่อบริหาร
การปฏิบัติงานของตนให้มีความสมบูรณ์และได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การรายงาน : ผนวก ก

๕. ที่ตั้งกองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

๖.๑ กองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ตั้งอยู่ที่
ศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๖.๒ สำนักงานเลขานุการ กองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศ
เพื่อนบ้าน ตั้งอยู่ที่ศูนย์ประสานงานชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการ
ทหารสูงสุด ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

(ลงชื่อ) พลเอก เรืองโรจน์ มหาศรานนท์

(เรืองโรจน์ มหาศรานนท์)

ผู้บัญชาการทหารบก/

ผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

- ผนวก : ก โครงสร้างและการจัดกองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
ข ขอบเขตความรับผิดชอบและหน้าที่สำคัญ
ค การรายงาน

ฝ่ายยุทธการ กองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

คำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน

และศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ที่ ร.๖๑ /2549

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตามที่ได้มี คำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน และศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ 594/2547 ลงวันที่ 23 เมษายน 2547 แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดน ให้เป็นไปตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อพม่า โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 2.17, ข้อ 3.32 และข้อ 4.2 แห่งคำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ 1/46 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2549 เรื่อง จัดตั้งกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านไปแล้วนั้น

บัดนี้ ได้มีคำสั่งอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 1/49 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2549 เรื่อง จัดตั้งกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ยกเลิกคำสั่งอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 1/46 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2546 เรื่อง จัดตั้งกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่ให้อยู่เดิมและให้จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปฏิบัติหน้าที่เป็นศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า (ใช้ชื่อย่อว่า ศส.ชพ. จังหวัดแม่ฮ่องสอน) มีผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้ดำเนินการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ใช้ชื่อย่อว่า ผอ. ศส.ชพ. จังหวัดแม่ฮ่องสอน) เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ให้ทุกส่วนราชการทุกกระทรวง ทบวง กรม ให้ความร่วมมือสนับสนุนและปฏิบัติตามคำขอของส่วนราชการในสายงานกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

เพื่อให้การปฏิบัติตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อพม่า ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน / ผู้อำนวยการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อพม่า และยุทธศาสตร์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน อาศัยอำนาจตามคำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 1/49 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งให้หัวหน้าส่วนราชการ (ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน / ผู้อำนวยการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศ

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เพื่อนบ้านด้านพม่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน และเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน จึงให้ยกเลิกคำสั่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ 594/2547 ลงวันที่ 23 เมษายน 2547 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ใช้อยู่เดิม และมีคำสั่งเรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ
2. รองผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน (งานความมั่นคง)	เป็นรองผู้อำนวยการศูนย์ฯ
3. อัยการจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
4. ปลัดจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
5. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
6. นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
7. ผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 17	เป็นกรรมการ
8. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
9. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
10. พาณิชย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
11. ปศุสัตว์จังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
12. สรรพกรพื้นที่แม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
13. นายด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
14. นายด่านศุลกากรแม่สะเรียง	เป็นกรรมการ
15. แรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
16. จัดหางานจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
17. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
เขต 1 และเขต 2	
18. สารวัตรด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
19. หัวหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สะเรียง	เป็นกรรมการ
20. ขนส่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
21. แรงงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
22. สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
23. อุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการ
24. หัวหน้าสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 สาขาแม่สะเรียง	เป็นกรรมการ
25. ผู้บังคับการกรมทหารพรานที่ 36	เป็นกรรมการ

26. ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 5 กรมทหารราบที่ 7 เป็นกรรมการ
27. หัวหน้าหน่วยประสานงานชายแดนไทย-พม่า ประจำพื้นที่ 2 เป็นกรรมการ
28. นายอำเภอทุกอำเภอ เป็นกรรมการ
29. ผู้แทน กอ.รมน.มส. ที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการ
30. ผู้กำกับการ / รองผู้กำกับการ สถานีตำรวจภูธรอำเภอ ทุกสถานี เป็นกรรมการ
31. ผู้บังคับกองร้อย (สบ.2) กองร้อยตระเวนชายแดนที่ 336 เป็นกรรมการ
32. ผู้บังคับกองร้อย (สบ.2) กองร้อยตระเวนชายแดนที่ 337 เป็นกรรมการ
33. หัวหน้ากลุ่มงานปกครองจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกรรมการ
34. หัวหน้ากลุ่มงานความมั่นคงที่ทำการปกครองจังหวัดฯ เป็นกรรมการและเลขานุการ
35. เจ้าพนักงานปกครองกลุ่มงานความมั่นคง เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ที่ทำการปกครองจังหวัดฯที่ได้รับมอบหมาย

ให้คณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ศส.ชทพ. จังหวัดแม่ฮ่องสอน) มีหน้าที่ช่วยเหลือการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดนให้เป็นไปตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อพม่า ดังต่อไปนี้

1. จัดทำแผนงาน / โครงการ และดำเนินงานต่าง ๆ ในหน้าที่ความรับผิดชอบให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อพม่า และยุทธศาสตร์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบูรพรม
3. อำนาจการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ เกี่ยวกับความมั่นคงชายแดนให้สำเร็จลุล่วงตั้งแต่ในระดับพื้นที่ โดยคำนึงถึงความมั่นคงชายแดนและผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ
4. รายงานและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานโดยต่อเนื่องตามที่กำหนด
5. เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน
6. ในทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อพม่า เพื่อให้ความร่วมมือสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง
7. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและผู้บัญชาการศูนย์ควบคุมชายแดนไทยกับประเทศพม่า ด้านพม่าของทัพภาคที่ 3 ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ตั้ง ณ วันที่ 46 มิถุนายน พ.ศ. 2549

(นายดิเรก ก้อนกลีบ)

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้อำนวยการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและ

ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เรื่อง กำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและช่องทางอนุมัติ
ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัด
แม่ฮ่องสอน ได้มีมติที่ประชุมเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2549 ให้ยกเลิกประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน
และศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

1. เรื่อง หลักเกณฑ์และมาตรการควบคุมการเดินทางเข้า-ออก ณ จุดผ่อนปรนเพื่อ
การค้าชายแดนไทย-พม่า ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ฉบับลงวันที่ 14 กรกฎาคม 2548

2. เรื่อง แนวทางการปฏิบัติในการนำเข้า - ส่งออกสินค้าผ่านแนวชายแดน
ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ฉบับลงวันที่ 15 มกราคม 2547

3. เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติกรนำเข้า - ส่งออกสินค้าผ่านแนวชายแดน
ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ฉบับลงวันที่ 17 มิถุนายน 2547

และมาตรการอื่นใดที่ขัดแย้งประกาศฉบับนี้โดยให้ใช้ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนและ
ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน แทน ดังนี้

1. ความหมาย

1.1 จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้หมายถึงจุดผ่อนปรน
ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ประกาศเปิดตามความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

1.1.1 จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางห้วยคั่นนุ่น หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ใจ
อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.1.2 จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านห้วยผึ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยผา
อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

1.1.3 จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านเสาหิน หมู่ที่ 1 ตำบลเสาหิน
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.2 “ทางอนุมัติ” ให้หมายถึงทางอนุมัติที่ประกาศโดยกฎกระทรวงการถึง
อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 3 มาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร(ฉบับที่ 7)
พุทธศักราช 2480 ฉบับลงวันที่ 20 มกราคม 2545 ให้เป็นทางที่จะใช้ขนส่งของเข้าในหรือออก
นอกราชอาณาจักรได้หรือจากเขตแดนทางบกมายังด่านศุลกากร หรือจากด่านศุลกากรไปยังเขตแดน
ทางบกได้ ดังนี้

1.2.1 ทางถนนและลำน้ำ จากเขตแดนและสภาพพรมน้ำบริเวณน้ำเพียงดินไปตามลำน้ำไปยังท่าเรือห้วยเคือ ออกจากท่าเรือห้วยเคือเลี้ยวซ้ายไปตามถนนบ้านห้วยเคือ - บ้านท่าโป่งแดง ถึงถนนขุนลุมประพาส เลี้ยวซ้ายไปตามถนนขุนลุมประพาส ถึงถนนขุนลุมประพาส ซอย 4 แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนขุนลุมประพาส ซอย 4 ถึงด้านสุลกากรแม่ฮ่องสอน

1.2.2 จากเขตแดนสภาพพรมน้ำบริเวณบ้านเสาหิน ตำบลเสาหินอำเภอแม่สะเรียง ไปตามถนนไปตามถนนเสาหิน - บ้านกาศ บรรจบกับถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 สายต่อทางเทศบาลนครเชียงใหม่ ควบคุม - คือเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนควบคุมเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 สายต่อทางเทศบาลนครเชียงใหม่ควบคุม - คือเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนควบคุมถึงด้านสุลกากรแม่สะเรียง

1.3 “ทางอนุมติเฉพาะคราว” ให้หมายถึงทางอนุมติเฉพาะคราวตามมาตรา 5 ทวิ ของพร.บ.สุลกากร (ฉบับที่ 7) พุทธศักราช 2480 ใช้ในกรณีที่ผู้นำของเข้า หรือผู้ขนส่งออกหรือผู้ขนส่งมีเหตุจำเป็นและแสดงความจำนงล่วงหน้าต่ออธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายว่าจะขนส่งของผ่านเขตแดนใด ๆ ทางบกหรือคอนโดแห่งเขตแดนนั้นตามทางอื่นนอกจากทางอนุมติ ดังนี้

1.3.1 ช่องทางอนุมติเฉพาะคราวบ้านแม่สามแลบ หมู่ที่ 10 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. มาตรการเข้า - ออก

2.1. ผ่อนปรนให้บุคคลสัญชาติพม่าเข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นในการอุปโภค บริโภค ในชีวิตประจำวัน และเป็นสินค้าไม่ต้องห้ามตามกฎหมายอื่นใดได้ภายในบริเวณตลาดนัดเพื่อการค้าห่างจากแนวพรมแดนประมาณ 2 กิโลเมตร ระหว่างเวลาตั้งแต่ 06.00 น. ถึง 18.00 น. (เวลาประเทศไทย) ของ ทุกวันซึ่งจะมีป้ายประกาศ “สิ้นสุดเขตผ่อนปรนการค้าเข้ามาในประเทศไทย” ติดตั้งให้ทราบ อย่างชัดเจน

2.2 “ทางอนุมติ” และ “ทางอนุมติเฉพาะคราว” ให้การปฏิบัติในการเข้า - ออก ให้ถือปฏิบัติเหมือนกับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้อำเภอในพื้นที่ ที่มี “ทางอนุมติ” และ “ทางอนุมติเฉพาะคราว” ได้พิจารณาดำเนินการขอเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเพื่อประโยชน์ทางการค้าระดับประชาชน พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ และสามารถผ่อนผันให้บุคคลบริเวณชายแดน เข้า - ออก บริเวณดังกล่าวได้ต่อไป

2.3 บุคคลสัญชาติพม่าที่มีความประสงค์จะเดินทางเข้ามาในพื้นที่อำเภอที่มีการประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า นอกเหนือเขตควบคุม 2 กิโลเมตรอนุโลมให้ในกรณี ดังต่อไปนี้

2.3.1. กรณีค้าขาย

(1) ผู้ประกอบการค้าจะอนุโลมให้เข้ามาได้เฉพาะบุคคลสัญชาติพม่าที่เข้ามาขึ้นบัญชีกับทางจังหวัดและได้ทำทะเบียนบัญชีไว้เท่านั้น โดยมีภาพถ่ายและบุคคลค้าประกัน อย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้โดยทะเบียนของผู้ประกอบการค้าบุคคลสัญชาติพม่า จะติดไว้อย่าง เป็ลเผย ณ จุดตรวจฝ่ายทหารไทย, ด้านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่ ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า จุดตรวจร่วมของเจ้าหน้าที่ตามคำสั่งศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน

/2. ให้ผู้ประกอบการ...

(2) ให้ผู้ประกอบการค้าสัญชาติพม่า ที่ได้รับการผ่อนผันเมื่อเดินทางถึงเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนหรืออำเภอที่มีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าแล้ว ให้ไปรายงานตัวต่อสารวัตรด่านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่เพื่อรับทราบและลงทะเบียนควบคุมการเข้า-ออกให้ชัดเจนสามารถตรวจสอบและติดตามตัวได้ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยอนุโลมผ่อนผันให้อยู่ได้ ครั้งละ 3 วัน กรณีมีเหตุจำเป็นต้องขอผ่อนผันอยู่ต่อให้ขึ้นความประสงค์ต่อสารวัตรด่านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่เพื่อพิจารณาให้อยู่ต่อตามสภาพ ข้อเท็จจริงครั้งละไม่เกิน 3 วัน

2.2.2. กรณีเจ็บป่วยหนัก ถึงขั้นต้องเข้ารับการรักษาคู่ในโรงพยาบาลจังหวัด ให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังนี้

(1) ให้บุคคลสัญชาติพม่าที่เจ็บหรือผู้ติดตาม นำหนังสือรับรองที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายพม่าออกให้ ไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไทยประจำจุดตรวจบริเวณชายแดน โดยให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไทย ประจำจุดตรวจ เป็นผู้พิจารณาเบื้องต้นว่าบุคคลที่ร้องขอเข้ามาในราชอาณาจักรได้เจ็บป่วยจริงหรือไม่ หากพิจารณาเห็นว่าเจ็บป่วยจริงก็ออกใบรับรองให้ระบุให้ชัดเจนว่า เจ็บป่วยหนักขอผ่อนผันเข้ามาในราชอาณาจักรไทย เพื่อรักษาคู่ ห้วงระหว่าง วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... (ผ่อนผันได้ไม่เกินครั้งละ 3 วัน) แล้วนำไปรับรองการเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง

(2) ให้เจ้าหน้าที่ประจำด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ประจำ ออกหนังสือผ่อนผันให้บุคคลสัญชาติพม่าที่เจ็บป่วย และผู้ติดตาม (ถ้ามี) โดยระบุให้ชัดเจนว่าเจ็บป่วย ห้วงระยะเวลาผ่อนผัน ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... (ผ่อนผันได้ครั้งละไม่เกิน 3 วัน) ลงทะเบียนควบคุมการเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ให้ชัดเจนสามารถตรวจสอบ ติดตามตัวผู้ได้รับการผ่อนผันได้ตลอดเวลาในห้วงที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย และให้บุคคลที่ได้รับการผ่อนผัน ไปรายงานตัว ณ จุดตรวจร่วมของเจ้าหน้าที่ตามคำสั่งศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

(3) ให้จุดตรวจร่วมรับรายงานตัวบุคคลที่ได้รับการผ่อนผัน ลงทะเบียนควบคุมการเข้า-ออก ชื่อเจ้าของรถยนต์โดยสาร หมายเลขทะเบียนรถยนต์โดยสาร ให้ชัดเจนสามารถตรวจสอบ ติดตามตัวเจ้าของรถยนต์ บุคคลที่ได้รับการผ่อนผันได้ตลอดเวลาที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย และกำชับให้เจ้าของรถยนต์โดยสารนำบุคคลที่ได้รับการผ่อนผันไปรายงานตัว ณ ด่านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่

(4) ให้ด่านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่ ลงทะเบียนควบคุมการเข้า-ออก ไว้เป็นหลักฐานให้ชัดเจนสามารถตรวจสอบ ติดตามตัวได้ตลอดระยะเวลาที่ได้รับการผ่อนผัน กรณี ผู้ได้รับการผ่อนผัน ไม่สามารถเดินทางกลับออกนอกราชอาณาจักรไทย ได้ตามห้วงระยะเวลาที่กำหนด เนื่องจากต้องนอนรักษาคู่ ณ โรงพยาบาล ให้ผู้ดูแลนำหนังสือรับรองของ นายแพทย์โรงพยาบาลไปยื่นขอผ่อนผันการขอยู่ในราชอาณาจักรไทยเนื่องจากยังไม่หายจากการเจ็บป่วย โดยให้สารวัตรด่านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่ พิจารณาผ่อนผันตามสภาพข้อเท็จจริง สามารถตรวจสอบได้และรายงานการผ่อนผันให้จังหวัดทราบเป็นรายๆ ไป

2.4 มาตรการเข้า-ออก ณ จุดผ่อนปรน ,ทางอนุวัติ และทางอนุวัติชั่วคราว ให้ทดลองถือปฏิบัติตามประกาศนี้ในห้วง 6 เดือนหลังประกาศฉบับนี้มีผลบังคับใช้ ทั้งนี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลง ข้อกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ ได้ตามสภาวะการด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยไม่ต้องประกาศให้ทราบล่วงหน้า เพื่อประโยชน์ของผู้ประกอบการ จึงให้ผู้ประกอบการติดตามข่าวสารและประสานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดด้วย

3. แนวทางปฏิบัติในการส่งออก-นำเข้า สินค้า ตามแนวชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามมติที่ประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดน ครั้งที่ 3 /2546 จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงกำหนดแนวทางปฏิบัติในการส่งออก-นำเข้าสินค้า ดังนี้

* 3.1 ผู้ประกอบการฝ่ายไทยทั้งนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา ต้องยื่นความประสงค์ขอขึ้นบัญชีกับทางจังหวัดและอำเภอเพื่อตรวจสอบการไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อย ดังนี้

(1) ผู้ประกอบการรายใหญ่ให้อื่นเอกสารและแสดงความจำนงค์ขายกับศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

(2) ผู้ประกอบการรายย่อยให้นำอำเภอในพื้นที่ ที่มีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า รับดำเนินการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ค้ารายย่อยและรวบรวมส่งจังหวัด/ศส.ชทพ.จ.มส. ยกเว้นอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนให้ขึ้นทะเบียน ณ จังหวัด/ศส.ชทพ.จ.มส.

(3) ผู้ประกอบการที่ประสงค์ค้าขาย ณ ช่องทางอนุวัติ และช่องทางอนุวัติชั่วคราวตามกฎหมายศุลกากรให้ขึ้นทะเบียน ณ จังหวัด/ศส.ชทพ.จ.มส.

* 3.2 ผู้ประกอบการฝ่ายพม่าทั้งนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา ต้องยื่นความประสงค์ขอขึ้นบัญชีกับทางจังหวัดและอำเภอ เพื่อตรวจสอบการไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อย โดยให้ใช้หลักเกณฑ์การขึ้นบัญชี เหมือนข้อ 3.1 (1) (2) (3)

3.3 ให้เจ้าของที่พัก โรงแรม เกสต์เฮาส์ หรือบ้านพักอาศัย ที่ให้ผู้ประกอบการ หรือผู้ค้ารายย่อยฝ่ายพม่าเข้าพักอาศัย แจ้งความประสงค์ขอเป็นผู้ให้ที่พักพิงกับผู้ประกอบการค้าฝ่ายพม่า ณ ศส.ชทพ.จ.มส. เพื่อสามารถตรวจสอบและติดตามตัวได้ตลอดระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย

3.4 ผู้ประกอบการตามข้อ 3.1, 3.2 และ 3.3 ให้ยื่นความประสงค์ขอขึ้นทะเบียนระหว่างวันที่ 14 กุมภาพันธ์ - 6 มีนาคม 2549 ในเวลาราชการ ทั้งนี้ในห้วงระหว่างที่ขอขึ้นทะเบียนอนุ โดมให้ผู้ประกอบการค้าขายปกติบริเวณชายแดน หากพ้นระยะเวลารับขึ้นทะเบียน จังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้ค้าขายเฉพาะผู้ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดเท่านั้น

ผู้ประกอบการรายใดที่ประสงค์ค้าขายบริเวณชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอนภายหลังจากกำหนดนี้ ก็สามารถยื่นความประสงค์ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ค้าได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ห้ามทำการค้าขายในช่วงถือผู้ระหว่างการขอขึ้นทะเบียน จะค้าขายได้ก็ต่อเมื่อได้ขึ้นทะเบียนเรียบร้อยแล้วเท่านั้น

➤ 3.5 เอกสารที่ต้องยื่นในการขึ้นบัญชีครั้งแรก (กรณีเป็นนิติบุคคล)

- (1) เอกสารนิติบุคคลของบริษัทไทย และพม่า
- (2) เลขประจำตัวผู้เสียภาษีของนิติบุคคลไทย
- (3) เอกสาร สปน. แจ้งผลการตรวจสอบเรื่องยาเสพติด (จังหวัดตรวจสอบ)
- (4) ใบรับรองการเป็นผู้ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมส่งออก
- (5) หนังสืออนุญาตให้นำผลิตภัณฑ์ในเขตอุตสาหกรรมส่งออกเพื่อส่งไป

นอกราชอาณาจักร

(6) หนังสือมอบอำนาจของบริษัทไทยมอบอำนาจให้คนไทย (ชื่อ -นามสกุล) เป็นผู้ดำเนินการด้านเอกสารและพิธีการทางศุลกากรในการส่งสินค้า รวมทั้งเรื่องต่างๆ แทนบริษัทไทย

(6.1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของคนไทย

(6.2) สำเนาทะเบียนบ้านของคนไทย

(7) หนังสือมอบอำนาจของบริษัทพม่า มอบอำนาจให้คนไทย (ชื่อ -นามสกุล) เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง ด้านธุรกรรม การเงินแทนบริษัทพม่า

(7.1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของคนไทย

(7.2) สำเนาทะเบียนบ้านของคนไทย

(7.3) สำเนาบัญชีธนาคารของคนไทย

(8) หนังสือมอบอำนาจของบริษัทพม่ามอบอำนาจให้คนพม่ามารับสินค้า

ตรงแนวชายแดน

(9) เอกสารแปลเป็นไทย

(9.1) เอกสารนิติบุคคลพม่า

(9.2) หนังสือมอบอำนาจของบริษัทพม่ามอบอำนาจให้คนไทยดำเนินการเรื่องต่างๆ รวมทั้งด้านธุรกรรมการเงิน

(9.3) หนังสือมอบอำนาจของบริษัทพม่ามอบอำนาจให้คนพม่ามารับสินค้า

ตรงแนวชายแดน

(9.4) สำเนาบัตรหรือเอกสารแสดงตัวของคนพม่าที่มารับสินค้าตรง

แนวชายแดน

(9.5) สัญญาซื้อขายกรณีเป็นภาษาพม่าหรือภาษาอังกฤษ

(10) สัญญาซื้อขาย (คนที่เซ็นสัญญาเกี่ยวข้องกับบริษัทอย่างไร มีการมอบอำนาจหรือไม่)

(11) ใบสั่งซื้อ (PURCHASE ORDER) ดูประเภท ชนิด ยี่ห้อ จำนวน ของสินค้า

(12) บัญชีราคาสินค้า (INVOICE) ประเภท ชนิด ยี่ห้อ จำนวนเลขเครื่อง
เลขดัชนี ของสินค้า

(13) เอกสารรับ - ส่งรถ ตรงแนวชายแดน

/ เอกสาร....

เอกสารตามข้อ 9.5, (10), (11), (12), (13) ให้ยื่นกรณีที่ได้รับอนุญาตจากจังหวัด
ให้ค้าขายบริเวณชายแดน

➤ 3.6 เอกสารต้องยื่นในการขึ้นบัญชีครั้งแรก (กรณีเป็นบุคคลธรรมดา)

- (1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของคนไทย / พม่า
- (2) สำเนานักทะเบียนบ้านของคนไทย / สำเนานักทะเบียนบ้านของบุคคลพม่า
- (3) สำเนารายการสินค้าที่ประสงค์ค้าขายบริเวณชายแดน
- (4) รูปถ่าย ขนาด 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป

➤ 3.7 หลักฐานการชำระเงินของบริษัทผู้ค้า (พม่า) จะต้องเป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
ดังต่อไปนี้

- (1) เจ้าของบริษัทพม่าหรือตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจในพม่าโอนเงินค่าสินค้า
ผ่านระบบธนาคารในพม่าโอนเข้าบัญชีธนาคารในประเทศไทยของบริษัทไทย หรือ
- (2) เจ้าของบริษัทพม่าเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อมาตั้งซื้อสินค้าและนำเงิน
มาชำระด้วยตนเอง อนุโลมให้ใช้แคชเชียร์เช็คได้ หรือ
- (3) เจ้าของบริษัทพม่าแต่งตั้งและมอบอำนาจให้บุคคลสัญชาติไทยที่มีถิ่นที่อยู่ใน
ประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องการชำระเงินค่าสินค้า โดยผ่านระบบธนาคาร หรือ
- (4) ให้แสดงจำนวนสินค้า เข้า/ออก ในกรณีผู้ค้าใช้ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้า
(Barter trade) โดยให้เจ้าหน้าที่ ณ จุดปล่อยสินค้าร่วมลงลายมือชื่อรับรอง จำนวน ชนิด ประเภท ของสินค้าที่
มีการแลกเปลี่ยน

3.8 ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแจ้งบัญชีรายชื่อเจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ ณ
จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า, ทางอนุมติ และทางอนุมติชั่วคราว รวมทั้งด่านตรวจ ให้ จังหวัด / ศส.ชทพ.จมส.
ออกคำสั่งรองรับการปฏิบัติงานของทุกนาย โดยที่แจ้งรายชื่อหลังจากประกาศฉบับนี้บังคับใช้ภายใน
15 วัน ในกรณีมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนกำลังให้แจ้งขอเปลี่ยนแปลงทุกครั้ง

4. ผู้ประกอบการค้าที่ประกอบการค้าในสินค้าบางประเภทที่เข้าข่ายเป็นสินค้าควบคุมหรือ
เข้มงวดเป็นพิเศษ หรือเป็นสินค้าที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคง จังหวัดจะต้องดำเนินการพิจารณา
ตรวจสอบให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่งก่อนพิจารณาอนุมัติ ทั้งนี้หากผู้ประกอบการได้ดำเนินการก่อนได้รับอนุมัติ
ให้ส่งออกหรือนำเข้าสินค้า ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นเอง จะกล่าวโทษฝ่าย
ราชการไม่ได้

5. สำหรับกรณีที่มีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการค้าและบุคคลธรรมดาต้องถือ
ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดทุกกรณี

6. ให้ทุกหน่วยที่มีหน้าที่รับรายงานตัวและลงทะเบียนทุนบัญชีบุคคลสัญชาติพม่า
เข้าราชอาณาจักรไทย ได้ควบคุม กำกับ ดูแล บุคคลสัญชาติพม่าที่ได้รับการผ่อนผันให้เข้ามา
ซื้อ-ขาย สินค้าอุปโภค บริโภค ในเขตควบคุมบริเวณตลาดนัดเพื่อการค้า, ทางอนุมติ ทางอนุมติชั่วคราว
และบุคคลที่ได้รับการผ่อนผันกรณีเจ็บป่วย กรณีค้าขายให้เดินทางออกนอกราชอาณาจักรไทยตามห้วงเวลา

ที่กำหนด ...

ที่กำหนดโดยเคร่งครัดกรณีมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ดำเนินคดีตามกฎหมายอย่าง
เฉียบขาด และให้รายงานยอดสถิติบุคคลสัญชาติพม่าที่เดินทางเข้า-ออกในราชอาณาจักรไทย ให้จังหวัด/
ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทราบทุกเดือนโดยให้รายงาน
ทุกวันที่ 5 ของเดือนถัดไป

7. สำหรับบุคคลต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและไม่ได้รับการผ่อนผันให้
อยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นการชั่วคราวภายในเขตควบคุมหรือนอกเขตควบคุมให้ดำเนินการตาม พ.ร.บ.
คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และให้ดำเนินคดีแก่บุคคลที่ให้ที่พักพิง ซ่อนเร้น นำพาตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2549 เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

(นายดิเรก ก้อนกลีบ)

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้อำนวยการศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำสั่งกรมทะเบียนการค้า

ที่ 61/2544

เรื่อง มอบอำนาจของอธิบดีกรมทะเบียนการค้า
ในการอนุญาตการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว
ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว
พ.ศ. 2542

ตามที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มาตรา 7 กำหนดให้อธิบดีกรมทะเบียนการค้ามีอำนาจออกใบอนุญาตให้คนต่างด้าวตามมาตราดังกล่าวประกอบธุรกิจประเภทและในท้องที่ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรี นั้น

เพื่อให้การออกใบอนุญาตดังกล่าวเกิดความคล่องตัวและสะดวกต่อผู้ขออนุญาต อธิบดีกรมทะเบียนการค้าอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 จึงมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนในการพิจารณาอนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจตาม มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2544

(ลงชื่อ) อดุลย์ วินัยแพทย์
(นายอดุลย์ วินัยแพทย์)
อธิบดีกรมทะเบียนการค้า

คำร้องขอขึ้นทะเบียนเพื่อค้าขายบริเวณชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์สั่งการชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านพม่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำร้องเลขที่	วันที่ยื่นคำร้อง	ผู้รับคำร้อง
--------------------	------------------------	--------------------

1. ชื่อบริษัท/ห้าง (ภาษาไทย)
(ภาษาอังกฤษ)
2. เลขทะเบียนนิติบุคคล..... 3. เลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร.....
4. สถานที่ตั้งสำนักงาน (ภาษาไทย)
.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....
(ภาษาอังกฤษ)

5. จุดผ่อนปรน/ช่องทางตามกฎหมายศุลกากรที่ขอขึ้นบัญชี	ระหว่างที่ค้าขายบริเวณชายแดนได้พักอาศัยอยู่
☐ จุดผ่อนปรนบ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ที่ 3 ตำบลแมงมา อำเภอขุนยวม	
☐ จุดผ่อนปรนบ้านห้วยผึ้ง ม.3 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จ.แม่ฮ่องสอน	
☐ จุดผ่อนปรนทางอนุเมติบ้านเสานิน ม.1 ตำบลเสานิน อำเภอแม่สะเรียง	
☐ ทางอนุเมติบ้านน้ำเพียงดิน ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จ.แม่ฮ่องสอน	
☐ ทางอนุเมติเฉพาะควรวบ้านแม่สามแลบ ม.10 ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย	

6. ประเภทของสินค้าที่มีความประสงค์จะค้าขายบริเวณชายแดน	
☐	☐
☐	☐
☐	☐

7. ข้าพเจ้านาย/นาง/นางสาว (ภาษาอังกฤษ)

และนาย / นาง / นางสาว..... (ภาษาอังกฤษ)

ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลตามที่ได้จดทะเบียนการเป็นนิติบุคคลไว้ของบริษัท/ห้าง.....

..... (ภาษาอังกฤษ)

.....มีความประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนเพื่อค้าขายบริเวณชายแดนด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดยจะดำเนินการค้าขายกับ นิติบุคคลพม่า/บุคคลทั่วไปสัญชาติพม่า (ชื่อบริษัท/ห้างบุคคล)

ที่อยู่

ระหว่างที่คู่ค้าของข้าฯ ได้ให้อนุญาตให้เข้ามาราชอาณาจักรไทย ได้พักอาศัยอยู่กับ

สถานที่พักอาศัย.....

.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

เพื่อติดต่อราชการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการค้าบริเวณชายแดน โดยข้าพเจ้าขอให้คำรับรองต่อจังหวัด / ศส.ชพ.จ.มส. ดังนี้

7.1 ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ถือและใช้ใบรับรองที่ได้รับอนุมัติให้ขึ้นทะเบียน ติดต่อกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแต่เพียงผู้เดียว

และหากปรากฏว่าได้มีการใช้เอกสารรับรองที่จังหวัดออกให้โดยบุคคลอื่นใดไม่ว่าจะเป็นเหตุให้ทางราชการหรือบุคคลใด ๆ ได้รับความเสียหายหรือไม่ก็ตาม ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบต่อผลจากการนี้ที่ได้มีการใช้เอกสารรับรองฉบับนี้โดยบุคคลอื่นและหรือความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นเสมือนหนึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้กระทำการดังกล่าว ทั้งนี้ตั้งแต่ได้รับอนุมัติออกใบรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นต้นไปจนกว่าข้าพเจ้าจะได้มีการเพิกถอนหรือแจ้งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นต่อจังหวัดแม่ฮ่องสอน / ศส.ชพ.จ.มส.

7.2 ข้าพเจ้ายินยอมให้จังหวัดแม่ฮ่องสอน/คส.รพพ.จ.มส.ตรวจสอบข้อมูลของข้าพเจ้าที่นำมาขึ้นทะเบียนเพื่อค้าขายบริเวณชายแดน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้า/บริษัท และสามารถเพิกถอนหรือระงับให้ค้าขายได้ หากจังหวัดแม่ฮ่องสอน/คส.รพพ.จ.มส. ได้ตรวจสอบแล้วพบว่า ข้าพเจ้า/บริษัท/ห้างร้าน/ผู้ทำการแทน มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือให้การสนับสนุนกับชนกลุ่มน้อย อันเป็นผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ

7.3 ก่อนที่จะประกอบการค้าข้าพเจ้าทราบถึงสถานการณ์บริเวณชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นอย่างดี และยินยอมรับผิดชอบ ต่อปัญหา อุปสรรค และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ที่อาจเกิดขึ้นกับข้าพเจ้า/บริษัท/ห้างร้าน/ผู้ทำการแทน โดยจะไม่กล่าวโทษจังหวัด ทุกรัฐบาล

7.4 ข้าพเจ้าจะปฏิบัติตามประกาศ ระเบียบ ข้อกำหนดและเงื่อนไขต่างๆ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน/คส.รพพ.จ.มส. กำหนดทุกฉบับ

8. ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความที่ระบุไว้ข้างต้นนี้เป็นความจริงทุกประการ

รูปภาพ
ประทับตราสำคัญ

(.....) บริษัทฯ/ห้างฯ
 วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
 ลงชื่อ.....ผู้มีอำนาจกระทำการแทนฯ
 (.....) บริษัทฯ/ห้างฯ
 วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

สำหรับเจ้าหน้าที่

เอกสารนิติบุคคล	
1. เอกสารนิติบุคคลของบริษัท ☐ ไทย ☐ พม่า	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
2. เลขประจำตัวผู้เสียภาษีของนิติบุคคลไทย	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
3. เอกสาร สปน. แจ้งผลการตรวจสอบเรื่องยาเสพติด (จังหวัดตรวจสอบ)	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
4. ใบรับรองการเป็นผู้ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมส่งออก	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
5. หนังสืออนุญาตให้นำผลิตภัณฑ์ในเขตอุตสาหกรรมส่งออก เพื่อส่งไปนอกราชอาณาจักร	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
6. หนังสือมอบอำนาจของบริษัทไทยมอบอำนาจให้คนไทย (ชื่อ - สกุล) เป็นผู้ดำเนินการด้านเอกสารและพิธีการทางศุลกากร ในการส่งสินค้า รวมทั้งเรื่องต่างๆ แทนบริษัทไทย	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
(6.1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของคนไทย	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
(6.2) สำเนาบัตรทะเบียนบ้านของคนไทย	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
7. หนังสือมอบอำนาจของบริษัทพม่า มอบอำนาจให้คนไทย (ชื่อ - สกุล) เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งด้านธุรกรรม	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี
(7.1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของคนไทย	☐ มี ต้องแก้ไข..... ☐ ไม่มี

**ประมวลกิจกรรมการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามของ
“โครงการพัฒนาคมน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน”**

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
9/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยซึ่งประกอบด้วยอาจารย์สิทธิพร ภู่นริศ อาจารย์วรรณทนี รุ่งเรืองสภากุล อาจารย์จักรพันธ์ โสภาริกษาคติ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
9/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล ณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย-พม่า ช่องทางบ้านแม่สามแลบ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
9/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณชัยแสง นามไสว ซึ่งประกอบอาชีพจัดคิวเรือที่ร้องในช่องทางบ้านแม่สามแลบ ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
10/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณสรสิทธิ์ วงศ์ดนตรี นายตรวจศุลกากร ณ ด้านศุลกากรแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
10/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยสัมภาษณ์พ.ต.ต.ธนสร แดงแก้ว ณ ด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณยุภาพร เจ้าหน้าที่ประจำ ณ สถานที่ออกบัตรผ่านแดนชั่วคราว (TBP) จุดผ่อนปรนบ้านเสาหิน ที่ทำการปกครองอำเภอแม่สะเรียง (ฝ่ายความมั่นคง) บก.ร้อยอส. อ.แม่สะเรียงที่ 3
12/3/51	<ul style="list-style-type: none"> คณะนักวิจัยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จุดตรวจแม่ต๊อบ กลุ่มงานสืบสวน (บปพ.) ภจว.แม่ฮ่องสอน ณ จุดตรวจแม่ต๊อบ กลุ่มงานสืบสวน (บปพ.) ภจว.แม่ฮ่องสอน

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
12/3/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณผิน ปิงกุล เจ้าหน้าที่ทหารประจำด่านตรวจพิทักษ์ป่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
13/3/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณสิทธิพร จักรบุตร หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเสาหิน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
14/3/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณมนู เทียงธรรม เจ้าหน้าที่ประจำด่านศุลกากรแม่สออด จังหวัดตาก ณ ด่านศุลกากรแม่สออด จังหวัดตาก
14/3/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์พ.ต.ท.ณัฐวุฒิ แสงเดือน นายด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สออด ณ ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สออด อำเภอแม่สออด จังหวัดตาก
15/3/51	● คณะนักวิจัยเดินทางจากอำเภอแม่สออด จังหวัดตากกลับจังหวัดเชียงใหม่
26/3/51	● คณะนักวิจัยซึ่งประกอบด้วยอาจารย์สิทธิพร ภู่นริศ อาจารย์วรรณทิ รุ่งเรืองสภาคณ อาจารย์จักรพันธ์ โสภารักษาเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
27/3/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์พ.ต.ท.ณัฐวุฒิ ตะมะพุด เจ้าหน้าที่ประจำด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย ณ ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และดูงานการตรวจคนเข้า-ออก ณ ด่านพรมแดนแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
27/3/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณชูชัย อุดมโภชน นายด่านศุลกากรแม่สาย ณ ด่านศุลกากรแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
27/3/51	● คณะนักวิจัยเดินทางจากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายกลับจังหวัดเชียงใหม่
9/4/51	● คณะนักวิจัยซึ่งประกอบด้วยอาจารย์สิทธิพร ภู่นริศ อาจารย์วรรณทิ รุ่งเรืองสภาคณ อาจารย์จักรพันธ์ โสภารักษา อาจารย์วัชรพล คนเที่ยง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
10/4/51	● คณะนักวิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่บ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
10/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณอรรควัชร รัตนวงศ์ หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านแม่สามแลบ ณ สถานีอนามัยบ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัด

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
	แม่ฮ่องสอน
10/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณพัน สาลิกานนท์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
11/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณสุพัฒน์ ตาสึงห์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ววม ตำบลแม่ววม อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ววม ตำบลแม่ววม อำเภอ สบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ บ้านของคุณสวัสดิ์
12/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณอำพล อาทิตย์รุ่งโรจน์ ประธานหอการค้าสายใต้ อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ บ้านของคุณอำพล
14/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณธรรมรงค์ เพ็ญศรี ผู้ใหญ่บ้านบ้านประตูเมือง ห้วยต้นหนูน อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ วัดประตูเมือง ห้วยต้นหนูน อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
15/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ดาบตำรวจมานพ ปลุกจีน เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำสถานีตำรวจบ้านน้ำเพียงดิน ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
15/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณธีระพงษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทรายขาว อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ บ้านของคุณธีระพงษ์
16/4/51	● คณะนักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล ณ บ้านรักไท อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
16/4/51	● คณะวิจัยสัมภาษณ์คุณจิ่ง ภรรยาผู้ใหญ่บ้านบ้านรักไท ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายของชำ ณ บ้านของคุณจิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
16/4/51	● คณะวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่ช่องทางนาป่าแปก บ้านรักไท อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
16/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์เจ้าของธุรกิจไวน์ และร้านขายของชำ ณ บ้านรักไท อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
18/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณเคชา เยาวโสธา ประธานสหกรณ์หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงทุ่งกอมู จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ สหกรณ์

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
	หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงทุ่งกงมู จำกัด
18/4/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณชัยเดช สุทินกร ผู้ใหญ่บ้านบ้านต่อแพ ตำบลแม่เงา หมู่ที่ 8 อำเภอชุมยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ บ้านของคุณชัยเดช
18/4/51	● คณะนักวิจัยเดินทางกลับจังหวัดเชียงใหม่
11/5/51	● คณะนักวิจัยซึ่งประกอบด้วยอาจารย์สิทธิพร ภู่นริศ อาจารย์วรรณทนี รุ่งเรืองสภากุล อาจารย์จักรพันธ์ โอพาริกชาติ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12/5/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณอำนาจ คงธรรม ผู้จัดการห้างหุ้นส่วน เอทีที อิมพอร์ตเอ็กชปอร์ต ณ โรงแรมริเวอร์เฮ้าส์รีสอร์ท อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12/5/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-พม่า ณ โกดังของห้างหุ้นส่วน เอทีที อิมพอร์ตเอ็กชปอร์ต อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12/5/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-พม่าอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
13/5/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณประจิม คงดี นายอำเภอสบเมย ณ ที่ว่าการอำเภอสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
13/5/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์คุณเดชา สัตตาผล นายอำเภอแม่สะเรียง ณ ที่ว่าการอำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
13/5/51	● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ ที่ว่าการอำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
14/5/51	● คณะนักวิจัยเดินทางจากอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนกลับจังหวัดเชียงใหม่
16/7/51	● คณะนักวิจัย เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
17/7/51	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
18/7/51	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะนักวิจัยติดต่อเรื่องสถานที่เพื่อใช้อบรมกฎหมายด้านการค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 1 รวมทั้งประสานงานผู้ประกอบการและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมอบรมกฎหมายดังกล่าว และเดินทางจากอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนกลับจังหวัดเชียงใหม่
10/8/51	<ul style="list-style-type: none"> ● ที่ปรึกษาโครงการฯ คณะนักวิจัย และวิทยากรเดินทางจากกรุงเทพฯและจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อเตรียมเวทีการอบรมกฎหมายด้านการค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 1 ณ ห้องประชุมชั้น 2 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
11/8/51	<ul style="list-style-type: none"> ● ที่ปรึกษาโครงการฯ คณะนักวิจัย และวิทยากรเข้าร่วมการอบรมกฎหมายด้านการค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งที่ 1 ณ ห้องประชุมชั้น 2 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12/8/51	<ul style="list-style-type: none"> ● ที่ปรึกษาโครงการฯ คณะนักวิจัย และวิทยากรเดินทางจากอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนกลับจังหวัดเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ
29/9/51	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะนักวิจัย เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
30/9/51- 1/10/51	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2/10/51	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะนักวิจัยเดินทางจากอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนกลับจังหวัดเชียงใหม่ และเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปกรุงเทพฯเพื่อประชุมสรุปงานกับที่ปรึกษาโครงการฯ
3/10/51	<ul style="list-style-type: none"> ● ที่ปรึกษาโครงการฯ และคณะนักวิจัยประชุมเพื่อสรุปความคืบหน้าของโครงการวิจัย ณ ห้องประชุมร้านโคมพระจันทร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4/10/51	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะนักวิจัยค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
5/10/51	<ul style="list-style-type: none"> • คณะนักวิจัยเดินทางจากกรุงเทพฯเพื่อกลับจังหวัดเชียงใหม่
20/10/51	<ul style="list-style-type: none"> • ที่ปรึกษาโครงการฯ คณะนักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัยเดินทางจากกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่ไปอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อเตรียมเวทีการจัดการองค์ความรู้ด้านการค้าชายแดนอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ ห้องประชุมชั้น 2 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเวทิดังกล่าวจัดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และโครงการพัฒนาคมน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
21/10/51	<ul style="list-style-type: none"> • ที่ปรึกษาโครงการฯ คณะนักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัยเข้าร่วมเวทีการจัดการองค์ความรู้ด้านการค้าชายแดนอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ ห้องประชุมชั้น 2 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อรับฟังสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการค้าชายแดนในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคประชาชน (ผู้ประกอบการค้าชายแดน) เป็นต้น
22/10/51	<ul style="list-style-type: none"> • ที่ปรึกษาโครงการฯ คณะนักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัยเดินทางจากอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนกลับจังหวัดเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ
30/11/51	<ul style="list-style-type: none"> • คณะนักวิจัยเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเก็บข้อมูลการค้าชายแดน ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

รายนามเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ภายใต้“โครงการพัฒนาคน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน”

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน/องค์กร
● ภาคราชการ		
1	คุณเดชา สัตถาผล	● นายอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2	คุณจำลอง ป็อกแก้ว	● ผู้ประสานงานป่าไม้อำเภอ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3	คุณนพรัตน์ จันทรินทร์	● ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4	คุณบุรณ์ อินธิรัตน์	● ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการส่งออกภาคเหนือ (เชียงใหม่) ศูนย์ส่งเสริมการส่งออกภาคเหนือ (เชียงใหม่) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
5	คุณทัศนະ ศรีประเสริฐ	● นายด่านศุลกากรแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
6	พ.ต.ต.ชนสร แดงแก้ว	● นายด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
7	พ.อ. บุญยืน อินทวง	● ผู้บังคับการกรมทหารพรานที่ 36 ค่ายเทพสิงห์ ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
8	พ.ต.อ.รังสิต โลไทยสงค์	● ผกก.สถานีภูธรแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
9	พ.ต.ท. บุญทัศน์ ประดิษฐ์	● สารวัตรสถานีตำรวจภูธรท่าต่าฝิ่ง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
10	คุณสมชาย ปรางนาค	● หัวหน้าเขตอนุรักษ์พันธุ์ป่าสาละวิน
11	คุณเอกชัย บัญญัติโลก	● เจ้าพนักงานป่าไม้ 5 สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 สาขาแม่สะเรียง (ส่วนอนุรักษ์และป้องกัน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน/องค์กร
		ทรัพยากร) อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
12	คุณสากล ทองคำจันทร์	● หัวหน้าหน่วยป่าไม้ห้วยสิงห์
13	คุณปทุม กาวีละ	● นักวิชาการพาณิชย์ 4 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
14	คุณจรัส พรหมมา	● นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
15	คุณละติน คำอ้าย	● กำนันตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
16	คุณอำพล เค้นโยธา	● กำนันตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
● ภาควิชาการ		
17	คุณวีระวัฒน์ ต้นปิชาติ	● กรรมการและเลขานุการมูลนิธิพิทักษ์ประชาชาติ ● ที่ปรึกษาโครงการพัฒนาคน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
18	รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร	● รองศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ● ที่ปรึกษาโครงการพัฒนาคน ชุมชน และพื้นที่การค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
19	คุณบงกช นภอัมพร	
● ภาคประชาชน		
20	คุณสวัสดิ์ ไชยพูน	● ผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
21	คุณอำนาจ คงธรรม	● ผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
22	คุณจันทรัตน์ สุทน	● ห้างหุ้นส่วนจำกัดแม่สะเรียงชิปปิง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
23	คุณจุฑารัตน์ ดวงสุภา	● ห้างหุ้นส่วนจำกัดแม่สะเรียงชิปปิง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน/องค์กร
24	คุณสมัชชา โรจรัตน์	<ul style="list-style-type: none"> บริษัทส.ประภาคาร จำกัด
25	คุณบุญ พงษ์มา	<ul style="list-style-type: none"> ทนายความดินเปล่าประจำคลินิกกฎหมายชาวบ้าน (ด้านสถานะและสิทธิบุคคล) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
26	คุณไสแดง แก้วธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ทนายความดินเปล่าประจำคลินิกกฎหมายชาวบ้าน (ด้านสถานะและสิทธิบุคคล) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
27	คุณสุ ดวงใจ	<ul style="list-style-type: none"> ทนายความดินเปล่าประจำคลินิกกฎหมายชาวบ้าน (ด้านสถานะและสิทธิบุคคล) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
<ul style="list-style-type: none"> ภาคสื่อสารมวลชน 		
28	คุณเนาวรัตน์ ศรีแก้วเลิศ	สวท.แม่สะเรียง กรมประชาสัมพันธ์
